

IZ STRANIH ARMIJA

О УЛОЗИ ВИДОВА И РОДОВА ВОЈСКЕ У СОВЈЕТСКОЈ АРМИЈИ

У совјетској војној теорији поклања се велика пажња разради улоге видова и родова војске у евентуалном рату, као једном од важнијих питања у изградњи Совјетске армије. При томе се полази од развоја средстава оружане борбе, пре свега, од појаве нових видова — нуклеарног и ракетног оружја — и визије будућег рата, његовог карактера и метода оружане борбе. Поклања се, такође, одређена пажња и искуствима из II светског рата, односно улози коју су поједини видови и родови војске имали у њему. Уопште узевши, у решавању ових питања полази се од друштвеног уређења и политике, односно од тога да је социјалистичком друштвеном систему туђ сваки освајачки рат и да у основи политике Совјетског Савеза леже принципи мира, као и од фактора економске моћи који обезбеђује да СССР данас располаже армијом која је, у квалитативном и квантитативном погледу, на првом месту у свету.

Развој средстава оружане борбе. Совјетски аутори истичу узајамну повезаност и условљеност војне технике са формама организације оружаних снага и начинима вођења рата, с тим што главну улогу придају ратној техници. С обзиром на то што је од II светског рата наоვაмо, као последица огромног развитака науке и технике, дошло до појаве и непрекидног усавршавања нуклеарног и ракетног оружја — и уопште великих промена код средстава оружане борбе — неопходно је вршити измене у организацији оружаних снага, њиховој подели на видове и родове, тј. утврдити нову улогу сваког од њих у евентуалном рату.

Утицај нуклеарног и ракетног оружја на организацију оружаних снага зависи од особина тог оружја и брзине којом се оно уводи у наоружање савремених армија.

Та нова оружја по својим особинама далеко надмањују све до сада познате врсте оружја. Ослобађање атомске енергије, као некад проналазак барута, отвара нову епоху у наоружању. Нуклеарно оружје је по својој ефикасности и снази превазишло основна својства досадашњег оружја.

У чланку су изнети ставови о улози видова и родова војске у Совјетској армији и основе од којих се полази у одређивању те улоге, објављени у књигама: „Военная стратегия“ од групе аутора под руководством маршала Совјетског Савеза Соколовског В. Д., Военное издательство Министерства Обороны СССР, Москва — 1962; „Бдительное стояние на страже мира“, од маршала Совјетског Савеза Р. А. Малиновског „Военное издательство Министерства Обороны СССР, Москва — 1962; „Краткий очерк развития советского оперативного искусства“ од генерал-мајора В. А. Семјонова, Военное издательство Министерства Обороны СССР, Москва — 1960.

Од средства за обезбеђење и подршку борбених дејстава оно је прерасло у средство које може самостално да решава оперативне и стратегијске задатке.¹

Ракетно оружје по низу својих својстава — огромном домету, великој брзини и висини лета до циља, тачности погађања, способности да носи бојеве главе свих величина — такође далеко надмашује раније позната оружја. Стога су ракете и најпогодније средство за преношење нуклеарног оружја до циља. Њима се могу тући и најудаљенији објекти како на Земљиној кугли, тако и у космосу; уз то су доста прецизне, а могућност да буду оборене у лету је мала, особито код најновијег типа совјетских глобалних ракета.

Упоредо са тим (по суштини) новим квалитетима нуклеарног и ракетног оружја, истичу се и нове особине радио-техничких средстава — у погледу навигације, управљања ракетама у лету, активирања радио-електронских упаљача ракета, бомбардовања, извиђања и командовања.

Због брзог развоја науке и технике дошло је до релативно брзог и масовног увођења новог оружја у наоружању савремених армија. Раније, приликом појаве новог оружја, то је ишло много спорије.² Касније, са развојем индустрије, ти су рокови постали знатно краћи.³

У Совјетском Савезу нуклеарно оружје се појавило негде око 1950. године, и то најпре у виду атомских, а затим и хидрогенских бомби, а нешто касније и у виду бојевих глава за ракете разних врста и торпеда. Око 1960. године то оружје је ушло у састав свих видова оружаних снага Совјетског Савеза. Заједно с њим, као главно средство његовог преноса до циља, ушле су у наоружање и ракете. Освојени су разни типови ракета: тактичко-оперативне и стратегијске намене, за дејство на циљеве у ваздуху, на копну и мору, са рампи, авиона, подморница итд. Совјетска индустрија је толико овладала тим новим врстама оружја да их може производити у количинама неопходним за решавање свих задатака у евентуалном општем рату. „Створени стокови овог оружја и њихово широко усвајање у наоружање свих видова оружане силе дају могућност стратегијском руководству да га употреби једновремено како за наношење масовних губитака оружаним снагама агресора, тако и за уништење његове материјално-техничке базе за вођење рата, нарушавање руковођења државом и армијама“.⁴

Те нове врсте оружја стално се усавршавају у смислу побољшавања њихових тактичко-техничких својстава, упрошћавања борбене употребе, повећавања ефикасности и тачности погађања, скраћивања времена потребног за припрему испаливања, побољшања горива за погон итд. Зато ће оне имати још већу и ширу примену и важнију улогу у евентуалном

¹ Хидрогенском бомбом од неколико десетина мегатона може се, уколико би била бачена на један индустријски рејон, одмах уништити до 1,500.000 људи, а нападним дејствима још око 400.000. Или, једном таквом бомбом средње јачине може се збрисати са лица земље читав један велики град.

² На пример, од појаве ваљеног оружја (у XIV веку) требало је да прође 400 година до његовог масовног увођења у наоружање, односно док је оно постало основно средство борбе (у XIX веку), а 300 година од појаве изолученог оружја до момента када је почело да игра главну улогу и довело до нове организације оружаних снага и новог начина вођења борбе.

³ На пример, митраљез је први пут употребљен у бурском рату 1889—1902, а дванаест година касније, у I светском рату је већ масовно употребљаван; авиони и тенкови први пут су се појавили у I светском рату (тенкови тако рећи пред крај), а двадесет година касније — у II светском рату — постали су најважније средство за вођење рата. 1945. године бачене су прве атомске бомбе, а већ дванаест година касније то је оружје достигло такав степен развоја да је ушло у наоружање многих савремених армија и постало главно средство за наношење пораза. Слично је и са ракетама које су се, такође, први пут појавиле тек при крају рата (V-1 и V-2).

⁴ „Военная стратегия“, страна 219.

рату, него што се то данас може сагледати. Оне су већ сада тако развијене да се могу успешно употребити како на фронту, тако и у дубокој позадини, за непосредну подршку борбених и самосталних дејстава, за уништење живе силе, средстава оружане борбе, материјалне базе, за дејство на копну, мору и ваздуху, тј. за физичко уништење, рушење и наношење моралног пораза. Због свега тога тим новим видовима припада најважније место међу средствима оружане борбе; они су основни и опредељујући фактор развоја целокупног осталог наоружања.

Артиљерија је раније била главно ватрено средство и основно оружје свих видова војске. Заједно са њом, велику улогу у другом светском рату имали су и бомбардерска авијација и аутоматско стрелачко наоружање. Сва војна техника била је усмерена на то да се што боље искористи ватра артиљерије, авијације и аутоматског оружја. То место, које је донедавно заузимала артиљерија, припада данас, по мишљењу совјетских војних аутора, нуклеарном оружју, којим ће се решавати главни задаци рата на копну, мору и у ваздуху. Све остало оружје и ратна техника данас се развијају пре свега, у оном смислу који им обезбеђује да могу што боље допунити дејство нуклеарног оружја и искористити његове ефекте.

Нуклеарно и ракетно оружје, и поред својих огромних могућности, не искључују постојање и осталих врста оружја, али захтевају да се оно и читава ратна техника усавршавају и да развијају нарочито она својства која им омогућују садејство са овим новим врстама оружја. Тако је било и раније. На пример, својом појавом тенкови нису заменили пешадијско наоружање и артиљерију, већ су утицали да се они усаврше. Нуклеарно оружје смањује потребу за употребом артиљерије у нападним операцијама везаним за пробој фронта, али је не искључује, односно не замењује потпуно ни њу ни авијацију, већ се претпоставља да ће оне у тим операцијама и даље задржати важну улогу.⁵ Нови видови су ставили још јачи акценат на развој борбених средстава копнене војске, у смислу повећавања њихове ватрене моћи и маневарске способности, док су у склопу поморских снага условили снажан развој подморница, с обзиром на то да су оне далеко ефикасније у условима употребе нуклеарног оружја од других врста разних бродова. Зато се из дана у дан повећава број подморница у оружаним снагама савремених армија, освајају нови типови, усавршавају њихова својства — брзина кретања и дубина роњења, наоружање, носивост итд.

Способност новог оружја — нуклеарног и ракетног — да извршава самостално стратегијске задатке опредељује и појаву нових видова оружане силе опремљених тим оружјем. Зато маршал Малиновски, говорећи о совјетској војној доктрини, опредељује садашњу — трећу — етапу у њеном развоју увођењем у наоружање Совјетске армије нуклеарног и ракетног оружја.⁶

⁵ У наоружању копнених снага, те нове врсте оружја условљавају снажан развој других средстава, на пример, оклопних, с обзиром на њихову релативно велику отпорност на нуклеарне ударе и ефикасност у коришћењу њиховог учинка. Данас у једној совјетској мото-стрелачкој дивизији има више тенкова него што их је у II светском рату било у пешадијском, па чак и мото-механизованом корпусу. Њихов квалитет се стално побољшава, повећавају се заштитна својства њиховог оклопа од дејства радијације и противоклопних средстава, као и покретљивост, акциони радијус и снага њиховог оружја.

⁶ Маршал Малиновски у брошури „Видительно стоять на страже мира“ овако разграничава те етапе: прва — од почетка грађанског рата до прелаза на кадровски принципи попуне регуларне Црвене Армије (по звршетку прве петолетке); друга — од почетка техничког преоружавања до увођења у наоружање совјетских оружанних снага нуклеарног и термонуклеарног оружја (7—8 година после II светског рата); и, трећа — најновија — везана за увођење у све видове совјетских оружанних снага нуклеарног и термонуклеарног оружја.

Представа евентуалног рата и начина вођења борбених дејстава у њему. Међу најважније принципе у изградњи оружаних снага Совјетског Савеза долази следећи: оне треба да одговарају карактеру евентуалног рата и методима борбе у њему. При томе се полази од тога да би сваки конфликт данас могао да прерасте у нуклеарни рат⁷ и да се зато оружане снаге, као и цео народ, морају припремати за борбу против агресије, и то првенствено у условима нуклеарног рата.

У таквом рату, истичу совјетски аутори, начини и форме борбених дејстава из основа ће се разликовати од оних из другог светског рата, јер се ради о другом степену развоја средстава оружане борбе и другим политичким условима.

Мењају се и облици стратегијских дејстава. Раније су офанзива и дефанзива били главни облици тих дејстава. У њима су, опет, јединице копнене војске имале главну, а сви остали видови помоћну улогу. Главни објекат оружане борбе представљале су групације оружаних снага на бојишту. У евентуалном рату предвиђају се следећи облици стратегијских борбених дејстава:

удари нуклеарним оружјем — бојевим главама ракета и авионским бомбама — ради рушења и уништавања објеката који чине основу војно-економског потенцијала непријатеља, дезорганизовања његовог система руковођења државом и војском и уништења стратегијских нуклеарних средстава и главних групација војске;

борбена дејства на копну да би се довршило разбијање непријатељевих снага;

заштита позадине земље и групација јединица од непријатељевих нуклеарних удара;

борбена дејства на мору ради уништења групација непријатељевих поморских снага.

Ракетно-нуклеарним ударима придаје се главни значај за исход рата у целини. Сматра се да ће дејства на копненим ратиштима добити широк размах, без обзира на примену далекометних нуклеарних средстава, и да ће се водити ради дефинитивног разбијања непријатељевих групација, овладавања рејонима и објектима од животне важности за њега и заузимања (окупирања) његове територије, као и ради одбијања покушаја његових снага да продру на територију Совјетског Савеза и других социјалистичких земаља. Совјетски аутори су мишљења да ће се то дејство карактерисати одсуством непрекидних фронтава, размахом дејстава једновремено на већем, ширем и дубљем простору, њиховим маневарским карактером, нарочито широким коришћењем маневра ватром и покретом. Заштита позадине земље и групација оружаних снага од непријатељевих нуклеарних удара заснивала би се, пре свега, на дејствима у сврху уништавања непријатељевих нуклеарних средстава у рејонима базирања, затим уништавања авиона и ракета у лету пре него што стигну до циља, као и отклањања последица нуклеарних удара. Дејства на поморским ратиштима, иако не би имала пресудан значај, широко би се развила с обзиром

⁷ Маршал Малиновски у брошури „Бдително стојте на страже мира“ истиче да сваки конфликт у који би биле укључене велике земље „прети да неизбежно прерасте“ у нуклеарни рат. Раније, у другим написима, совјетски аутори су били много категоричнији — тврдили су да ће сваки оружани сукоб великих неизбежно прерасти у нуклеарни рат. У погледу локалних ратова маршал Малиновски (у поменутој брошури) износи да су могући и такви ратови, с тим што би употреба нуклеарног оружја, чак и тактичког значаја, у њима довела до њиховог прерастања у општи нуклеарни рат.

на поморске снаге којима располаже друга страна, с тим што би објект тих дејстава биле, пре свега, формације носача авиона, нуклеарне подморнице наоружане ракетама и прекоморске и прекоокеанске комуникације.

Нов карактер рата и другачији видови и начини вођења борбе, опредељени тим развојем средстава оружане борбе, условљавају нову организацију оружаних снага, нову намену и улогу појединих њених делова. Подела оружаних снага на видове заснива се на облицима стратегијских дејстава — сваки од њих има одређену стратегијску намену и може, мање-више самостално, да решава стратегијске и крупне оперативне задатке. Нови начини борбе које, на бази развоја средстава оружане борбе и политичких циљева, разрађује друга страна, такође опредељују нову улогу појединих делова оружаних снага.

Улога видова и родова у II светском рату. У совјетској војној теорији велика пажња се придаје обради улоге коју су у II светском рату имали поједини видови и родови и извлачењу искустава из тога. Иако се при опредељењу данашње улоге видова и родова не полази од тих искустава, већ, пре свега, од нових могућности остварених развојем борбених средстава, совјетски војни аутори истичу да се без обраде искустава из прошлог рата не може решити ни један савремени војни проблем.

Подела оружаних снага и опредељење улоге појединих њихових делова у прошлом рату темељи се на принципу да се само заједничким напорима свих видова и родова, где се слабе стране једних компензирају добрим странама других, може постићи победа. Сматра се исто тако да је та улога у рату била условљена и мењала се у зависности од развоја средстава оружане борбе и могућности земље да их у довољној количини производи, као и начина оружане борбе и циљева који су стајали пред оружаним снагама у појединим етапама рата.

Водећа улога у прошлом рату припадала је копненој војсци која је била најбројнија — сачињавала је 80—86% целокупног састава совјетских оружаних снага. Она је решавала све најважније задатке који су стајали пред њима. У одбрани она је представљала основну снагу која је разбијала напад непријатеља, упорном одбраном и противнападима наносила му велике губитке и коначно заустављала његово напредовање. У офанзиви она је била главна снага која је ломила његов фронт, разбијала групације његових јединица и освајала територију коју је он држао. Улогу главног рода у склопу копнене војске имале су пешадијске јединице које су чиниле главну масу њених снага. Оне су решавале најсложеније задатке у тесном садејству са тенковским, артиљеријским и авијацијским јединицама. Блиска борба била је њихов главни начин дејства. Основну ударну снагу копнене војске чиниле су тенковске јединице — које су у току рата снажно нарасле.⁸ Снага тих јединица омогућавала је брже пробоје непријатељеве одбране по целој дубини и успешне маневре ради окружења и гоњења чак и крупних непријатељевих групација. Следеће место по важности припадало је артиљерији,⁹ која је представљала главну ватрену снагу при неутралисању и уништавању непријатеља у одбрани и у нападу. И она је,

⁸ У првим годинама рата густина тенкова у нападу износила је 2—7 тенкова на 1 км фронта, а у операцијама последњих година рата, на пример у берлинској операцији, 65 до 102 тенка на 1 км (подаци из књиге „Кратки осврт на развој совјетске оперативне вештине“).

⁹ Раније су совјетски аутори давали артиљерији увек друго место по важности међу родовима Ков Совјетске армије у II светском рату.

такође, у току рата знатно ојачала.¹⁰ Улога инжењеријских јединица није се сводила само на обезбеђење дејстава јединица других родова војске, већ и на непосредно учествовање у извршавању борбених задатака.

Други по важности вид оружаних снага било је ваздухопловство које је масовно употребљавано, како у нападу тако и у одбрани. Обезбеђење дејстава копнене војске и уништавање непријатељевих јединица и њихове технике непосредно на бојишту (на то је утрошено 46% свих авио-полета) био је основни задатак ваздухопловства. Носилац тих дејстава биле су снаге јуришне и бомбардерске (за блиско бомбардовање) авијације. Следећи задатак, на чијем су решавању биле ангажоване снаге тог вида оружаних снага, била је борба за превласт у ваздуху, а њен носилац ловачка авијација. Снаге ваздухопловства употребљаване су и при извршењу самосталних задатака ради разбијања крупних групација непријатељеве авијације, а делимично и ради удара по дубљој непријатељевој позадини и уништавања његових извора економске моћи и подривања морала његовог становништва (због неразвијености бомбардерске авијације за таква дејства, на том задатку су сасвим мало биле ангажоване њене снаге). Важан задатак, на коме су још биле ангажоване снаге ваздухопловства, било је и извиђање из ваздуха за које су кориштени, због недостатака извиђачке, ловачке, бомбардерске и јуришна авијација. Авио-транспорт, тј. пребацивање трупа и материјала, слабо је коришћен у Совјетској армији због неразвијености транспортне авијације, иако је требало да одигра врло значајну улогу у току рата.

Снаге ПВО имале су у току другог светског рата, исто тако, врло значајну улогу. Оне су биле ангажоване, пре свега, за заштиту објеката у позадини, административних и политичких центара, важнијих индустријских рејона и објеката (на том задатку било је у првим годинама рата ангажовано 60—80% ловачке авијације и противавионске артиљерије јединица ПВО). Улога јединица ПВО на том задатку била је од битног значаја како за неометан рад позадине, тако и за морално-политичко стање становништва. Други задатак, на коме су биле ангажоване снаге ПВО, била је заштита ударних групација фронтава и важнијих објеката позадине фронтава и армија. Одређена улога припадала је тим снагама и у борби за превласт у ваздуху и у самосталним противваздушним операцијама.

Улога ратне морнарице састојала се, пре свега, у њеном учешћу у операцијама заједно са снагама КоВ и ваздухопловства: у заштити бокова копнених снага на обалама мора, одбрани приморја, у поморским и речним десантима, блокирању окружених непријатељевих групација са мора и обезбеђењу прегруписавања јединица КоВ. Другостепено по важности је било извршење самосталних задатака — напади на поморске комуникације непријатеља и заштита својих комуникација на морима, језерима и рекама (у решавању тог задатка већу улогу је одиграла совјетска Северна флота), и постављање мина. Улогу главног рода војске у ратној морнарици имала је, према својим борбеним могућностима и резултатима дејства, морнаричка авијација. Следећи по важности род ратне морнарице биле су подморничке снаге које су, заједно са авијацијским, представљале главно средство борбе на мору.¹¹ Површински бродови који су до рата важили за главни род поморских снага, изгубили су у току рата ту улогу.

¹⁰ У операцијама од 1941. до 1942. године густина артиљерије по одсесима пробоја износила је од 80 до 100 артиљеријских оруђа на 1 км фронта, а у операцијама последњих година рата и од 180 до 250 оруђа.

¹¹ Овако опредељена улога родова Совјетске ратне морнарице у II светском рату дата је у књизи „Военная стратегия“.

Полазећи од тих основа, а имајући у виду политичке циљеве — одбрану Совјетског Савеза и других социјалистичких земаља — и економске могућности које су врло велике, поменути аутори и врше поделу совјетских оружаних снага, одређују улогу појединим њиховим деловима (видовима и родовима) и уопште даљи курс њиховог развоја. Они оружане снаге Совјетског Савеза деле на 5 видова. Поред ранијих видова оружаних снага (копнене војске, ратне морнарице и ваздухопловства), појавили су се и развили нови видови: ракетне јединице стратегијске намене, опремљене интерконтиненталним ракетама, и снаге ПВО које су израсле у самосталан вид намењен за извршење тако крупног стратегијског задатка као што је заштита основних политичких, административних, економских и саобраћајних центара земље од непријатељеве авијације и ракета. При опредељивању улоге сваког од тих видова оружаних снага полази се од тога да је сваки важан и да сви они у узајамном садејству треба да решавају општи задатак одбране земље.

Ракетне јединице стратегијске намене. Тај нови вид војске, истичу совјетски војни аутори, представља основу савремених масовних оружаних снага, главну снагу у рукама врховне команде којом она може да утиче на исход рата. Том виду припашће од првог момента извршење главних циљева рата — уништење стратегијских и оперативних средстава непријатеља за нуклеарни напад, распоређених по читавој његовој територији, рушење његове војно-економске базе, дезорганизовање државног и војног руковођења, рушење комуникација и разбијање стратегијских резерви. Јединице тог вида биће истовремено употребљаване и за извршење низа задатака на бојишту: разбијање важнијих непријатељевих групација копнене војске и авијације; уништење његових оперативних средстава за нуклеарне нападе, односно јединица његове флоте у рејонима базирања, уништење његових база за снабдевање и система његовог командовања и веза. Решењем тих задатака ствараће се погодни услови за успешно дејство копнене војске и других видова оружане силе.

Нови вид оружаних снага одликује се високим степеном борбене готовости и способношћу да за најкраће време уништи и разруши огроман број објеката на широком простору и било којој дубини, да непријатељу нанесе непроцењиве губитке, па чак и да га у неким случајевима принуди на капитулацију. Све то истиче ракетне јединице и поставља их на прво место међу осталим видовима оружаних снага, а уједно захтева да се њиховом развоју и усавршавању поклања стална пажња.

Пошто совјетски аутори ракетним јединицама стратегијске намене придају главну улогу у решавању основних задатака рата у целини, а ракетним јединицама оперативне и тактичке намене, у саставу појединих видова војске, главну улогу у оквиру сваког од њих, то они истичу да стварање и стално одржавање квантитативне и квалитативне надмоћи над непријатељем у тим средствима и начинима њихове примене представља један од најважнијих задатака изградње оружаних снага Совјетског Савеза у садашње време.

Копнена војска. Иако ракетне јединице стратегијске намене имају значајну улогу, оне не могу саме решавати све задатке рата. Да би се постигла потпуна победа, неопходно је довршити разбијање оружаних снага непријатеља, освојити његове војне базе, уколико не би биле већ дотле

уништене, и овладати рејонима важним у стратегијском смислу. Затим треба бранити своју територију од упада непријатељевих копнених снага, ваздушних и поморских десаната. Те задатке, и низ других, извршаваће снаге копнене војске. Зато ће и оне, по мишљењу совјетских војних аутора, имати врло важну улогу у евентуалном рату.

Због свега тога јединице совјетске војске остају најбројнији вид оружаних снага, с тим што су знатно развиле оне квалитете које од њих захтева савремени рат. Тако су им, на пример, повећане: ватрена моћ, покретљивост, способност за дуге маршеве по путевима и ван њих, као и способност пребацивања тактичких јединица ваздушним путем. Основни захтев који се у погледу њихове даље изградње данас поставља јесте још веће повећање њихове ватрене моћи у виду развоја оних видова и родова војске који ће им обезбедити надмоћ над непријатељем (у том погледу) и омогућити да туку сваки циљ по целој оперативној дубини, независно од временских и противмера непријатеља.

Основни род копнених снага, а уједно и основа њихове ватрене моћи, треба да буду, као и код осталих видова оружаних снага, ракетне јединице. Временом оне ће бити способне да реше сваки задатак ради уништења непријатељевих објеката на дубини операције, а у низу случајева и да у потпуности замене класичну артиљерију и бомбардерску авијацију појединих фронтава. Јединице тог рода треба, пре свега, да рашчишћавају пут тенковским и мото-стрељачким јединицама ради развијања широких маневарских дејстава и брзих продора у дубину. На другој страни, оне треба да стварају ватрене преграде, огромне и непролазне зоне рушења и радиоактивног зрачења на путу напада непријатељевих снага. Зато јединице тог рода треба да се повећају и да постану самосталније и покретљивије како би могле успешно да маневрују у заједници са тенковским и мото-стрељачким јединицама, а такође и да садејствују ракетним јединицама стратегијске намене.

Улога тенковских јединица знатно је порасла зато што оне стоје далеко испред других јединица родова КоВ у погледу способности за брзо маневровање, кретање по путевима и ван њих, односно продора у дубину, савлађивања зона радиоактивног зрачења, ефикасности коришћења резултата својих нуклеарних удара, као и отпорности од ефеката тих удара. Те јединице располажу веома снажном артиљеријском ватром тако да могу, користећи резултате не само нуклеарних удара већ и ватре својих оруђа и снагу свог оклопа, збрисати са свог пута остатке раније погођених непријатељевих групација, наносити им брзе ударе на бокове и позадину, и убацивати се брзо у дубину непријатељевог распореда. Због свега тога, од свих родова војске, тенковске јединице највише одговарају карактеру ракетно-нуклеарног рата.

Улога пешадијских, односно мото-пешадијских јединица своди се, пре свега, на то да у заједници са тенковским јединицама брзо користе ефекте нуклеарних удара ради дефинитивног разбијања непријатеља, развијања широких маневарских дејстава и одлучних продора у дубину. Посебан значај се придаје брзим продорима тенковских и мото-стрељачких јединица на већу дубину ради наносења изненадних удара на бокове и у позадину оних непријатељевих групација које су већ тучене нуклеарним оружјем, односно које се још супротстављају. У односу на блиску борбу сматра се да ће се јуриш пешке ретко примењивати. Уништење непријатеља постигаће се, пре свега, ватром нуклеарног оружја, а при дејствима

на блиским одстојањима, када се то оружје не може употребљавати због сигурности својих јединица, користиће се у пуној мери ватра класичног оружја — тенкова, авијације, артиљерије и пешадије, комбинована са њиховим покретом (маневром).

Основни захтев који се у односу на даљу изградњу пешадијских јединица поставља јесте: оспособити их што боље за маневар, како за брзе покрете по сувом, тако и за пребацивање ваздушним путем у дубини непријатељеве позадине. Повећање покретљивости и брзине код оклопних јединица условљава потребу да се и све остале јединице, а у првом реду пешадијске, обезбеде транспортним средствима која ће се одликовати брзином, покретљивошћу и ван комуникација, способношћу за пребацивање пешадије и на велике даљине и тиме да се са њих може водити борба и у најсложенијим условима; у случају потребе требало би пешадијским јединицама обезбедити и пребацивање ваздушним путем.

Совјетски војни аутори придају велики значај ваздушном маневру. Они сматрају да је та врста маневра најбоља и да одговара савременом рату, јер се њиме најбоље и најбрже могу искористити резултати нуклеарних удара. Ваздушним путем јединице се могу пребацивати у одређене рејоне погођене нуклеарним ударима, и то таквом брзином да непријатељ нема времена да се прибере и пребаци снаге са других страна. То опредељује изградњу мото-пешадијских јединица, као и тенковских, у том смислу што би оне, изузев оних које имају тешко наоружање, биле способне за брз транспорт ваздушним путем, како на малим тако и на великим даљинама. Сматра се да ће тај транспорт бити тако обичан у евентуалном рату као што су у прошлом били железнички и аутомобилски.

Разуме се да се тиме не искључује потреба за постојањем специјалних ваздушнодесантних јединица намењених за падобранске десанте и извршавање разних задатака у непријатељевој позадини. Поред задатака које су имале у прошлом рату, углавном у смислу садејства са снагама копнене војске и разбијања непријатељевих групација, ваздушнодесантне јединице ће у евентуалном рату добити и самосталне задатке, као што су, на пример, заузимање а потом и држање или уништавање ракетно-нуклеарних, авијацијских и поморских база и других објеката у дубини ратишта. Зато ће њихова улога у операцијама будућег рата бити још већа.

Значајну улогу у оквиру ваздушнодесантних јединица имаће и њихове јединице противваздушне одбране, зато што је тактичка авијација за сада једно од основних средстава за наносење нуклеарних удара. Те јединице треба да штите групације копнених снага и објекте у њиховој позадини од нуклеарних удара непријатељеве авијације. Захтеви у односу на тај род усмерени су у смислу појачавања и усавршавања противавионских ракета којима би се могли успешно пресретати непријатељеви авиони и ракете на доста великој удаљености, на малим и средњим висинама, као и у смислу побољшавања тактичко-техничких особина и наоружања ловачке авијације.

Јединице противваздушне одбране. Улога и значај тог вида оружаних снага неизмерно су порасли због развоја средстава за напад из ваздуха, особито ракета. Као што ракетним јединицама стратегијске намене припада главна улога у наносењу нуклеарних удара по целој дубини непријатељеве територије, тако и јединицама ПВО припада главна улога у заштити територије и одбијању тих удара. Оне су намењене за противавионску и

противракетну одбрану земље. Пошто се у последње време све више користи космос, пред снагама тог вида се све оштрије поставља и задатак одбране од дејстава из космоса. Вештачки сателити могу бити употребљени за разне војне задатке, поред осталог и за преношење атомског оружја, због чега борба против њих добија све већи значај.

Јединице тог вида треба да, заједно са противваздушном одбраном копнене војске, спрече продор непријатељевих средстава за ваздушни напад у свој ваздушни простор и онемогуће његове нуклеарне ударе по: важнијим објектима земље, групацијама оружаних снага, рејонима у којима базирају ракетне јединице, авијација и флота, односно у којима су размештене или се формирају стратегијске резерве; затим по снабдевачким базенима, командним местима, комуникацијама и другим важним објектима, и да врше противваздушно обезбеђење операција других видова оружаних снага.

Основу активних средстава противваздушне одбране у оквиру тог вида чине јединице противваздушних ракета. Њихов развој усмерен је на повећање њихове даљине дејства, како би успешно могле да туку непријатељеве авионе већ на таквим даљинама са којих они не би могли испаливати ракете ваздух-земља по најважнијим објектима.

Ловачка авијација ће у систему ПВО и даље имати велику улогу у сфери ближих летова, у борби са непријатељевим бомбардерима. Њен развој је усмерен на повећање брзине, висине и даљине лета, побољшање ракетног наоружања и радио-локацијске опреме, како би ловачки авиони могли остати што дуже у ваздуху, вршити радио-локацијско осматрање и, ако се непријатељ појави, уништавати га на свим висинама.

Све већу улогу у систему противваздушне одбране добијају радио-техничке јединице, намењене да откривају и прате ваздушне циљеве и наводе на њих противваздушне ракете и ловачку авијацију.

Оне треба да остваре непрекидно радио-локацијско поље, с тим што би граница откривања ваздушних циљева била што даља од објеката који се штите, како би средства ПВО добила потребно време за противдејства. Даљи развој тих јединица усмерен је на побољшавање средстава за радио-противдејства, помоћу којих би се могло успешно утицати на системе за управљање летелицама са пилотом и без њега, као и на усавршавање аутоматизације код система навођења, односно показивања циљева и управљања противваздушним ракетама, ловачком авијацијом и радио-техничким јединицама.

Ваздухопловство. Његова улога се знатно изменила — смањила у односу на улогу коју је имало у II светском рату. Смањен је његов значај у извршењу самосталних стратегијских задатака — бомбардовања објеката у непријатељевој позадини, али је зато он повећан у остваривању маневра свих размера. Основна намена снага тог вида испољаваће се, највероватније, у непосредном садејству са другим видовима оружаних снага при извршењу борбених задатака, ваздушном извиђању, вези, транспорту снага и материјалних средстава. Сматра се да средства тог вида нису још потпуно исцрпена и да ће се усавршавати, пре свега, у облику примене ракетне и радио-електронске технике, оспособљавања за базирање ван аеродрома и повећања брзине, висине и даљине лета.

У такмичењу које се данас води између авијације, ракета и средстава противваздушне одбране, ова последња су добила велику предност у односу

на бомбардерску авијацију. Бомбардерска авијација за даљна дејства — с обзиром да је њен лет данас лако открити и да ће се она морати (због релативно мале брзине) дуже задржавати у зони дејства средстава ПВО — све више уступа место међуконтиненталним ракетама и оним средњег домета. Но, тај процес ће вероватно потрајати дуже. Уз то, авијација још није исцрпла своје могућности. Наоружана ракетама, она је способна да наноси ударе на већој даљини, што јој омогућава да у низу случајева дејствује ван зоне дејства средстава противваздушне одбране. Она може успешније да извршава неке задатке, на пример, дејство по циљевима који се крећу, него ракете. Зато ће она и даље имати одређену улогу, с тим што ће се изменити карактер њених задатака, док ће начин и дубина дејства бити условљени могућностима противваздушне одбране и дометом ракета.

Ловачка и ловачко-бомбардерска авијација фронтова добиће у догледно време још значајнију улогу у подршци копнене војске у борби, као и, у заједници са јединицама противваздушних ракета, у заштити групација јединица и важнијих објеката од удара непријатељеве авијације на дубини распореда фронта. Посебно је важно њихово дејство ради уништења непријатељевог нуклеарног оружја, у првом реду ракета на бојишту.

Извиђање из ваздуха за рачун свих видова оружане силе, а посебно за рачун ракетних јединица, биће у евентуалном рату, сматрају совјетски војни аутори, врло важан задатак авијације. Зато се извиђачкој авијацији и средствима ваздушног извиђања (нарочито њиховом развоју) придаје велика пажња; пре свега, повећава се њихова способност у откривању циљева при великој брзини и висини лета по сваком времену и усавршава аутоматско предавање података директно (са авиона) одређеним командама.

Предвиђа се да ће посебно значајну улогу имати јединице транспортне авијације и хеликоптера. У остварењу маневра свих размера, оне треба да заузму најзначајније место, с тим што се њихова изградња усмерава у правцу повећања носивости, домета, оспособљавања да могу узлетати и слетати са најпримитивнијих полетно-слетних стаза, па и без њих.

Ратна морнарица. У погледу улоге тог вида војске, посебно се истиче да њу опредељује не само карактер савременог оружја и друге борбене технике, већ и задаци који ће се наметнути у евентуалном рату, с обзиром да друга страна располаже снажним поморским снагама — формацијама носача авиона, бродова и подморница наоружаних ракетама којима може да наноси атомске ударе како по приморским областима тако и по дубини. Отуда се, као први задатак тог вида, истиче борба са непријатељевим поморским снагама на отвореном мору и у базама. Други задатак снага тог вида био би нарушавање или уништавање непријатељевог транспорта на океанима и морима — уколико би он имао значаја за рат на копну.

Главна улога у извршавању тих задатака припада првенствено подморничким снагама. Њихов задатак био би и да, кад устреба, наносе атомске ударе по непријатељевим објектима на обали. Основни захтеви у погледу њиховог даљег развоја усмерени су на побољшање самосталности јединица тих снага, њихове брзине кретања, способности да испаљују ракете и испод воде, носе велике количине ракета, торпеда итд.

Морнаричкој авијацији такође се предвиђа важна улога. Њен би задатак био да наноси ударе по непријатељевим бродовима који су наору-

жани ракетама, и то на удаљењу са којег они не могу употребити своје оружје — авијацију и ракете, као и да уништава непријатељеве транспорте на мору и у базама. Посебне задатке — извиђање из ваздуха, противваздушну и противподморничку одбрану — такође би извршавала та авијација.

Претпоставља се и потреба за извесним бројем бродова чији би задатак био да обезбеђују дејства подводне флоте и извршавају другостепене задатке, као што су, на пример, заштита поморских комуникација и садејство са јединицама копнене војске у операцијама у приморским пределима. Ту долазе и специјални бродови за борбу против подморница, противваздушну одбрану, радиолокацијско извиђање итд.

Све изнесене поставке совјетских војних аутора темеље се на оцени садашње војно-политичке ситуације и економских фактора у свету, а полазе, пре свега, од степена развоја оружја и ратне технике, као и од намера, концепција и могућности евентуалног агресора — капиталистичких земаља са САД на челу. Они посебно наглашавају следеће мисли: „ако агресор наметне рат“, „ако у рату дође до употребе нуклеарних средстава“, „ако не буде забрањена њихова употреба“, што значи да и данас дају доста места изгледима да до рата неће доћи, односно да се онај до кога ипак дође може ограничити и водити без употребе атомског оружја. Совјетски војни аутори зато сматрају да треба стално изучавати промене до којих ће долазити код поменутих фактора и, аналогно томе, уносити мање или веће измене у погледу курса даље изградње совјетских оружаних снага, а у том склопу и у погледу улоге видова и родова у Совјетској армији.

Б.

ITALIJANSKA GLEDANJA NA OBUKU I DEJSTVA PLANINSKIH JEDINICA

Obuka planinskih jedinica uslovljena je, kao i obuka drugih jedinica uopšte, njihovom upotrebom u eventualnom ratu; italijanski vojni autori su mišljenja da za njihove uslove to znači zatvaranje operativnih pravaca koji sa severa i istoka, preko alpskog grebena čiji je osnovni pravac protezanja zapad—istok, vode u unutrašnjost zemlje. Zemljište je u toj alpskoj oblasti veoma različito — od onog u dolinama, na kojem se, bar leti, može uspešno dejstvovati po principima dejstva na ravničastom zemljištu, do izrazito planinskog, gde su potrebne specijalno obučene i opremljene trupe. Prvo je često ispresecano preprekama, kao što su šume, naseljena mesta, tesnaci i reke, dok se drugo odlikuje kršem, snegom i ledom. Pored toga, u toj oblasti su vrlo različiti i klimatski uslovi.

Vojnik planinskih jedinica izvršava svoj borbeni zadatak u okviru ojačanog voda. Njegovi najrazličitiji postupci u ratu mogu se poistovetiti sa borbenim postupcima ove najmanje jedinice, bez obzira na to da li vod dejstvuje samostalno ili u sastavu čete, odnosno armije. Pošto je broj varijanti u kojima ojačani planinski vod može dejstvovati praktično neograničen, to se i obuka vojnika mora podesiti tako da bude spreman za dejstvo u svakoj mogućnoj taktičkoj situaciji, na svakom zemljištu, po različitom vremenu i u svako godišnje doba.

Kompleksnost zadataka koje ta planinska jedinica treba da rešava u borbi nameće obuci vojnika dug razvojni put sastavljen od ove četiri faze: preobražaj regruta u borca opšteg tipa, prerastanje tog borca u specijalistu, zatim, dalje prerastanje borca specijaliste u planinca i, konačno, uvođenje oformljenog borca specijaliste-planinca u sastav odeljenja i voda — organskog ili ojačanog.

Obuka planinskih jedinica je organizovana tako da se zadovolji osnovni zahtev: neprekidno raspolaganje operativnosposobnim trupama. Pošto bi zadovoljenje tog zahteva došlo u pitanje kad bi svi regruti istog godišta stigli u isto vreme na odsluženje roka, problem je rešen na taj način što dolaze po kontingentima svaka 4 meseca i što se obuka sažima. To sažimanje je omogućeno teritorijalnim organizovanjem obuke u nastavnim centrima i školama za specijalizaciju, primenom lančanog sistema u radu i podelom same obuke na cikluse. U prvom ciklusu, koji traje 16 sedmica, težnja je da se regrut

U članku su izneta mišljenja pojedinih autora iz materijala objavljenih u 1962. i 1963. god. u italijanskom časopisu Rivista militare: Gen. di Brig. Giuseppe Inaudi: Alpini a destinazione al combattimento (septembar 1962.); Col. f. Zopitantonio Liberatore: Impiego dell'elicottero in montagna (januar 1962.). I trasporti in montagna (mart 1962.). Le pattuglie in montagna (april 1962.), Cooperazione alpini — carri (septembar 1962.), L'avvicinamento in terreno montano (februar 1963.), I complessi tattici in montagna (mart 1963.); Cap. f. Vincenzo D'Agostino: La compagnia alpini da posizione e la direzione dell'azione di fuoco nell'ambito di un osbarramento (mart 1962.).

formira kao vojnik opšteg tipa i da potom ovlada nekom specijalnošću. Specifična planinska obuka se u tom ciklusu ne izvodi, već se radi po zajedničkom programu za sve rodove i specijalnosti. Drugi ciklus traje takođe 16 sedmica i počinje dolaskom drugog kontingenta regruta. Svrha nastave za vreme ovog ciklusa jeste da se ovlada osnovama smučarske ili alpinističke tehnike, koje omogućuju kretanje u specifičnim planinskim uslovima, i da se ona završi obukom u napadnim i odbrambenim, dnevnim i noćnim borbenim dejstvima — zaključno sa okvirom ojačanog voda. U trećem ciklusu, koji traje 9 meseci i obuhvata preostalo vreme kadrovske roka,¹ znanja dobijena u prva dva se učvršćuju i dopunjuju u najtešnjoj vezi sa operativnom namenom planinske jedinice u koju je borac specijalista — planinac raspoređen.

S obzirom na specifičnost obuke, drugom ciklusu se u člancima pomenutog italijanskog časopisa posvećuje najveća pažnja. Program tog ciklusa prelazi prvi kontingent regruta u periodu mart — juni (pretežno u proleće), drugi u periodu juli — oktobar (pretežno leti), a treći u periodu novembar — februar (pretežno zimi). Razumljivo je da se za četiri meseca ne može potpuno ovladati smučarskom i alpinističkom tehnikom, već je težište na jednoj od njih, i to zbog uslova koji jednu od njih obično isključuju. Naime, teško je u blizini mesta gde baziraju planinske jedinice naći sneg za smučanje u vreme kad nastavni program tog ciklusa prelaze prvi i drugi kontingenti ili krševite stene i led za vreme obuke trećeg kontingenta. Zato se posebno ističe da je rešavanju tog pitanja potrebno prilaziti elastično, imajući prvenstveno u vidu objektivne uslove koje pruža planina, raspoloživo vreme i mogućnost sažimanja programa. Ponekad se ne može istovremeno izvoditi tehnička i taktička obuka, već je nužno da se savlada tehnika, pa da se tek tada pređe na taktiku. Na primer, za vreme obuke trećeg kontingenta visina snega u planinskim garnizonima obično prelazi 50 cm, te je nemoguće izvoditi bilo koju taktičku radnju peške. U tom slučaju potrebno je da vojnik najpre nauči da se smuča.

Radi uspešnijeg savlađivanja programa razrađeno je više uputstava kako za opštu obuku mlađih vojnika, tako i za obuku u tehnici i taktici planinskog ratovanja. Prilikom izučavanja tehnike kretanja koriste se i nastavni filmovi. Interesantna je činjenica da svi vojnici italijanske planinske brigade ne prelaze program smučarsko-alpinističke obuke. U takvoj brigadi, prema iznetim podacima, postoji danas ukupno 97 raznih specijalnosti. Pripadnici 30 takvih specijalnosti, tzv. taktičkih, — što čini oko 50% brojnog stanja brigade — treba da savladaju specifičnu obuku u smučanju i alpinizmu.

Taktička obuka u drugom ciklusu sastoji se u uvežbavanju korišćenja borbenih sredstava (kretanje, vatra, udar) i u taktici borbe na ravničastom zemljištu. Ona se ne razlikuje od taktičke obuke streljačkog voda pešadijske divizije. U trećem ciklusu taktička obuka planinskog streljačkog voda se proširuje i obuhvata borbu u naseljenom mestu, šumi, na brdovitom zemljištu i, posebno, u specifičnom planinskom ambijentu gde treba da dođe do izražaja njegova stručna tehnička uvežbanost u smučanju, alpinizmu itd.

Iako se, po obuci koju savlađuje, vojnik-planinac može boriti na svakom zemljištu, on je, pre svega, pešak-specijalist, te se smatra da će biti

¹ Kadrovske rok u italijanskoj kopnenoj vojsci iznosi 18 meseci. Međutim, zakonom od 18. februara 1963. god. određeno je da se on smanji na 15 meseci. Tom smanjenju kadrovske roka treba da se pristupi u toku 1965. god. (*Rivista militare*, april 1963. god. str. 541). Izmjena u dužini služenja kadrovske roka neminovno će izazvati i izmene u trajanju nekih ciklusa nastave.

neekonomično ako ne dejstvuje u specifičnim planinskim uslovima. Naime, u pitanju su vojnici čije je regrutovanje ograničeno i čija se obuka ne može improvizirati.

U pogledu taktičke obuke zapaža se prilično oštra kritika na račun nepostojanja ažuriranih, savremenih propisa za nju, koji bi sa današnjih gledišta razradili taktičku doktrinu. Za sada se još uvek taktička obuka u italijanskim planinskim jedinicama zasniva na predratnim propisima, sastavljenim još 1937. godine. U pojedinim člancima se traži temeljitije razgraničenje u pogledu opšte taktičke koncepcije i postupaka između obične i planinske pešadije. Potreba za razgraničenjem pravda se prvenstveno njihovom različitom razvojnom orijentacijom. Dok je kod obične pešadije veoma vidna tendencija ka što većem mehanizovanju i motorizovanju, planinska pešadija će se i ubuduće boriti peške, uz upotrebu smučarsko-alpinističkih tehničkih sredstava ili bez njih. Pri tome se ne zaboravlja da i planinske jedinice koriste motorizaciju, ako ne za borbu, a ono bar da bi olakšale sebi život, kretanje i snabdevanje (na primer: avione, helikoptere, žičare itd.).

U nekim člancima se autori zalažu i za obuku planinskih jedinica u gerilskom i protivgerilskom ratovanju, jer bi planinci na taj način mnogo lakše i bolje izvršavali svoje zadatke. Takav način ratovanja odgovarao bi i zemljištu na kojem dejstvuje.

Upotreba patrola u planini. Važnost upotrebe patrola u planini daleko nadmašuje značaj njihove upotrebe na bilo kom drugom zemljištu, i u bilo kojim drugim uslovima. Za to postoje više razloga. Pre svega, u planini postoje vrlo široki i neposredni međuprostori koje treba kontrolirati; komandantima su potrebni detaljni i sigurni podaci o protivniku i zemljištu da bi mogli doneti najcelishodniju odluku; sredstva za radio-vezu funkcionišu na takvom zemljištu sa velikim teškoćama, a žičana se ne mogu uvek upotrebiti zbog stvora tla; upotreba sredstava za izviđanje iz vazduha ograničena je često nepogodnim atmosferskim uslovima; u planini su veoma mogućna iznenađenja i, konačno, potrebno je pronaći najpogodniji manevar za postizanje cilja dejstva.

Patrole su u planini osnova za ma koju borbenu radnju, a zbog važnosti zadataka koje izvršavaju, u njihov sastav ulaze najodabraniji vojnici. Svaki vojnik u patroli mora da je dobar smučar i alpinist, da precizno gađa i dobro izdržava duge marševe, da je smeo, odlučan, borben, hladnokrvan i intuitivan, da ima »njih« za taktiku i da odlično poznaje planinu u svako godišnje doba.

Iako se dele na izviđačke, za borbu, za obezbeđenje, za rekognosciranje i za vezu, patrola se u planini, u stvari, razlikuju samo po cilju koji se želi postići, odnosno po dobijenom zadatku. Na primer, izviđačke patrola su uvek i patrola za borbu, jer svoj zadatak najčešće izvršavaju borbom, tj. nasilnim izviđanjem. Pri tome indirektno i obezbeđuju, jer deluju na pravcima nastupanja taktičkih podgrupa. Ako se, pak, borbena dejstva izvode na stenovitom planinskom zemljištu, na ledenjacima i u zonama večitog snega i leda, borbene patrola dolaze do naročitog izražaja. U takvim uslovima dejstva su uvek epizodična, a borbu vode patrola. Izuzetak su patrola za vezu, ali samo donekle, jer i one ponekad pribegavaju borbi da bi mogle izvršiti zadatak.

Smatra se da po značaju i ulozi na prvo mesto dolaze patrole za borbu, jer se pomoću njih izvršavaju skoro sve akcije u visokoj planini (prepadi, upadi, preventivno posjedanje itd.) Uspeh je uslovljen koordiniranim radom tih patrola koje ponekad dejstvuju i na znatnim međusobnim udaljenjima, a njihov sastav, u pogledu broja ljudi i naoružanja, zavisi od dobijenog zadatka. Na neprohodnom zemljištu, stenovitim ili pokrivenom većitim snegom i ledom, gde se pravac kretanja može lako utvrditi ili je, čak, trasiran stvorom tla, gde se od vojnika traži visoka stručna obučenost i maksimalna sposobnost za primenu manevra i iznenađenja, ne može biti reči o upotrebi nepripremljenih jedinica.

Po pravilu, planinske patrole se kreću peške, a samo izuzetno, u dolinama, mogu biti motorizovane. Karakter zemljišta uslovio je i ograničio njihov marševski i borbeni poredak. Na maršu se kreću u koloni po jedan, a za borbu se razvijaju. Uobičajena je podela patrole na dva dela: za juriš i za podršku. Njihovu upotrebu obično regulišu u napadu komandanti taktičkih podgrupa, a u odbrani komandanti sektora na nivou bataljona, jer veće jedinice ili grupe nisu u stanju, usled širokih frontova, da dobro usklade taj rad.

Izviđačke patrole se isturaju na takvo odstojanje da mogu obezbediti komandantu dovoljno vremena i prostora za planiranje i izvođenje manevra, tj. na tačno utvrđene tačke ili zone, na padine ili grebene, na tačke koje dominiraju sastavcima dolina ili raskrsnicama puteva i sl. Daju im se jednostavni, jasni i precizni zadaci, tačno utvrđeni po vremenu i prostoru. Jačeg su sastava, često i ojačane, jer izviđati u planini znači iznenađiti, napasti, probiti se u dubinu, zauzeti i zadržati, makar i privremeno, važne položaje. Posebnu pažnju izviđačke patrole posvećuju osmatranju sa umešno odabranih tačaka i upoznavanju zemljišta pre nego što stupe u dejstvo. Ukoliko to zahtevaju vremenske prilike, izviđačka patrola se može kretati na smučkama ili uz primenu druge planinske tehnike. Inače, i ona se najčešće kreće peške.

Rad patrola za obezbeđenje u planini se razlikuje u odnosu na njihov rad u ravnici po tome što se isturaju na veća odstojanja od glavnine i što se izložena krila i bokovi još bolje obezbeđuju kako bi se omogućilo prodiranje u dubinu uz što manje ometanje od strane protivnika. Pojačane mere obezbeđenja uslovljavaju, u prvom redu, veliki međuprostori između taktičkih podgrupa koje se kreću ili odmaraju, jer oni omogućuju da protivnik lakše iznenadi jedinicu. Po načinu dejstva u visokoj planini, na velikom snegu i ledu, patrole za obezbeđenje se ne razlikuju od izviđačkih.

Patrole za rekognosciranje u planini mogu istovremeno imati zadatak da izviđaju i obezbeđuju. Obično su jačeg brojnog sastava, jer često moraju da popravljaju i uređuju planinske puteve, trasiraju staze i sl., a sačinjava ih probrano ljudstvo koje odlično vlada tehnikom kretanja u planini. Daju im se jednostavni i precizni zadaci, na primer, da ispitaju neki težak prolaz, da na određenoj deonici uredi neki put itd. I te se patrole ojačavaju ne samo zato što mogu biti prinuđene da borbom izvršavaju zadatak, već i radi obezbeđenja vlastitih delova koji treba da rade.

Uspostavljanje i održavanje taktičke veze između jedinica raspoređenih na izrazito širokom frontu, kao što je to slučaj u planini, uslovljeno je kretanjem kroz široke neposednute međuprostore u kojima će dejstvovati i

protivnikovki delovi. Zato patrole za vezu treba da su odgovarajuće jačine i sastava kako bi mogle, po potrebi, prihvatiti borbu i izvršiti zadatak. Sem toga, one mogu dobiti zadatak da istovremeno i izviđaju i obezbeđuju. S obzirom na to što se one i kreću po teško prohodnom planinskom zemljištu, svi navedeni razlozi zahtevaju da se posebna pažnja posveti izboru stručno osposobljenog ljudstva za savlađivanje onih prepreka na koje se može naići. Po pravilu veza se uspostavlja sleva udesno i od delova raspoređenih u dubini unapred, ali se ta odredba u italijanskim planinskim jedinicama ne tumači kruto, već se dozvoljava uspostavljanje veze i obratnim pravcem, tj. zalaganjem svih zainteresiranih starešina. Često se označuju i zone ili pogodne tačke, gde patrole zdesna i sleva treba da se sastanu.

Usled važnosti koja se pridaje dejstvu patrola insistira se na njihovom obučavanju u toku svih ciklusa nastave, u skladu sa programom koji se savlađuje. Težište te obuke je, međutim, u trećem ciklusu, jer se najčešće obuka taktičkih podgrupa u visokoj planini ostvaruje u vidu niza prepada usklađenih po vremenu i prostoru, koje izvode patrole za borbu. Velika se pažnja pridaje obuci u noćnom patroliranju, jer ono daje veću korist, ljudstvo se privikava na veća moralna i fizička naprezanja, teže je tada orijentisati se, uskladiti postupke i, naročito, održati se na velikim visinama ne samo kad je u pitanju borba nego i kretanje ili život uopšte.

Približavanje² na planinskom zemljištu izvodi se u težim uslovima, s obzirom na stvor tla, oskudicu u putevima, visinske razlike i slabe mogućnosti za korišćenje motorizacije. Za uspeh u toj taktičkoj radnji zahteva se korišćenje svih puteva i staza u dotičnom rejonu, kako bi se dobio što plići, a time i manje osetljiv poredak koji će moći da se prilagodi svakoj promeni situacije. Vodi se, međutim, računa da se pri upotrebi komunikacija razdvojenih teško savladivim preprekama ne onemogući pravovremeno međusobno potpomaganje kolona u slučaju eventualnog sukoba. Od takvog raščlanjivanja snaga bilo bi više štete nego koristi. U bliskoj budućnosti — kako se u navedenim člancima tvrdi — taj će problem biti ublažen upotrebom helikoptera, mada ne rešen, jer njihov let zavisi mnogo od atmosferskih uslova koji u planini, pogotovo na većim visinama, često nisu povoljni. S tim u vezi je i zahvat da svaka kolona bude takvog sastava koji će joj omogućiti da samostalno dejstvuje i da preduzima neke naročite mere, kao što su: marševanje noću ili bar delom noću; pojačano izviđanje bilo radi dobijanja što potpunijih podataka o neprijatelju, bilo radi upoznavanja sa zemljištem kako bi se izbeglo eventualno dugo zadržavanje pred prirodnim ili veštačkim preprekama; određivanje, kad je to potrebno, linija ravnjanja radi kontroliranja i koordiniranja kretanja; vrlo brižljivo organizovanje veze i sl. Ako lično poznavanje zone, karte, specijalne publikacije i aero-foto-snimci nisu dovoljni starešini da osigura bezbedno kretanje, dobro je koristiti i vodiče — bilo meštane ili vodiče dovedene za tu svrhu sa strane. Za tu ulogu mogu poslužiti i odlični alpinisti ili smučari odabrani iz sastava jedinice.

Približavanje na planinskom zemljištu može se izvoditi u nekoliko specifičnih uslova koji su posebno obrađeni. Tu spada približavanje na snegom pokrivenom ili šumovitom zemljištu, noću i u visokoj planini.

² Pod približavanjem se u italijanskim pravilima podrazumeva kretanje jedinice ili taktičkog sastava, pod zaštitom obezbeđujućih delova, iz očekujuće zone na polazne položaje. (Definicija u časopisu *Rivista militare*, februar 1963, str. 166).

Približavanje na snegom pokrivenom zemljištu karakteristično je po smanjenoj prednosti izvesnih puteva i potpunoj neprohodnosti drugih, po lakom otkrivanju kretanja zbog tragova koji ostaju u snegu i po opasnostima od usova (lavina). Na takvom zemljištu ujedno je otežano maskiranje i kamufliranje. Sve te teškoće nameću potrebu za što rastresitijim porecima, kretanjem noću i isturanjem patrola dovoljne jačine kako bi mogle u slučaju iznenađenja da borbom zauzmu pogodne tačke i zadrže prednje protivnikove delove. Kretanje se vrši u tišini i uz sve mere tajnosti. Izbegava se upotreba bilo kakvih sredstava koja prave buku i naređuje radio-ćutanje. Izbegavaju se putevi koji prelaze preko grebena ili koji omogućuju projektovanje silueta na horizontu. Ispred kolone se kreću patrole sastavljene od najboljih smučara; one su jakog sastava i isturaju se u širokom luku radi izviđanja i obezbeđenja. Jedinice u koloni kreću se obično na smučkama, a pozadi njih su delovi koji se kreću pomoću krplji ili peške i koji pripadaju uglavnom službama.

Približavanje u šumi je specifično po tome što je vidljivost ograničena, dok su orijentacija, koordinacija kretanja i usklađivanje dejstva otežani, a efikasnost vatre smanjena (pogotovo oružja sa položenom putanjom). Mogućnost veoma brzih promena situacije povećava značaj inicijative i odlučnosti nižih starešina, i, često, svakog pojedinog čoveka. U približavanju se prvenstveno teži zauzimanju ivice šume, kao i uništenju protivnikovih isturenih delova — uz češću primenu veštačkog zamagljivanja. Jedinice se kreću u više kolona, sa unapred oformljenom koncepcijom dejstva, ali uz spremnost komandanata na najveću elastičnost u njenoj primeni. Obezbeđujući i izviđački delovi se ojačavaju pionirima, a kreću se razvijeni za borbu. Rad tih delova dobija još izrazitiji intenzitet u močvarnim šumama u kojima je kretanje kanalisano. Značajnu ulogu i u šumi ima određivanje linija ravnjanja i povezivanja kolona; te linije treba da su lako uočljive na zemljištu (na primer: putevi, proseci, dominantni visovi, mesta preko kojih se obavezno mora proći itd.). U celini uzevši, zahteva se preduzimanje svih mera koje omogućuju da se kretanje izvrši u što većoj bezbednosti, što brže i elastičnije.

Približavanje noću dobija i u planini veću važnost u eri moguće primene atomskog oružja, mada te mogućnosti nisu tolike kao na manevarskom zemljištu. Da bi se uspešno izvršio pokret noću, neophodno je primeniti čitav niz mera koje se koriste i u približavanju na snegu ili u šumi, uz izraziti naglasak na rigoroznoj disciplini kretanja, kao neophodnom preduslovu da se izbegnu mnogi problemi koje nameće noć, i preciznom planiranju i proračunavanju vremena potrebnog za svaki pravac posebno, u vezi sa zemljištem, atmosferskim uslovima, dobom godine, kao i stručnim alpinističkim mogućnostima jedinica.

Poreci i postupci prilikom približavanja u visokoj planini takođe su specifični; njihovu razliku uslovljavaju visina zone i godišnje doba, mada, u suštini, imaju mnogo sličnosti sa približavanjem u šumi. Pri približavanju se koriste alpinistički marševi, panekad kratki, a ponekad i u trajanju od više dana. U tom poslednjem slučaju precizno se predviđa sve što je potrebno za samostalan život i bivakovanje radi odmora. Poreci su noću zbijeni i plići, danju rastresitiji i dublji. Određuju se u skladu s ciljem koji se želi postići, dobijenim zadacima i specifičnim karakterom zemljišta. Noću se obično sva-

koj koloni ili jedinici daje jedan — preciziran zadatak, tj. dejstvuje se sa ograničenim ciljem. Ljudstvo se za svaki pojedini slučaj posebno odabira, a kao ojačanja pridaju mu se prvenstveno ona sredstva koja imaju veću logističku autonomiju. Magla i razni drugi atmosferski uslovi mogu pogodovati postizanju iznenađenja, ali treba voditi računa da se, na primer, magla može iznenada podići i da time jedinica koja je želi iskoristiti radi iznenađenja ne bude sama iznenađena. Posebno se ukazuje na potrebu neprekidne brige da se ljudstvo zaštititi od hladnoće, naročito noću, kad su čak i u periodu lepog vremena, moguće niske temperature, kao i na veliku ulogu stručno osposobljenih, iskusnih starešina, dobrih praktičara kako u taktičkom tako i u alpinističkom pogledu.

*Taktički sastavi*³ u planini obično su po jačini za stepen slabiji negoni u ravnici, tako da osnovu za formiranje grupe predstavlja bataljon, a podgrupe četa ili vod. Isti je slučaj i kod zadataka: ono što se na manevarskom zemljištu traži od bataljona, čete i voda, na planinskom zemljištu se zahteva od čete, voda i odeljenja. Stoga planinske jedinice treba da su takvog organskog sastava da mogu dejstvovati kao samostalne taktičke podgrupe, što iziskuje, pored ostalog, takav organizacijski sastav komandi bataljona, četa i vodova koji će omogućiti da se po potrebi formiraju komande odgovarajućih taktičkih sastava. Međutim, u italijanskim planinskim jedinicama to pitanje još nije organizacijski rešeno. Ono se kao poseban problem pojavljuje kod četa, a još više kod vodova, u kojima nema ni kadrova ni sredstava potrebnih za njihovo preformiranje u komande taktičkih podgrupa. Kod voda se taj isti problem javlja i pri njegovoj podeli na jurišnu grupu i grupu za podršku u napadnim dejstvima.

Sem taktičkih sastava, oformljenih samo od formacijskih planinskih pešadijskih jedinica, moguće je stvaranje i tzv. mešovitih taktičkih podgrupa i grupa, sastavljenih od različitih rodova i službi. Tim se postiže još izrazitija samostalnost taktičkih sastava, što je u planinskim uslovima — uz sva poznata ograničenja u pogledu manevrovanja snagama, komandovanja, vatrene podrške, održavanja veze, snabdevanja itd., veoma značajna činjenica pri planiranju i izvođenju borbenih dejstava.

Učešće pojedinih rodova i službi zavisi od konkretnih uslova i zadatka. Kao orijentacija u tom pogledu, u člancima na tu temu se daje ovakav mogućan sastav taktičke podgrupe: planinska četa, baterija brdske artiljerije, vod ili odeljenje pionira i potrebni delovi raznih službi. U skladu sa zadatkom, artiljerija može biti i jača — do grupe baterija. Ako je osnov za formiranje planinski vod, u sastav taktičke podgrupe, sem njega, mogu da uđu brdska baterija, odeljenje pionira, nekoliko srednjih ili teških minobacača, bestrzajna oruđa i izvesni delovi službi. Taktičku grupu sačinjavaju planinski bataljon, najmanje grupa brdskih baterija i vod pionira, sredstva za vezu i jedinice službi.

U taktičkim sastavima obično je broj artiljerijskih jedinica isti kao i pešadijskih ili ga, čak, i nadmašuje. Međutim, u slučajevima kada se ti sastavi formiraju od planinske pešadije i tenkova, broj tenkovskih jedinica

³ Pravilska definicija taktičkog sastava glasi: »Privremeno objedinjene jedinice jednog roda ili više različitih rodova pod jedinstvenom komandom radi izvršenja posebnog taktičkog zadatka u borbi. Prema veličini dele se na taktičke podgrupe i taktičke grupe«. (Citirano iz časopisa *Rivista militare*, mart 1963, str. 323).

uvek je manji od pešadijskih, tako da, na primer, u sastav podgrupe ulazi par ili vod tenkova, a u sastav taktičke grupe tenkova četa.

Interesantno je napomenuti da se predviđa i stvaranje taktičkih sastava za naročite operativne zadatke u okviru ofanzivnih i defanzivnih borbenih dejstava u početku neprijateljstava. Reč je o dejstvima u uslovima potpune izolovanosti na besputnom zemljištu, kao što su obuhvati u širokom luku, odbrana izolovanih zona, održavanje veze između kolona razdvojenih širokim međuprostorima itd. Takvi zadaci najčešće se ne mogu poveriti jednorodnim jedinicama, već se smatra da ih najbolje mogu izvršiti taktičko-logistički sastavi, dobro proučeni i sastavljeni prema konkretnoj situaciji. U njima se broj i jačina rodovskih jedinica, naoružanje, oprema i sredstva potrebna za život i borbu podešavaju prema predstojećem zadatku i vremenu predviđenom za njegovo izvršenje. Taktički sastavi za naročite operativne zadatke uvek se, po mogućnosti, unapred planiraju i oformljuju da bi se izbeglo svako improvizovanje koje se može ozbiljno osvetiti.

Predviđa se i mogućnost da taktički planinski sastavi po potrebi dejstvuju i u dolinama ili tesnacima, gde je zemljište ravničasto i brežuljkasto. Bez obzira na to što je i tu otežana upotreba motorizovanih i oklopnih snaga, ona je mogućna, pa se u takvim slučajevima planinski taktički sastavi ojačavaju tenkovima i protivoklopnim sredstvima. Pa ipak, smatra se da je bolje ako se takva upotreba planinskih jedinica izbegava kad god je to moguće.

Sadejstvo između planinskih jedinica i tenkova. Ograničenja koja planina nameće pri upotrebi svih rodova, posebno se i izrazito odnose na tenkove. Štaviše, u pravilima koja regulišu taktiku upotrebe pešadije i oklopnih jedinica ne postoje propisi o primeni tenkova u planini. Smatra se, međutim, da njihove tri osnovne osobine (pokretljivost, snaga vatre i manevarska sposobnost) mogu doći do izražaja i u planini, razumljivo, prilagođene i usklađene sa sredinom. S tim u vezi, ne može se potpuno udovoljiti ni osnovnom zahtevu za masovnošću upotrebe tenkova, koji je jedan od elemenata italijanske taktičke doktrine. Pošto obično u planini dejstvuje samostalna četa koja oformljuje i taktičku podgrupu, to se ni tenkovi ne mogu masovno upotrebiti u tim okvirima. Najčešće u sastavu planinske podgrupe biće vod tenkova, a vrlo retko i u izuzetnim prilikama četa.

Tradicionalni metodi korišćenja planinskih jedinica nisu se, po italijanskim shvatanjima, promenili uvođenjem atomskog oružja. To su dejstva duž nadvišavajućih grebena kako bi se protivnik koji se nalazi niže prisilio na povlačenje, ili nastupanja duž dolina radi izoliranja protivnika na visovima. Ta dva načina mogu se kombinovati. Zajedničko u njima jeste težnja da se pronađe najpogodniji manevar i postigne iznenađenje, kao i brzo i odlučno iskorišćavanje postignutog uspeha radi blokiranja ključnih tačaka i naročito važnih zona u taktičkom ili strategijskom smislu. Metodi upotrebe tih jedinica promenili su se samo utoliko što planinske trupe, da ne bi bile ugrožene od atomskog oružja, nastoje da izbegnu velike operativne ose koje se protežu glavnim dolinama i što će tražiti manje doline. Međutim, u tim manjim dolinama nedostaju prostor i pogodno zemljište za manevar tenkovima. Drugim rečima, osetno se smanjuju mogućnosti za njihovu masovniju primenu, a manjem obimu se koristi njihova pokretljivost, tako da do izražaja dolazi jedino vatrena moć tenkova. Smatra se da je u planini najrenta-

bilnija njihova upotreba ako dva tenka sadejstvuju planinskom vodu. Uopšte, kad se formiraju taktičke podgrupe, tenkovske jedinice su u njima uvek zastupljene u manjem broju nego planinske.

S obzirom na to što tenkovi na planinskom zemljištu najčešće moraju da nastupaju tačno utvrđenim pravcima, koje je protivnik u stanju da unapred sagleda na osnovu realne procene, oni su izloženi vrlo efikasnoj i rentabilnoj vatri protivoklopnih sredstava. Zato je na planincima da ih zaštite od te vatre, kao što tenkovi štite njih uništavajući protivnikova automatska oruđa ili im služe kao prevozno sredstvo kad treba da se brzo probiju u dubinu, savladaju kontaminirano zemljište itd.

Dejstva ili protivdejstva tenkova u planini su gotovo redovno forntalna i izvode se u prilično jasnoj situaciji, te i to upućuje na najtešnje i neprekidno sadejstvo između njih i planinaca.

U ofanzivnim dejstvima tenkovi mogu dobiti zadatak da sadejstvuju izviđačkim delovima (obično par tenkova); prate planinske jedinice u napadu na slabije ili jače utvrđene otporne tačke kao vrlo snažni i pokretljivi vatretni izvori; neposredno iskorišćavaju efekte vlastite atomske podrške nadirući dolinama, pri čemu ih slede motorizovani delovi, dok im planinske jedinice štite krila; zatim, da se suprotstavljaju sličnim dejstvima protivnika; najzad, da u slučaju uspeha brzo prodiru u dubinu radi zauzimanja taktički važnih položaja. Pri tome tenkovi mogu da dejstvuju u skokovima, da prate ili eventualno predvode planinsku pešadiju ako to dozvoljavaju zemljište, situacija i prepreke, kao i da zaobilaze pojedine objekte radi bržeg prodiranja u dubinu.

U defanzivnim dejstvima na planinskom zemljištu mogu se manji tenkovski delovi naći samo u sastavu taktičkih podgrupa koje su u rezervi. Upotrebljavaju se za protivnapade i protivjuriše, u borbama za dobitak u vremenu, trošenje i usporavanje protivnika. Radi ostvarenja što boljeg sadejstva u borbi, dobro je da se i planinske i tenkovske jedinice u tome što temeljitije obučavaju, sa težištem na praktičnom radu, a ne na teoretskim razmatranjima. Sugerira se čak i to da se kadrovi međusobno upoznaju, jer to utiče na obostrano poštovanje i saradnju pa, prema tome, i na bolje sadejstvo u borbi. Postoje i predlozi da se formiraju posebne tenkovske jedinice specijalizovane za život, kretanje i borbu u planini. Kao bitni momenti u obuci tenkovskih i planinskih jedinica smatraju se: ukazivanje na mogućnosti i načine sadejstva; brzina intervencije tenkova u korist planinaca i obratno; uzajamno koordiniranje kretanja kako se ne bi izazvali poremećaji u zajedničkim naporima; uzajamno poznavanje sredstava, metoda upotrebe i vlastitih mogućnosti; uzajamno poverenje i odlučna težnja za sadejstvom.

Upotreba helikoptera u planini. Pronalaženje sredstava kojim će se uštedeti vreme i napor ljudi i tovarnih grla bilo je oduvek dominantan problem u proučavanju operacija u planini. Posebno danas, u eri ogromnih brzina i drugih dostignuća nauke i tehnike, zvuči dosta anahronično kad se kaže da se planinac i dalje kreće brzinom od 4 km na čas ili da za to isto vreme savlađuje 350 m visinske razlike. Upravo zato je helikopter svojom pojavom i zauzeo po važnosti prvo mesto među sredstvima koje su nauka i tehnika pružile planincu da lakše savlađuje teško prolazno zemljište. Iako se ističu prednosti koje helikopter pruža, ipak se sa dosta smisla za realnost

ukazuje na to da ga ne treba precenjivati, jer to dovodi do grešaka koje se mogu negativno odraziti ne samo na taktiku već i na logistiku u planini. Pojedini italijanski autori se kritički osvrću na tvrdnje da helikopter može potpuno zameniti mulu, odnosno tovarno grlo uopšte. Pri tome se ovom tehničkom sredstvu ne negira njegova vrednost, ali se ukazuje da će i ubuduće biti slučajeva, i to ne retko, kad nijedno drugo sredstvo neće u borbenim dejstvima u planini moći zameniti čoveka-nosača ili tovarno grlo. Samo oni će moći snabdevati planinca po mečavi i na ledu, u magli i oluji, u besnilu borbe i njenim kratkim predasima.

Kao glavne karakteristike helikoptera, sa gledišta njegove upotrebe u borbi na planinskom zemljištu, smatraju se: sposobnost vertikalnog poletanja; visina leta, mogućnost letenja (uz neophodne i razumljive izuzetke) u svim klimatskim uslovima; sigurnost pri spuštanju na visoke kote i poletanju s njih; mogućnost da se ljudi i materijal iskrcavaju pomoću lestvica i čekrka; odgovarajući transportni kapacitet; konačno, mogućnost ugrađivanja ili samo postavljanje raznovrsnog oružja u slučaju upotrebe za podršku trupa na zemlji.

Helikopteri se pri dejstvima u planini mogu upotrebiti za: kontrolu i vođenje jedinica u borbi; raznovrsno izviđanje; održavanje veze; osmatranje bojišta uopšte, posebno artiljerijske i minobacačke vatre, kao i nepristupačnih zona koje su od naročitog operativnog interesa; transport ljudi radi preventivnog posedanja taktički važnih položaja; prenošenje pojačanja i rezervi; taktičko osmatranje komunikacija u pozadini; iskrcavanje delova na ozbiljnije ugrožene sektore; snabdevanje gerilskih ili protivgerilskih snaga; vatrenu podršku; postavljanje mostova i nekih drugih inžinjerijskih objekata kao vazdušne dizalice; prenošenje najraznovrsnijeg materijala; polaganje telefonskih kablova na neprohodnom zemljištu; zbrinjavanje ranjenih, obolelih ili unesrećenih (ovo im je značajna funkcija u planini u miru i u ratu); brzo prenošenje sanitetskog osoblja, materijala i lekova za hitnu pomoć; dotur hrane do neprohodnih predela; snabdevanje specijalnom odećom i opremom; uspostavljanje isturenih skladišta; snabdevanje oružjem i municijom itd.

Mogućnosti su velike, ali su potrebe još veće, a kapaciteti helikoptera ograničeni. Tehnička ograničenja se povećavaju sa povećavanjem temperature i potrebe za većom autonomijom leta, jer se gorivo nosi na račun korisnog tereta. Taktička ograničenja se sastoje u korišćenju helikoptera pretežno danju, pri dobroj vidljivosti i u dosta sigurnim okvirima. Ograničenja koja nameće priroda proističu iz vrlo promenljivih atmosferskih uslova u planini u svako godišnje doba, što mnogo otežava let i ugrožava neprekidnost upotrebe. Sva ta ograničenja vrlo ubedljivo govore o tome da se pri planiranju borbenih dejstava ne treba oslanjati isključivo na helikopter, već se svakako obezbediti još nekim dopunskim sredstvom, kao njegovom zamenom.

U pogledu organizovanja helikopterskih jedinica, u italijanskoj armiji se vode diskusije o tome da li ih uključiti u sastav brdskih divizija i planinskih brigada, kao osnovnih združenih jedinica, ili u sastav armijskih korpusa. S obzirom na potrebe osnovnih združenih jedinica, prevladuje mišljenje da ih treba uključiti u organski sastav armijskog korpusa. Pri tome se polazi od toga da su osnovnoj združenoj jedinici dovoljna 3 laka helikoptera za izviđanje, osmatranje i vezu i 9 srednjih helikoptera za ostale

potrebe. U sastavu korpusa bilo bi, dakle, 9 lakih i 27 srednjih helikoptera, odnosno formacijska jedinica kojom je lako rukovoditi i koja se može ekonomičnije održavati, s jedne, i koja objedinjeno upotrebljena može transportovati vazduhom ojačanu četu, s druge strane.

Transport u planini karakteriše se mogućnošću primene vrlo različitih sredstava, od čoveka-nosača do aviona, ali na njihovu upotrebu utiču klimatski i meteorološki uslovi, godišnje doba, nadmorska visina, stvor tla itd. pa je nužno da se međusobno dopunjuju i primenjuju ona koja su najpogodnija u datoj situaciji. Svako transportno sredstvo predstavlja kariku u jedinstvenom lancu transporta i nemoguće ju je eliminisati a da se time ne ošteti lanac. Međutim, sva se transportna sredstva ne mogu koristiti u istoj meri. Tako su, na primer, u svako godišnje doba najekonomičniji razni kamioni,⁴ pa se njima daje prvenstvo kad postoji mogućnost šireg izbora. Da bi se uspešno mogli koristiti, kamioni treba da su podešeni za vožnju u planini, pre svega, da im je pogon na prednje i zadnje točkove i da su im gume prilagođene kako za kretanje po normalnim cestama, tako i po snegu, ledu i različitom zemljištu. Organski se uključuju u jedinice koje će ih i upotrebljavati. Tako, na primer, specijalni kamioni su u sastavu četa, a u formaciji bataljona, pukova i brigada nalaze se mešovite automobilske sekcije sastavljene od srednjih, lakih i specijalnih vozila, čiji je međusobni brojevi odnos različit i zavisi od jedinice u čijem su sastavu.

Tovarna grla, koja obrazuju odeljenja i delove komore, predstavljaju još uvek nezamenljivo transportno sredstvo u sastavu planinskih jedinica, jer mogu da stignu tamo gde ne može nijedno drugo. Međutim, s obzirom na to što zahtevaju posebnu negu i što koštaju i onda kad se ne upotrebljavaju, teži se da se njihovo korišćenje svede na najneophodniji minimum. Postoje tendencije da se u takvim shvatanjima pretera, pa se u člancima ovog italijanskog časopisa apeluje na krajnju opreznost u smanjivanju broja tovarnih grla po komorama. Predviđeno je da svako tovarno grlo — a upotrebljavaju se uglavnom mule — nosi 80 kg tereta. Ako se istog dana ne vraća u bazu, onda nosi i 7—8 kg hrane za sebe, što se odbija od korisnog tereta.

U visokoj planini, gde je zemljište veoma teško prohodno i besputno u tolikoj meri da onemogućuje upotrebu mehaničkih sredstava i tovarnih grla, čovek-nosač ostaje jedino transportno sredstvo. Teret koji on može poneti iznosi normalno 25—30 kg, ali se osetno smanjuje pri specijalnim alpinističkim poduhvatima i pri kretanju po snegom pokrivenom zemljištu. Broj nosača menja se prema potrebi i konkretnoj situaciji, a u naročitim prilikama, kad su vremenski uslovi i zemljište veoma teški, njihov broj se može povećati i do pet puta u odnosu na broj ljudi u jedinici koju opslužuju. Problem organizovanja njihove upotrebe znatno se povećava kad debljina snega zahteva da se nosači smenjuju. Na težem i snegom pokrivenom zemljištu pridaju se koloni nosača jedan ili više stručnih vodiča koji su osposobljeni ne samo za taj posao već i da se inicijativno snađu u svim prilikama. Insistira se na tome da se za nosače koriste civilna lica kad god to situacija dozvoljava, dok im vojna komanduju. Takođe se zahteva da nosači budu naružani kako bi se po potrebi mogli sami brinuti o svojoj sigurnosti.

⁴ U upotrebi su teški kamioni nosivosti 6.000 kg, srednji od 3.000, laki od 1.800 i specijalni od 400 kg.

Jedno od pogodnih transportnih sredstava u planini su i žične železnice ili žičare. One mogu biti prenosne ili stalne. Prenosne žičare spadaju u redovnu opremu planinskih jedinica i doprinose ekonomičnosti transporta, ali se ne mogu upotrebljavati u svim borbenim uslovima, već zahtevaju pretežno stabilne i sigurnije situacije. Tada mogu mnogo da doprinesu boljem snabdevanju i evakuaciji, kao i uštedi u komorama i nosačima. Žičare namenjene za upotrebu u planinskim jedinicama moraju da zadovolje neke osnovne uslove. Pre svega, moraju da budu lake kako ne bi suviše opteretile planinski transport (već i onako težak) i ljude koji će ih koristiti ili se uvežbavati u korišćenju, zatim da su snažne i da se lako ne kvare, da se mogu jednostavno i brzo montirati i demontirati, da im je primena jednostavna da se mogu rastaviti na delove podesne za nošenje na tovarnom grlu ili leđima ljudi i, konačno, da se mogu upotrebiti kako u celini, tako i po delovima (elementima).

U vojne svrhe mogu se koristiti i postojeće žičare izgrađene za privredne ili sportske potrebe, kao i stalne žične železnice namenjene turizmu i sportu.

Za transport u planini mnogo se koriste i sanke i smučke. One se nalaze u redovnoj opremi planinskih jedinica, a primenjuju se pretežno u taktičkim okvirima, za kratke prevoze pri doturu municije, pri evakuisanju ranjenih i bolesnih itd. Posebna se pažnja pridaje smučkama koje se smatraju normalnim sredstvom za prebacivanje ljudi na snegom pokrivenom zemljištu.

Avioni se samo izuzetno primenjuju za transport u planini, jer je njihova upotreba vrlo skupa i brzo se upropaštavaju. Tek združene planinske jedinice imaju u svom sastavu lake avione koji mogu, pored ostalog, snabdevati neku isturenu patrolu ili manju izolovanu otpornu tačku. Transportni kapacitet tih aviona je veoma mali, pa se njihova upotreba preporučuje u zaista izuzetnim slučajevima.

Osnovne specifičnosti koje uslovljavaju organizaciju transporta u planini su: potreba za raspolaganjem, i to u dovoljnom broju, raznovrsnim sredstvima, kako bi se mogle otkloniti iznenadne teškoće na koje se u planini često nailazi; transportna sredstva treba da su takva da se mogu deliti na manje samostalne delove, bilo radi podešavanja kretanja prema zemljištu ili radi manevra; organizacija tih sredstava treba da je elastična radi što bržeg i lakšeg prilagođavanja promenama situacije, vremenskim i drugim uslovima. Teškoće na koje se pri tome nailazi mogu se uglavnom ovako grupisati: nedostatak pogodnog zemljišta za razmeštaj transportnih sredstava, koji se povećava sa uspinjanjem na veće visine; sezonski atmosferski uslovi koji mogu znatno otežati, pa i onemogućiti upotrebu pojedinih transportnih sredstava, što izaziva preveliko opterećenje i naprezanje ostalih; otežano manevrovanje transportnim sredstvima po frontu, s obzirom na odvojenost pojedinih pravaca velikim prirodnim preprekama; nepostojanje izvora snabdevanja ili oskudne mogućnosti snabdevanja iz lokalnih izvora, što iziskuje dotur iz dublje pozadine najraznovrsnijih, a često i kabastih potrepština, kao što su, na primer, seno i slama; teškoće u obezbeđivanju (raznih i mnogobrojnih) mesta rasporeda transportnih sredstava i skladišta usled neraspolaganja za to potrebnim snagama; velik utrošak vremena za svaku turu i veoma ograničen radijus dejstva, što je posledica specifičnosti

transporta i saobraćaja u planini: maksimalan utrošak pogonskog goriva kod motornih vozila, odnosno kalorija kod ljudi i tovarnih grla.

Da bi se izbegle teškoće i obezbedio što bolji rad moraju se pri organizovanju transporta u planini zadovoljiti neki osnovni principi.

Prvi je princip bezbednosti koji se ostvaruje maksimalno mogućim rastresitim raspoređivanjem sredstava u zonama rasporeda, kako ne bi predstavljala lako uočljive i rentabilne ciljeve atomskim ili konvencionalnim borbenim sredstvima. Pri tome se posebna pažnja poklanja organizovanju zaštite i bezbednosti ljudi, sredstava i namirnica na ukrcnim, iskrcnim i stanicama za prekrćavanje, kao i duž saobraćajnih puteva.

Drugi je princip gipkosti. On se odnosi i na jedinice i na komande. Ostvaruje se brižljivim proučavanjem kako najbolje rasporediti sredstva i organizovati celokupan saobraćaj, kao i doslednim obučavanjem komandi i ljudstva u tome da svoje zadatke uvek izvršavaju na najpogodniji i najkorisniji način.

Treći je princip pokretljivosti koji se ostvaruje potpunom autonomijom kretanja, pažljivim izborom putnih odseka koji najbolje odgovaraju raspoloživim transportnim sredstvima i raspolaganjem višestrukim transportnim sredstvima koja su prilagođena zimskim i letnjim uslovima upotrebe.

Poslednji je princip manevrovanja transportnim sredstvima, pod kojim se prvenstveno podrazumeva raspolaganje spremnim sastavima raznovrsnih sredstava, u kojima je količina svakog sredstva pažljivo proučena i određena; ti sastavi su tako raspoređeni da mogu neposredno, bez dužeg prekida u saobraćaju, zameniti uništena ili neupotrebljiva transportna sredstva. Nižim jedinicama, zaključno sa četom, pridaju se sredstva pogodna za upotrebu u taktičkim okvirima, koja im mogu obezbediti odgovarajuću autonomiju transporta, a da ih pri tome ne opterete i ne stvore teškoće u pogledu organizacije i upotrebe. Po pravilu, to su tovarna grla, specijalni kamioni i transporteri koji se kreću pomoću gusenica. U višim jedinicama, zaključno sa pukom, centralizuju se laki i srednji kamioni čiji se broj odmerava prema mogućnostima tih komandi u pogledu organizacije i upotrebe. Združene jedinice — planinske brigade i korpusi — organizuju upotrebu teških kamiona, aviona i helikoptera u vlastitoj nadležnosti, dok se tovarna grla brigadne komore normalno pridaju nižim jedinicama. Pored toga, u skladu sa mogućnostima, a radi eventualne zamene, stvaraju se rezerve transportnih i drugih pomoćnih tehničkih sredstava i materijala, kao i rezervne komande transportnih jedinica.

Pošto se ljudi i sredstva troše u planini više nego u ravnici, savetuje se pribegavanje naročitim postupcima kako bi se rasipanje svelo na minimum. Među najvažnije spadaju: odabiranje transportnih sredstava koja po svojim karakteristikama najbolje odgovaraju prohodnosti zemljišta, nagibima, stvoru tla, odstojanjima i materijalu koji treba transportovati; maksimalno iskorišćavanje motornih sredstava — kad god je to moguće njima se daje prednost nad sredstvima tovarnog transporta (nosačima i tovarnim grlima); do detalja brižljivo organizovanje itinerera i apsolutno poštovanje discipline kretanja, bez obzira da li su u pitanju putevi sa jednosmernim saobraćajem ili konjske i pešačke staze; brižljiv razmeštaj sredstava kako bi se izbegao nepotreban saobraćaj i kretanje opasnim delovima puta; blagovremena priprema svih sredstava potrebnih za brzo utovarivanje ili istova-

rivanje tereta; blagovremeno uspostavljanje službe za ukazivanje pomoći na putevima.

Funkciju svog snabdevanja planinske brigade izvode na taj način što unapred podižu namirnice i materijal iz isturenih intendantskih baza, s tim što tamo upućuju najveći deo svojih transportnih sredstava. One mogu i direktno snabdevati potčinjene jedinice, centralizujući po potrebi sve njihove neborbene delove. Osnovni uslov od kojeg zavisi upotreba i funkcionisanje transporta jeste da svi — i starešine i jedinice — apsolutno poštuju naređenja kojima se reguliše kretanje. U člancima se naročito insistira na tome da niko ne može biti ovlašten da menja ili prilagođava takva naređenja time što bi skretao, zaustavljao ili potiskivo kolone sa ceste, puta ili staze, pa ma kakvi razlozi postojali za to.

Starešinama se prilikom organizovanja transporta također veoma energično postavlja zahtev da po svaku cenu izbegnu gužvu, bilo da je reč o putevima ili o konjskim i pešačkim stazama. To se postiže organizovanjem izvesnih radova na svim tim komunikacijama i kontrolom i disciplinom kretanja. Među neophodne radove spadaju promena trase, izrada novih i pojačavanje postojećih veštačkih objekata, njihovo održavanje i zaštita, opremanje puteva potrebnim signalima i oznakama, maskiranje, postavljanje ivičnog kamenja, zaštitnih zidova i kočića za označavanje dubine snega, čišćenje snega na putevima na kojima je to predviđeno, izgrađivanje proširenja za razmimoilaženje na uskim putevima i konjskim stazama (prave se na kratkim međusobnim odstojanjima kako bi se saobraćaj odvijao sa što manje prekida) itd. Duž puteva se uspostavljaju i skladišta materijala i sredstava potrebnih za rad.

Radi obezbeđenja discipline kretanja obično se smatra da je na jednom planinskom putu dovoljno uspostaviti kontrolne stanice na početku i na kraju svake deonice na kojoj se menja transportno sredstvo. Pored toga, na svakoj deonici se određuje nekoliko patrola koje u pokretu vrše redarstvenu službu; uspostavljaju se pokretne i stacionarne stanice za eventualno pružanje pomoći u otklanjanju lakših kvarova, a priprema se i ljudstvo za neophodne radove, koje se raspoređuje po mestima duž komunikacija. Poželjno je da postoji i manja rezerva motornih vozila i tovarnih grla da bi se eventualno hitno zamenila onesposobljena. U celini, smatra se da čitava organizacija treba da se zasniva na principu »učiniti mnogo sa malim«. To je težak zahtev, ali je, po mišljenju italijanskih autora, izvodljiv kad se povežu praksa, iskustvo i temeljito poznavanje planine.

Seš.

MESTO, ULOGA I TAKTIKA PARTIZANSKOG RATA

Da bi se razmatranja grčkih vojnih autora o mestu, ulozi i taktici partizanskog rata mogla lakše pratiti, potrebno je na početku članka izneti njihova tumačenja pojedinih pojmova vezanih za taj način ratovanja, kao, na primer, šta oni podrazumevaju pod pojmom regularnog rata, a kako tumače pojam neregularnog, teritorijalnog, partizanskog i protivpartizanskog rata.

Pod pojmom »regularnog rata« oni podrazumevaju rat koji vode aktivne oružane snage jedne zemlje, organizovane još u doba mira, kojima se po izbivanju oružanog neprijateljstva priključuju i rezervne jedinice, i u kome se primenjuju metode po kojima su se te aktivne snage i rezerve obučavale i koristi naoružanje, oprema i materijal koji su pripremljeni mnogo pre otpočinjanja neprijateljstva, a koje potom dopunjuje ratna proizvodnja te zemlje.

Nasuprot tome, pod pojmom »neregularnog rata« oni zamišljaju sve ak-

*Članak predstavlja informaciju o diskusiji grčkih vojnih autora o mestu, ulozi i taktici partizanskog rata. Donosimo je u sažetom obliku, iznoseći njihova gledanja objavljena u sledećim člancima grčkog vojnog časopisa *Geniki Stratiotiki Epitheorisis*: »Pokreti otpora i termonuklearni rat«, brigadni general J. Manetas; »Teritorijalni rat«, potpukovnik A. Balkos; »Pokreti otpora«, potpukovnik N. Brumas; »Partizanski rat«, pukovnik G. Peridis; »Neregularni rat«, brigadni general H. Papadatos; »Neregularni rat«, potpukovnik A. Buras; »Pokreti otpora u sferi strategije i taktike savremenog rata«, general-major A. Psarudakis. Osim toga, korišćeni su još i sledeći materijali: »Gerilski rat«, Ernesto Guevara, *Army, SAD*; »Neregularne jedinice«, pukovnik P. A. Tobin, *Army Quarterly, Velika Britanija*, »Ciljevi i metodi komunističkog partizanskog rata«, G. E. Jordan, *Military Review, SAD*.*

ktivnosti usmerene na podrivanje i smanjivanje neprijateljevog ekonomskog, političkog i vojnog potencijala, a eventualno, u naročito povoljnim uslovima, i potpuno slamanje njegovih snaga i postizanje konačne pobede nad njim. »Neregularni rat« se može voditi u periodu kada još ne postoji formalno ratno stanje, kao i u periodu otvorenih neprijateljstava. Njegove aktivnosti mogu biti planirane i izvođene još u doba mira ili pak za vreme rata, a mogu izražavati težnje čitavog naroda za oslobođenjem od jarma okupatora ili vladajućeg režima u zemlji (nacionalnooslobodilački ili antikolonijalni ratovi).

Po mišljenju grčkih vojnih autora, »neregularni rat«, u svim svojim vidovima, može upotpunjavati dejstva »regularnog rata«, tj. pripremiti uslove za što uspešnija dejstva regularnih snaga, odnosno olakšati ta dejstva u toku samog izvođenja, ili, pak, popraviti opšte strategijske pozicije na pojedinim područjima pre otpočinjanja oružanih neprijateljstava na glavnim strategijskim područjima i pravcima.

Grčki vojni autori zamišljaju »teritorijalni rat« kao sastavni deo »neregularnog rata«. Oni su ujedno mišljenja da je »partizanski rat« glavni i aktivni vid »teritorijalnog rata«, da igra veliku, a ponekad i odlučujuću ulogu u izvođenju narodne odbrane i da ga stoga treba planirati još u doba mira, zajedno i koordinirano s upotrebom regularnih jedinica.

Pored termina »partizanski i protivpartizanski rat«, grčki vojni autori upotrebljavaju i termin »partizanska i protivpartizanska dejstva«, podvlačeći da će takva dejstva izvoditi kako neregularne tako i regularne snage, i to partizanska dejstva u slučaju rata protiv neprijateljskih snaga na još neokupiranoj teritoriji svoje zemlje, a protivpartizanska dejstva u slučaju okupacije tuđe teritorije.

Potpukovnik A. Balkos, u članku »Teritorijalni rat«, iznosi svoje mišljenje da partizanski (i protivpartizanski) rat ima poseban značaj za manje i nedovoljno razvijene zemlje, s obzirom da ne iziskuje velika sredstva i da one, usled slabih ekonomskih mogućnosti, ne raspoložu sopstvenim nuklearnim naoružanjem i najsavremenijom ratnom tehnikom (sredstvima) kojima bi se suprotstavile nadmoćnijem neprijatelju u tom pogledu. Te bi zemlje u eventualnom ratu, ukoliko bi se on vodio ABH-oružjima i sredstvima, mogle veoma uspešno da primenjuju partizanska dejstva jer će, po svemu sudeći, posle početnog »nuklearnog dvo-boja« konvencionalni frontovi nestati, pa će se, usled suviše rastresitih poređaka regularnih snaga i veoma izduženih komunikacija, pojaviti idealni uslovi za ta dejstva.

Osvrćući se na mogućnost primene partizanskog rata u Grčkoj, potpukovnik Balkos smatra da bi se on mogao pojaviti u ovim slučajevima: u obliku odbrambenog partizanskog rata grčkih nacionalnih snaga protiv snaga agresora koji bi eventualno uspeo da okupira deo ili celokupnu teritoriju Grčke; u obliku ofanzivnog partizanskog rata koji bi vodile agresorove snage, uz pomoć grčkih emigranata i agresorovih simpatizera, protiv grčkih oružanih snaga; kao ofanzivni partizanski rat grčkih oružanih snaga na tuđoj teritoriji.

Grčki vojni autori smatraju da je mirnodopska priprema zemlje za vođenje partizanskog rata veoma važan faktor za odvratanje potencijalnog agresora od agresije. U tu svrhu se regularne snage savremenih armija i ostali deo za rat sposobnog stanovništva posebno obučavaju još u doba mira. Tako se, na primer, formiraju i specijalne jedinice za ta dejstva — prepadne snage, komandosi, rendžeri i slično. U tom slučaju agresor bi morao da računa s tim da će se posle slamanja regularnih snaga branioca još dugo morati da nosi sa celokupnim odbrambenim snagama zemlje, koje bi ga prinudile da u protivpartizanskom ratu angažuje znatne snage i sredstva. Na taj način, on bi se lišio tih snaga i sredstava u slučajevima preduzimanja agresije na druge zemlje ili odbrane od protivofanzive branioca i njegovih saveznika na drugim područjima.

Razmatrajući iskustva iz partizanskih ratova u Evropi u toku II svet-skog rata, pomenuti autori izvode zaključak da je partizanski rat veoma teško organizovati ako za njegovo vođenje ne postoje planovi još u doba mira; zatim, da u manjim zemljama takav rat ne može uspeti bez pomoći iz inostranstva, bilo direktne — u sredstvima i materijalu, bilo posredne — vezivanjem agresorovih snaga uopšte, ili okupacionih snaga te zemlje posebno, na drugim područjima. Oni dozvoljavaju i mogućnost da partizanski rat, u povoljnim uslovima, preraste u glavni vid rata u jednoj zemlji.

OSNOVNA NAČELA ZA VOĐENJE PARTIZANSKOG RATA

Taj rat se, po mišljenju grčkih vojnih autora, vodi radi zadovoljenja zahteva opšte strategije vrhovne komande, a po unapred sastavljenom planu koji čini sastavni deo opšteg ratnog plana. Stoga partizanski rat nema sam po sebi napadni ili odbrambeni cilj, već

on, na osnovu koncepcija opšteg ratnog plana, može biti napadnog ili odbrambenog karaktera.

Ako se partizanski rat vodi na sopstvenoj teritoriji, osnovni ciljevi su mu, pored izvršavanja zadatka određenih operativnim planovima vrhovne komande za pojedine faze ili rat u celini, sledeći:

a) sačuvati živu silu naroda i samih partizanskih snaga;

b) vezati što više neprijateljevih snaga za teritoriju na kojoj se partizanski rat vodi i što više ih uništavati;

c) sprečavati ili otežavati neprijatelju da koristi privredni potencijal, komunikacijski sistem i važnije objekte i instalacije na celokupnoj toj teritoriji, a posebno na onim njenim delovima na kojima partizanske snage izvode aktivna taktička dejstva;

d) onemogućiti, ili što više umanjiti, neprijatelj politički uticaj na narod, a svoj istovremeno održati i pojačati.

Od osnovne važnosti je, ističu grčki autori, odrediti teritoriju na kojoj će se partizanski rat voditi. Ona mora biti takva da omogući uticaj razvoja partizanskog rata na opšti razvoj operacija. Osnovne osobine takve teritorije su sledeće:

a) povoljan geografski položaj u odnosu na područja na kojima sopstvene regularne snage izvode operacije, tako da se vođenjem partizanskog rata na njoj otežava neprijatelju izvođenje operacija protiv tih regularnih snaga koje, opet, izvođenjem aktivnih dejstava i operacija protiv neprijateljevih snaga mogu, po potrebi, da olakšaju položaj i dejstva sopstvenih partizanskih snaga;

b) postojanje značajnih komunikacija i objekata koje neprijatelj mora da koristi u sklopu svog opšteg ratnog napora;

c) postojanje većih neprijateljevih snaga protiv kojih će partizanske snage dejstvovati;

d) bogati izvori sirovina i značajni privredni objekti, koji su neprijatelju neophodni za održavanje svog ratnog potencijala;

e) povoljna konfiguracija zemljišta za razvoj i dejstva partizanskih snaga, kao i za stvaranje slobodnih teritorija.

Partizanske snage nastoje da — paralelno sa svojim razvojem, tj. razvijanjem opšteg ratnog napora, kao i aktiviranjem celokupnog ratnog potencijala zemlje kroz pokret otpora i partizanski rat — neprestano proširuju tu opštu teritoriju, ali ne u smislu njenog stalnog i čvrstog držanja (posedanja), već više kontrolisanja, tj. izvođenja dejstava i operacija protiv neprijateljevih regularnih i neregularnih snaga.

Poseban strateški značaj ima određivanje vremena za otpočinjanje partizanskog rata, kako zbog samih priprema koje za to treba izvršiti, tako i zbog toga što operacije partizanskih snaga moraju vremenski biti usklađene sa opštim razvojem operacija regularnih snaga.

Pošto partizanske snage nemaju za cilj kruto i uporno držanje teritorije, već proširenje i pojačavanje partizanskog rata, kao i angažovanje i uništavanje neprijateljeve žive sile i tehnike, to one ne primenjuju ustaljene frontove, odnosno izbegavaju stvaranje izduženih i fiksiranih položaja. Na taj način, neprijateljeve snage koje bi prodrle kroz njihove poretke ili pristupile njihovom obilaženju i okružavanju, ne bi dovele do njihovog poraza ili gubljenja borbenog morala.

Za izvođenje operacija većih razmera, partizanske snage nemaju stalnih operacijskih osnovica — jer bi ih to dovelo u opasnost da neprijateljeve snage, obično brojno nadmoćnije od njih, tu svoju brojnu nadmoćnost pretvore u taktičku i partizanske snage

rastroje ili unište — već su to privremene veće ili manje operacijske osnove, u stvari veće ili manje slobodne teritorije.

ZNAČAJ I ULOGA SLOBODNIH TERITORIJA U RAZVOJU PARTIZANSKOG RATA

Stvaranje slobodnih teritorija je, po mišljenju grčkih autora, jedan od uslova za brz i uspešan razvoj partizanskog rata. No, i pored njihovog značaja, partizanske snage ih ne brane po svaku cenu, već nastoje da ih drže samo dotle dok te slobodne teritorije ne ispune sledeću namenu:

a) podizanje borbenog morala stanovništva čitave zemlje, njegovo pridobijanje za otpor i oružanu borbu i popunjavanje partizanskih snaga iz njegovih redova, naročito iz redova stanovništva sa slobodnih teritorija;

b) reorganizovanje partizanskih jedinica bez neposrednog pritiska neprijatelja, njihovo popunjavanje ljudstvom i materijalom, obučavanje, odmaranje i lečenje ljudstva i stoke;

c) organizovanje obaveštajne službe i prikupljanje informacija o neprijatelju radi daljeg planiranja dejstava i operacija;

d) organizovanje i upravljanje partizanskim dejstvima, kao i ostalim partizanskim aktivnostima i pokretom otpora van slobodne teritorije;

e) obnavljanje starih ili uspostavljanje novih organa vlasti i političkih organizacija i razvijanje široke propagandno-agitacione aktivnosti;

f) formiranje teritorijalnih jedinica koje na toj teritoriji ostaju i posle odlaska udarnih partizanskih jedinica, kao i organizovanje njihovog sistema bazaranja i dejstva;

g) organizovanje sistema teritorijalne obaveštajne i kontraobaveštajne službe i njegove veze sa obaveštajnom službom udarnih jedinica, pri čemu bi ta veza služila i organima vlasti za o-

državanje kontakta sa vrhovnim političkim i vojnim rukovodstvom partizanskog rata, koje se načelno kreće sa udarnim jedinicama.

Dok se svi ti poslovi na slobodnoj teritoriji obavljaju, ona postepeno postaje sve više cilj neprijateljevih snaga. Zbog izvođenja »operacija čišćenja«, neprijateljeve snage izlaze iz svojih utvrđenih garnizona i uporišta i tako pružaju partizanskim snagama koje dejstvuju na neoslobođenoj teritoriji mogućnost da ih napadaju, razdvajaju, zamaraju, troše, rastrojavaju i počesno uništavaju prilikom njihovog prevoženja, marševanja i nastupanja ka polaznim rejonima za izvođenje tih »operacija čišćenja« na slobodnim teritorijama, ili izvođenja napadnih operacija protiv glavnine partizanskih snaga koja se na njima nalazi.

Prilikom približavanja neprijateljevih snaga slobodnoj teritoriji, delovi glavnine partizanskih snaga se, raspoložujući tačnim informacijama o jačini, sastavu i namerama neprijatelja, aktivno suprotstavljaju tim snagama, nastoje da ih razdvoje i počesno tuku, održavajući borbeni dodir i navlačeći ih na glavninu udarnih partizanskih snaga na najpogodnijim rejonima slobodne teritorije — radi njihovog uništavanja. Na taj način se neprijateljeve »operacije čišćenja« pretvaraju u neplanske i beznadežne borbe protiv, taktički uvek nadmoćnijih, partizanskih snaga koje mu intenzivno uništavaju i zamaraju snage, tako da je on prinuđen da u borbu protiv glavnine partizanskih snaga dovlači sve više jedinica, a katkad i sa regularnih frontova, zavisno od važnosti celokupne teritorije na kojoj se partizanski rat vodi.

Istovremeno dok izvodi aktivna taktička dejstva protiv neprijateljevih snaga koje pokušavaju da izvedu »operaciju čišćenja« na slobodnoj teritoriji, glavnina udarnih partizanskih snaga

se priprema za njeno napuštanje i sastavlja planove, opet na osnovu što tačnijih informacija o neprijatelju i stanju na drugim delovima teritorije, za operacije koje će voditi na trenutno neoslobođenim delovima teritorije radi stvaranja novih slobodnih teritorija. Kada neprijatelj dovuče na slobodnu teritoriju i okolo nje toliko snaga da ispolji znatnu opštu nadmoćnost nad partizanskim snagama uopšte, onda one tu slobodnu teritoriju napuštaju — inače bi izvlačenje udarnih partizanskih snaga došlo u pitanje, ostavljajući samo neke snage koje će, zajedno s teritorijalnim partizanskim jedinicama izvoditi manje taktičke akcije u svrhu vezivanja neprijatelja i omogućavanja izvlačenja glavnine partizanskih udarnih snaga pa zatim opet ući u sastav glavnine ili se probiti na neku drugu slobodnu teritoriju.

Partizanske jedinice nisu opterećene teškim naoružanjem i opremom i ne zavise od fiksiranog sistema pozadine i snabdevanja kao regularne jedinice, pa su stoga veoma pokretljive. Ta pokretljivost im, uz dobre informacije o neprijateljevim snagama, njihovoj aktivnosti i namerama, omogućuje sticanje i stalno održavanje inicijative prilikom dejstava, kojom kompenziraju svoju brojnu i tehničku inferiornost. Na taj način one mogu redovno birati vreme i mesto preduzimanja taktičkih dejstava protiv neprijateljevih snaga, postizati taktičku nadmoćnost nad njima i počesno ih tući, što je i osnovni uslov njihovog opstanka i uspešnog ishoda partizanskog rata u celini.

Iz ovoga se vidi da udarne partizanske snage, iako redovno stvaraju privremeno slobodne teritorije, nisu vezane za njih, jer bi inače bile uništene, ili znatno oslabljene, odnosno izgubile bi inicijativu i bile naterane na defanzivu, što bi ih dovelo ili do

poraza, ili do toga da ne ostvare svoje ciljeve, što bi značilo pobjedu neprijatelja u protivpartizanskom ratu.

UPOTREBA REZERVI

Upotreba rezervi u partizanskom ratu razlikuje se, po mišljenju grčkih vojnih autora, od njihove upotrebe u regularnom. Pošto u partizanskom ratu nema krutih i jasno ocrtanih i dužih frontova, partizanske snage nemaju strategijske, već samo manje taktičke rezerve u sastavu udarnih (taktičkih) jedinica. Ulogu strategijskih rezervi u odnosu na jedan deo ili grupaciju partizanskih snaga, koje izvode veće operacije i izložene su jačem pritisku, imaju one grupacije partizanskih snaga koje su trenutno, ili u toku tog perioda, slabije angažovane u operacijama i prostorno manje ili više udaljene. Takva jedna grupacija otpočinje svoju akciju, onda kada to prvoj grupaciji bude potrebno (da bi se mogla izvući iz borbenog dodira i pritiska ili povratiti taktičku nadmoćnost nad neprijateljem), intenzivnim izvođenjem taktičkih dejstava, demonstracionih pokreta, ili čitavih većih napadnih operacija, često i na znatno udaljenim rejonima, odvlačeći na taj način neprijateljeve snage od prve grupacije i vezujući ih za sebe. Istovremeno sve forme pokreta otpora na neoslobođenoj teritoriji izvode diverzantska dejstva, sabotaže, intenzivnu propagandu i druge oblike psihološkog rata. Ponekad vršenje pritiska i angažovanje neprijateljevih snaga na drugim delovima teritorije ili drugim područjima, zavisno od veličine ugrožene glavnine partizanskih udarnih snaga i samog stepena te ugroženosti mogu na sebe preduzeti i sopstvene regularne snage, nacionalne ili i savezničke, uz intenzivna dejstva iz vazduha i s mora (bombardovanje iz vazduha, vazдушna i pomorska desantna dejstva).

Pošto partizanski rat, kao što je to već istaknuto, karakteriše nepostojanje jasno ocrtanih frontova, neprijatelj ne može djelovati u pozadini partizanskih snaga, jer one pozadinu u konvencionalnom smislu (ni prostorno ni sadržajno) i nemaju. Partizanske snage se u početnoj fazi svog organizovanja, odnosno pri otpočinjanju dejstava, snabdevaju iz ranije pripremljenih skladišta, rasutih po celoj teritoriji, a kasnije i iz lokalnih izvora snabdevanja i otimanjem od neprijatelja. One nisu opremljene takvim borbenim sredstvima i takvom opremom koji bi za svoje održavanje zahtevali posebne objekte i jedinice pozadinskih službi. Te snage rešavaju probleme transporta materijala sopstvenim sredstvima, a po potrebi i korišćenjem mesnih sredstava, dok se samo ljudstvo jedinica kreće uglavnom peške. Sanitetsko zbrinjavanje partizanske snage, takođe, rešavaju sopstvenim sredstvima osnovnih jedinica i pokretnim i polupokretnim bolnicama, uz smeštanje ranjenika i bolesnika u već ranije pripremljena skloništa i male bolnice rasute po celoj teritoriji, kao i njihovim poveravanjem brizi i nezi teritorijalnih jedinica i stanovništva. Pri doturu i evakuaciji, partizani se oslanjaju i na pomoć svojih regularnih snaga (helikopteri, transportni avioni i brodovi), ukoliko one još vode regularne operacije, ili na pomoć saveznika.

Svim tim dejstvima (svojom aktivnošću) partizani nateruju okupatora na sve gušće posjedanje teritorije, čime postižu vezivanje njegovih snaga za sebe, a time sadejstvuju regularnim snagama, svojim ili savezničkim, koji se bore protiv istog neprijatelja na drugim područjima. Na taj način partizani istovremeno podižu i održavaju borbeni moral celokupnog stanovništva i podstiču ga na sve vidove otpora i pružanje svake pomoći partizanima.

Tako se stvarno mobilišu i učestvuju u borbi protiv okupatora sve odbrambene snage i celokupni ratni potencijal zemlje. Istovremeno se okupator sprečava da te snage i potencijal koristi za sebe i prinuđuje da troši sredstva i potencijal svoje sopstvene zemlje, koji nisu neiscrpn, pa se tako postiže i postepeno trošenje i iscrpljivanje njegovog opšteg ratnog potencijala i stiču uslovi za uspešnu protivofanzivu i njegovo konačno isterivanje iz zemlje.

ORGANIZACIJSKI RAZVOJ PARTIZANSKIH SNAGA

U toku svoje aktivnosti i izvođenja borbenih dejstava, partizanske snage prolaze kroz nekoliko faza razvoja — od formiranja i dejstava manjih grupa i odreda do stvaranja većih jedinica koje u završnoj fazi partizanskog rata mogu protiv okupatora da vode i veće operacije. U tim operacijama se mogu pojaviti frontovi, pa može doći čak i do formiranja potpuno nove regularne vojske (u slučaju kada je agresor u početnoj fazi rata uspeo da razbije i delom zarobi, a delom uništi, aktivnu — regularnu vojsku zemlje), ili do spajanja tih većih partizanskih jedinica sa sopstvenim regularnim snagama radi izvođenja završnih operacija uništavanja okupatorovih snaga i njihovog isterivanja — oslobađanja zemlje. Osnovu organizovanja partizanskih snaga, koje se vrši po planu sastavljenom još u miru, čine, naročito u početnim fazama razvoja partizanskog rata: teritorijalne »glavne komande«, »komande« i »potkomande«, koje imaju vojno-teritorijalne funkcije i koje u kasnijim fazama, naročito završnim, prerastaju u komande regularnih partizanskih jedinica — korpusa, divizija, brigada i pukova. Te su komande nosioci organizovanja partizanskih snaga i jedinica, pri čemu prvo organizuju teritorijalne (»lokalne«), pa zatim udarne par-

tizanske jedinice i snage. Teritorijalne jedinice ne napuštaju svoje rejone dejstava i na njima ostaju i kada neprijatelj preduzme operacije čišćenja; tada se njihovo ljudstvo meša sa stanovništvom i ostaje kod svojih kuća. Te snage imaju zadatak da: obezbeđuju partizanska tajna skladišta i skloništa ranjenika; održavaju moral stanovništva i kontrolišu njegovo stanje (obezbeđenje od izdaje kolebljivih elemenata i borba protiv njih, uz primenu svih, pa i terorističkih, metoda); intenzivno pomažu delatnost obaveštajne službe i organizuju snabdevanje udarnih partizanskih jedinica informacijama o pokretima i namerama neprijateljevih snaga koje vrše operacije čišćenja; i, najzad, da pripremaju prihvataj udarnih partizanskih jedinica kada se one vrate posle odlaska neprijateljevih snaga koje vrše operacije čišćenja. Udarne partizanske jedinice nisu vezane za teritoriju i kreću se u onom pravcu gde mogu najkorisnije, najefikasnije, najbezbednije i najlakše dejstvovati protiv pojedinih unosnih ciljeva i neprijateljevih snaga.

USLOVI USPEŠNOG RAZVOJA PARTIZANSKOG RATA

Grčki vojni autori smatraju da rešenost naroda da pruža otpor okupatoru predstavlja osnovni uslov za uspešan razvoj partizanskog rata. Ostali neophodni uslovi su:

a) postojanje sposobnog i odlučnog političkog i vojnog rukovodstva, koje će određivati opšte smernice razvoja partizanskog rata i obezbeđivati koordinirano mobilisanje i korišćenje svih odbrambenih snaga nacije;

b) postojanje dovoljnog broja starešina za partizanske jedinice (iako te starešine ne moraju biti aktivni oficiri, već sposobni pojedinci koji će se u toku partizanskih dejstava izvežbati i steći potrebno iskustvo);

c) postojanje političke organizacije koja će obezbeđivati podršku stanovništva partizanima, pružati otpor u svim vidovima i voditi psihološki rat (bilo stari ili novostvoreni organi vlasti i političke organizacije);

d) podrška partizanskom ratu iz inostranstva ili sa neokupiranog dela teritorije, bilo u sredstvima ili vezivanjem neprijatelja na frontu, ili protivpartizanskim ratom u drugim zemljama, na drugim područjima ili oblastima;

e) organizovanje dobre obaveštajne službe na sopstvenoj ili eventualno i na neprijateljevoj teritoriji, koja će delovati kako za račun vrhovnog rukovodstva pokreta otpora, tako i za račun pojedinih partizanskih jedinica, lokalnih organa vlasti i organizacija, kao i za račun sopstvenih ili savezničkih regularnih snaga; blagovremeno dostavljanje tačnih podataka o snagama i namerama neprijatelja imperativan je uslov kako za uspešna dejstva partizanskih snaga, tako i za sam njihov opstanak (partizani i ovde računaju na pomoć od sopstvenih regularnih snaga i saveznika, naročito u pogledu podataka koji se pribavljaju pomoću avijacije i putem strategijske obaveštajne službe);

f) postojanje rejona pogodnih za partizanska dejstva (prostranost teritorije, rejoni na kojima ima unosnih ciljeva za partizanska dejstva, rejoni pogodni za stvaranje slobodnih teritorija); u isto vreme da ne postoji razgranata mreža dobrih komunikacija po kojima bi neprijatelj mogao lako manevrovati svojim snagama.

Pored navedenih uslova, treba da postoje još neki, kao: slobodarske tradicije naroda, tradicionalna mržnja prema okupatoru, okrutni postupci okupatora prema stanovništvu, partizanima i učesnicima pokreta otpora uopšte.

Grčki vojni autori smatraju da se partizanski rat lakše i uspešnije može

razvijati u siromašnijim zemljama, u kojima je životni standard naroda na nižem nivou, tako da se njegovi učesnici lakše mogu prilagođavati teškoćama i odricanjima skopčanim s učesćem u pokretu otpora i partizanskom ratu; oni isto tako smatraju da u partizanskom ratu lakše i radije učestvuje seosko stanovništvo, naročito brdskih rejona, dok se stanovnici gradova teže odriču konfora gradskog života. Međutim, oni predviđaju da se u gradovima mogu uspešno razvijati neke forme partizanskog rata i pokreta otpora: pasivan otpor, sabotaze, diverzantska dejstva, psihološki rat, snabdevanje partizana, regrutovanje ljudstva (naročito specijalista) za partizanske jedinice, obaveštajna i kontraobaveštajna aktivnost.

TAKTIKA PARTIZANSKIH JEDINICA

Partizansku taktiku karakteriše:

a) razdvojeno i raščlanjeno kretanje jedinica ka ciljevima napada i brzo koncentrisanje i grupisanje radi izvođenja samog dejstva, a zatim brzo rasturanje i plansko prikupljanje jedinica na nekoj drugoj tački ili rejonu radi izvršenja druge akcije, ili vraćanja na slobodnu teritoriju, ili u rejone baza;

b) stalna aktivnost, inicijativa i ofanzivnost u izvođenju svih dejstava, a posebno napadnih i odbrambenih, čime se postiže taktička nadmoćnost nad neprijateljem;

c) brzina i silina udara, naročito prilikom izvođenja prepada na neprijateljeve kolone, pozadinske objekte i garnizone, zbog čega partizanske jedinice treba da budu naoružane lakim i pretežno automatskim oružjem velike vatrene moći;

d) velika pokretljivost i gipkost jedinica kako prilikom kretanja, tako i samog izvođenja dejstava, što od starenja partizanskih jedinica zahteva sposobnost za brzo donošenje odluka,

smelost i upornost, realnost u procenivanju situacije i pri eventualnoj promeni već donesenih odluka, kao i pri nepovoljnim ili neočekivano povoljnim obrtima situacije, dok se od ljudstva traži fizička sposobnost i izdržljivost.

Kao jedan od osnovnih uslova za uspešna taktička dejstva partizanskih jedinica jeste svesna i gvozdена disciplina ljudstva koja proizlazi iz njegove čvrste rešenosti za borbu protiv neprijatelja.

Cilj taktičkih dejstava partizanskih jedinica obično nije zauzimanje i držanje teritorije ili pojedinih položaja i objekata, već uništavanje neprijateljeve žive sile, tehnike, borbenih sredstava, opreme i materijala.

Partizanske jedinice, po mišljenju grčkih vojnih autora, načelno ne izvode duža i upornija odbrambena dejstva, osim ako to nije neophodno radi obezbeđenja izvršenja akcija koje izvode druge jedinice i njihovog eventualnog izvlačenja posle tih akcija, ili radi izvlačenja ranjenih, bolesnih, pa čak i mrtvih partizana, odnosno partizanskih bolnica i neophodnog naoružanja i ratnog materijala, a pokatkad i obezbeđenja evakuacije rukovodećih ličnosti i naroda da bi se spasli od represalija okupatora. Izvlačenju ranjenih i bolesnih partizana i obezbeđivanju evakuacije stanovništva, naročito partizanskih porodica, pridaje se velika važnost, tako da će ponekad i čitave partizanske jedinice voditi odsudnu odbranu da bi se ta evakuacija obezbedila, jer je to od najveće važnosti za podizanje i održavanje morala stanovništva, kao i samog ljudstva partizanskih jedinica.

Cilj odbrane u okruženju je, pre svega, očuvanje žive sile i borbene sposobnosti okruženih partizanskih jedinica i pripremanje uslova za njihovo izvlačenje — infiltriranjem kroz rasped neprijatelja ili izvršenjem proboja — uz istovremeno nanošenje, ofanziv-

nim dejstvima, što većih gubitaka neprijatelju.

Sva taktička dejstva, kao i svoja kretanja, partizanske jedinice izvode načelno noću, u uslovima ograničene vidljivosti i za neprijatelja nepovoljnim atmosferskim uslovima, kako bi postigle osnovne uslove uspeha — tajnost pripreme i iznenađenja prilikom izvođenja dejstava.

Pored tih osnovnih uslova, od bitne je važnosti za uspeh u taktičkim dejstvima, naročito napadnim, realno i elastično određivanje ciljeva dejstava i zadataka jedinica, odnosno sposobnost komandi da, na osnovu stalnog priliva tačnih informacija o neprijatelju i ciljevima dejstva, te ciljeve i zadatke menjaju, dopunjuju, preinačuju, pa čak i odustaju od pojedinih akcija ako procene da bi od njih bilo više štete nego koristi.

Akcije partizanskih jedinica sastoje se dobrim delom od diverzantskih dejstava, kako manjih diverzija da bi se olakšalo izvršenje prepada, zaseda i napada na neprijateljeve snage i objekte, tako i većih — na komunikacije ili pozadinske objekte, kada se taktička dejstva izvode radi omogućavanja i obezbeđenja tih diverzija, pa se stoga partizanske jedinice moraju posebno uvežbavati u njihovom izvođenju i opremiti za to potrebnim materijalima.¹

Uspešno izvođenje taktičkih dejstava obezbeđuje se i intenzivnom obukom ljudstva partizanskih jedinica između pojedinih akcija. Ona se izvodi neprekidno, naročito na slobodnim teritorijama, kako radi obučavanja ljudstva koje stalno pridolazi u partizane, tako i radi podizanja nivoa obučenosti starih boraca i održavanja borbenog duha i discipline u jedinicama. Naročita važnost se pridaje strogoj analizi posle svake akcije, jer se učenjem na

greškama umnogome može nadoknadići nedostatak dovoljno stručnih rukovodećih kadrova, odnosno mogu se izvući pouke za dalja dejstva i pariranje neprijateljeve taktike, jer se i on stalno prilagođava i iznalazi nove metode taktičkih dejstava protiv partizana i nove načine svog obezbeđenja od partizanskih dejstava.

Teškoće u organizovanju i održavanju kako veze komandovanja, tako i veze sadejstva između partizanskih jedinica i komandi — koje proističu usled nepostojanja čvrste taktičke veze između partizanskih jedinica i njihove velike pokretljivosti i nedovoljne opremljenosti modernim sredstvima veze — nameću obavezu višim komandama da rukovođenje partizanskim jedinicama organizuju centralizovano, a komandovanje decentralizovano. Time se još više ističe potreba za izborom takvih starešina partizanskih jedinica, naročito nižih, koji su sposobni da, na osnovu opštih zadataka, samostalno i samoinicijativno deluju.

Pošto partizani obično sve do završnih faza-operacija oslobođenja zemlje ne raspolažu većim artiljerijskim i tenkovskim jedinicama i snagama avijacije i flote, taktika rodova partizanske KoV i avijacije i mornarice je približno ista kao i taktika manjih rodovskih jedinica u sastavu regularne vojske. Razume se, artiljerijske i oklopne jedinice partizana dejstvuju sa svojih baza na slobodnim teritorijama, stalno se kreću sa partizanskim jedinicama prilikom njihovog prebacivanja na nove slobodne teritorije i služe kao udarne vatrene jedinice prilikom izvođenja većih akcija.

Ukoliko partizanske snage raspolažu avijacijom, ona izvršava zadatke izviđanja, veze i neposredne podrške dejstava jedinica KoV, kao i dotura kritičnog ratnog materijala i evakuisanja ranjenih i bolesnih, a ređe samostalno zadatke napada na neprijate-

¹ U poslednje vreme pojavljuju se u grčkim vojnim časopisima napisi o obuci trupnih jedinica u izvođenju diverzantskih dejstava.

ljeve snage i objekte. Pa i tada se većinom radi o paralisanju neprijateljevih snaga KoV da bi se obezbedio uspeh pojedinih operacija i akcija sopstvenih jedinica KoV, ili da bi uznemiravale snage neprijatelja koje vrše operacije čišćenja i presecanja pojedinih komunikacijskih linija. To su, uglavnom, laki lovci-bombarderi, sposobni za jurišna dejstva, a takođe i transportni avioni i helikopteri.

Pomorske snage kojima partizani raspolažu sastoje se uglavnom od manjih borbenih i transportnih brodova, a često će se i ribarski i manji transportni brodovi pretvarati u borbene. One izvršavaju sledeće zadatke: snabdevaju i evakušu partizanske snage, održavaju vezu, učestvuju u pomorsko-desantnim operacijama manjih razmera i pomorskim prepadima na plovne i obalske objekte okupatora; vatrom podržavaju dejstva partizanskih snaga u blizini obale ili ih evakušu, prevoze sve što je potrebno partizanima i stanovništvu za život i borbu na oslobođenim pomorskim i priobalnim područjima.

PRAVNI POLOŽAJ PARTIZANSKIH SNAGA

Posebnu pažnju grčki vojni autori obraćaju i na razmatranje pravnog položaja partizanskog rata i partizana

uopšte. Oni u tom pogledu zključuju da partizani, iako se pridržavaju odredaba međunarodnog ratnog prava — time što njihovim jedinicama komanduju starešine koje su za njih odgovorne, što se prilikom izvođenja borbenih dejstava pridržavaju ratnih običaja i otvoreno nose oružje i oznake raspoznavanja činova — ne mogu da računaju na zaštitu koju im pruža međunarodno ratno pravo, odnosno okupator ili postojeće kvislinške ili legalne vlasti u zemlji potupaće prema njima kao prema zločincima, kao što je to uostalom bilo i u II svetskom ratu. No, ističu oni, takav postupak okupatora i kvislinga doprineće još više jačanju otpora partizana i stanovništva prema neprijatelju, podizanju njihovog morala i rešenosti za borbu. Pri tome grčki vojni autori ukazuju na to da će okupator vršiti oštre i masovne represalije nad stanovništvom zbog pomaganja partizana, ili čak i zbog samog postojanja partizanskih snaga, kao i snaga otpora po pojedinim rejonima. Stoga će jedan od glavnih zadataka partizana biti zaštita stanovništva, a ponekad i njegovo evakuisanje radi spasavanja od fizičkog uništenja kako bi se obezbedilo da narod i dalje podržava partizansku borbu.

D. I.

OBLICI BUDUĆEG RATA I ARMIJE

U članku pod gornjim naslovom¹ autor razmatra neke probleme u vezi s eventualnim ratom, naravno kroz prizmu postavljanja osnova za budući sistem francuskih oružanih snaga, i to: kakvi će biti osnovni oblici rata i kako treba organizovati i pripremiti te snage da bi i pri upotrebi nuklearnog oružja mogle da se sa uspehom suprotstave neprijatelju. On je mišljenja da pri postavljanju osnova za francuske oružane snage treba razmotriti i mogućnost organizovanja jedne uglavnom polivalentne («višenamenske») armije koja bi se u poslednjem trenutku mogla brzo prilagoditi konkretnim potrebama u budućem ratu.

Odmah u početku autor ističe da ti problemi koje on razmatra nisu novi, ali da ih pojava nuklearnog oružja čini još reljefnijim, kao i da je kroz istoriju pobjeda bila obično na strani onih koji su, ne zaboravljajući pouke iz prošlosti, znali da se pripreme za budućnost, pa da čak u konkretnom slučaju nametnu svom protivniku onaj oblik rata koji su oni predviđali, uzimajući naravno u obzir razvoj ratne tehnike i opšte prilike u svetu.

Međutim, samo postojanje nuklearnog oružja nameće danas potrebu za mnogo daljim predviđanjima nego što se to činilo ranije. S druge strane, zbog neizvesnosti pri takvom predviđanju postoji rizik da se — u želji za stvaranjem polivalentnog («višenamenskog») sistema oružanih snaga — pripremi

konačno sistem koji ne bi bio pogodan nizašto, a samo bi doveo do rasipanja novca i sredstava. Pošto samo iskustvo iz prošlosti nije dovoljno za to predviđanje, pa čak može biti i štetno ukoliko prikiva duh za zastarele pojmove, potrebna je mašta koja bi polazila sa konkretne osnove i oslanjala se na zdravo rezonovanje — bar onda kada je ono još moguće. Takva analiza treba da omogući dovoljno realnu predstavu o oblicima budućeg sukoba, njegovim potrebama, nepoznatim činionicima koje on donosi, jednom rečju, da odredi imperATIVE budućeg rata. Na osnovu tih podataka treba izraditi doktrinu koja ne bi bila apstraktna, već zasnovana na logičnom predviđanju budućnosti, pri čemu bi trebalo imati u vidu granice onoga što se od čoveka-borca može razumno zahtevati.

KARAKTERISTIKE NUKLEARNOG RATA NA KOPNU

a) *Različiti vidovi sukoba.* Autor predviđa tri različita vida budućeg rata: nuklearni, klasični i subverzivni, ali da će se oni međusobno vrlo tesno kombinovati jer je, konačno, rat u celini samo jedan. Ako se u pogledu verovatnoće nuklearnog ili klasičnog rata i može diskutovati, autor smatra da je subverzivni rat posve izvestan. Ako se nuklearni eksploziv, zbog promena koje donosi prilikom korišćenja kopnenih snaga, nalazi u osnovi razmatranja svih priprema za budući rat, isto tako je važno da se pri tom najstrože vodi računa i o subverzivnom faktoru.

¹ Général d'armée Jean Noiret: «*Les formes de la guerre et de l'armée future*», *Revue de défense nationale*, januar, februar 1963.

b) *Nuklearno oružje.* Pošto nuklearno oružje predstavlja bazu sadašnjih revolucionarnih promena u organizaciji armija, treba pri razmišljanju o izgledu budućeg rata poći od sledećih njegovih karakteristika: a) ono je oružje totalnog i trenutnog uništenja (u izvesnom rejonu); b) pri prizemnoj eksploziji ono je — zbog znatne radioaktivnosti koja ostaje posle nje — oružje dugotrajne neutralizacije; stepen njegovog dejstva zavisi od karakteristika oružja i vrste eksplozije, meteoroloških uslova, karaktera zemljišta, preduzetih mera zaštite i sl.; c) ono je oružje zastrašivanja itd.

Nuklearno oružje može po mišljenju autora, da stvori trenutno brešu u svakom neprekidnom rasporedu (poretku) jedinica i skrši svaki otpor u klasičnom smislu; ono pri vazdušnoj eksploziji razara, ali ne sprečava odmah potom i prelazak preko tog zemljišta, izuzev preko jednog rejona ograničenog pomenutom radioaktivnošću, dok pri prizemnoj eksploziji sprečava za izvesno vreme zadržavanje u kontaminiranoj zoni, pa čas i prelazak preko nje. Obimom svog trenutnog razaranja, u odnosu na ljude i materijal, nuklearno oružje može brzo da »zasiti« sanitetska, dekontaminaciona, transportna i druga sredstva pogođene jedinice. Prilikom upotrebe ne zahteva sasvim tačne elemente za gađanje, jer ih nadoknađuje svojom moći i veličinom rejona dejstva. Autor smatra da to oružje, s obzirom na to da raspolaže balističkim nosiocima nuklearnog eksploziva (vektorima) čiji se domet neprestano povećava, ugrožava čitavo prostranstvo neprijateljeve teritorije.

Pri razmatranju ograničenosti upotrebe nuklearnog oružja, a s obzirom na njegovu veliku uništavajuću moć, autor polazi od toga da interes sigurnosti sopstvenih i savezničkih jedinica može na osetan način da utiče na izbor jačine i vrste eksplozije, pa u izvesnim

slučajevima čak i da spreči upotrebu nuklearnog oružja (kad je rizik za sopstvene trupe suviše veliki). Pored toga, i interes sigurnosti civilnog stanovništva u svojoj ili savezničkoj zemlji može da ograniči njegovu upotrebu. Na kraju, nuklearno oružje zahteva i izvesno vreme za pripremu: bilo čisto tehničku — koja za sada iznosi oko 40 minuta, bilo radi upozorenja sopstvenih trupa na zemlji i aviona u vazduhu. Ta činjenica znatno otežava gađanje pokretnih ciljeva, tj. onih koji mogu da iščeznu iz verovatne zone dejstva nuklearnog oružja pre nego što projektil eksplodira.

Na osnovu iznetog autor izvodi zaključak da između mogućnosti i ograničenosti upotrebe nuklearnog oružja postoji protivurečnost: mogućnosti ga čine glavnim dejstvom buduće borbe, prema čijem dejstvu ostala oružja treba da usaglašavaju svoja, a ograničenost primene — oružjem čija upotreba nije elastična. Ta protivurečnost možda neće više postojati u bliskoj budućnosti kod nuklearnih oružja male moći, dok će kod onih velike moći — koja će upravo i menjati buduću taktiku — ostati. Dosadašnja razmatranja dovode do toga da se jasno razlikuju dve kategorije tog oružja: a) nuklearno oružje za podršku koje će, sa projektilima male moći, omogućiti rešavanje lokalnih teškoća na bojištu i podržavati (u ranijem smislu te reči) druga oružja, i b) glavno oružje manevra koje će, sa projektilima velike moći, dati obeležje budućem ratu. U prvu kategoriju bi spadali projektili ispod, pa čak i od jednog kilotona, a u drugu preko 10 kilotona koji su baš i najmnogobrojniji u postojećim arsenalima velikih sila.

c) *Nuklearni rat.* Autor smatra da je pri razmatranju tog vida rata važno proučiti kako se karakteristike nuklearnog oružja odražavaju na vazdušno-zemaljske operacije. Da bi se predvi-

đanja kod tih operacija pravilno usmerila, treba uvek razmatrati ova tri osnovna elementa: raspored (poredak) jedinica, izvršenje određenog manevra i logističku podršku.

Raspored (poredak). Jedinice u bilo kom poretku treba prvo, po mišljenju autora, da prežive nuklearni udar da bi mogle da dejstvuju. On pobija shvatanje pristalica apsolutnog oružja da je i samo postojanje termonuklearnog oružja, sa ogromnim rejonom dejstva, snažan argument za odbacivanje svake ideje o mogućnosti dejstva kopnenih snaga. Autor smatra da iako ne treba odbaciti i mogućnost totalne atomizacije određene teritorije, ona je malo verovatna, te bi bilo pogrešno uzeti samo tu pretpostavku kao bazu za rad. Nasuprot tome ističe da se dovoljna jačina nuklearne moći može lokalno ostvariti (tzv. lokalna atomizacija), te da zbog toga treba predvideti mere da poredak pruži što manje rentabilnih ciljeva nuklearnom oružju protivnika, kao i da uništenje jednog dela rasporeda ne dovede automatski do čitavog njegovog raspada.

Jedna od prvih garancija da će poredak preživeti nuklearne udare, mada uvek samo relativna, jeste *rastresitost*. Ona se određuje na osnovu prosečne (verovatne) jačine neprijateljevog nuklearnog oružja, te ako on upotrebi to oružje znatno veće snage, pa čak i veći broj oružja prosečne snage, ona ne pruža nikakvu garanciju. U svakom slučaju, minimalna rastresitost je neophodna. Što je ona veća, neprijatelju će biti teže da otkriva ili gađa eventualne ciljeve, a što je on više primoran da povećava jačinu ili broj svojih nuklearnih projektila, to će raspored biti manje osetljiv (ranjiv) na to dejstvo jer bi ono moglo da ugrozi i njegove snage. Autor smatra da stepen rastresitosti zavisi od raznih faktora kao, na primer, od pretpostavljene prosečne

jačine neprijateljevog nuklearnog oružja, prirode zemljišta itd., ali da je ipak najbolja ona koja odgovara razređenosti jedinica u partizanskom ratu, kao obliku dejstva koji ne nudi naročito pogodne ciljeve.

Posledice te nužne rastresitosti, ma kolika ona bila, značajne su. Svaki rastresiti raspored ima međuprostore kroz koje se, bez obzira na njihovo privremeno obezbeđenje, mogu infiltrirati pešadijski, pa čak i mehanizovani delovi neprijatelja. Zbog toga se pojam neprekidnog, više ili manje linearnog, rasporeda potpuno gubi. Čak i pojam posedanja (»držanja«) zemljišta gubi vrednost i ustupa mesto pojmu kontrole zemljišta. Zbog toga, ističe autor, branilac može da zaustavi napadača samo postepenim uništavanjem njegovih snaga u prostranoj i dubokoj zoni, i to kombinovanim dejstvom nuklearne i vatre svih klasičnih jedinica koje treba da je usmereno kako na borbene delove, tako i na pozadinu neprijatelja. Stoga odbrana (u opštem smislu reči) gubi više-manje statički karakter koji je ranije imala (sem, i to samo privremeno, kod najmanjih taktičkih jedinica) i zahteva, pre svega, vrlo veliku dubinu i, u celini uzev, ofanzivno izvođenje. Iz istih razloga ni napad više ne može da se razvija po »frontu«, sa precizno određenim zaustopnim ciljevima koje treba dostići, već na više pravaca koje neće karakterisati, kao ranije, koncentracija snaga i sredstava, nego početno rastresite klasične snage koje, koristeći dejstvo nuklearne vatre, traže sebi prolaz kroz braničev raspored. Autor dalje zaključuje da se postupci u odbrani neće suštinski razlikovati od onih u napadu; zatim, da će i u odbrani i u napadu biti potrebna vrlo velika dubina rasporeda kako bi se izbegla »nuklearna breša« i da, u stvari, više neće biti fronta i pozadine, već će postojati jedno jedinstveno bojište koje će se pro-

tezati od mirnodopske granice dotične zemlje pa preko čitave njene teritorije. On naglašava da se pojam pozadine, u nekadašnjem smislu reči, gubi. Da bi se zemlja (autor svakako misli na Francusku — prim. M. Jov.) mogla uspešno suprotstaviti agresiji, potrebno je da postoje snage raspoređene po čitavoj dubini teritorije, sposobne da se momentalno suprotstave neprijatelju, bilo da on dolazi kopnenim ili vazдушnim putem, posle proboja ili u vidu infiltracije, što se može dogoditi već u prvim časovima sukoba. Bez sumnje, početna gustina rasporeda tih snaga po dubini teritorije neće biti svuda ista, to nije ni potrebno ni poželjno; načelno će biti manja u delu tog rasporeda po dubini koji je bliži granici, kako bi se izbeglo uništavajuće dejstvo prvih nuklearnih udara, kao i da bi se iskoristile prednosti koje pruža sama dubina rasporeda.

Uprkos tako velikog dejstva nuklearnog oružja autor smatra da je zaštita od njega tehnički mogućna, ali da stepen zaštite zavisi od daljine nuklearne eksplozije; s tim u vezi treba prihvatiti činjenicu da nikakva totalna zaštita ne može biti garantovana; svaka zaštitna mera, bilo kakva da je, samo je relativna.

Mnogobrojna proučavanja su pokazala, nastavlja autor svoja razmatranja, da odnos garubitaka između zaklonjenog i nezaklonjenog ljudstva može da varira između 2 i 10, što zavisi od vrednosti zaštite, kao i da se maksimum zaštite postiže u duboko ukopanim betonskim skloništima. On ujedno ističe da mere zaštite imaju vrednosti samo ako su preduzete unapred, tj. pre eksplozije, s obzirom na to da su male mogućnosti da se izbegne dejstvo nuklearnog oružja posle eksplozije, kao i da se jedina efikasna zaštita od radioaktivnih padavina sastoji u tome da se ugrožena zona napusti pre nego što do njih dođe, jer izvlačenje iz već konta-

mirirane zone zahteva čitav niz individualnih mera koje se, ako je u pitanju jaka radioaktivnost, mogu okvalifikovati kao nedovoljne.

Autor smatra da i *pokretljivost* omogućava da poredak (raspored) jedinica preživi nuklearne udare, ali se suprotstavlja mišljenju onih koji je smatraju opštim lekom u nuklearnom ratu. On naglašava da pobornici takvog mišljenja zaboravljaju da pokretljivost, otkrivajući jedinice (pošto ove napuštaju svoje zaklone), povećava opasnost, kao i da je u suprotnosti sa važnim faktorom zaštite — ukopavanjem. Dalje je mišljenja da pokretljivost ne može biti stalna, jer bi dovela do potpuno uzaludnih pokreta jedinica i brzog iznuravanja ljudstva i trošenja materijala a, pored toga, bila bi u znatnoj meri sputavana usled oštećenja komunikacija. Autor smatra da je pokretljivost faktor koji omogućuje da se preživi samo ako obmanjuje neprijatelja o rasporedu snaga, ili ako omogućuje jedinici koja je »reperisana« da brzo napusti to mesto — pre nego što pretrpi nuklearni udar. Ne treba zaboraviti, ističe on, da su pokretljivost i ukopavanje nespojivi u praksi.

M a n e v a r. Autor konstatuje da je manevar kopnenih snaga u eventualnom nuklearnom ratu mogućan samo ukoliko je početni poredak (raspored) jedinica preživeo prve nuklearne udare. Smatra kao sasvim sigurno da će posle njih komandovanje, saobraćaj i veze biti teško poremećeni, kao i da naređenja i izveštaji uopšte neće stizati do svojih odredišta, ili će stizati s velikim zakašnjenjem. Situacija na bojištu će se razvijati vrlo brzo i dosta nepovezano, i to kod obe strane (zbog velikih razaranja); to će, po njegovom mišljenju, biti jedna od glavnih karakteristika nuklearnog rata. Zbog toga organi višeg komandovanja treba da detaljno prouče svaki manevar i to

mного pre njegovog izvođenja. Manevar treba konkretizovati pre direktivama nego naređenjima, pri čemu treba što jasnije odrediti odgovornost svakoga, opšti način i cilj dejstva a, eventualno, i detaljnije postupke. Kad otpočne izvođenje operacije, potčinjenima treba dati najpuniju inicijativu, jer će samo oni moći da »osete« situaciju i iskoriste povoljne prilike. Pošto će decentralizacija pri izvršenju operacije biti neophodna (i to do najnižih stepena komandovanja), direktive treba da budu jasne kako bi se izbeglo povećavanje opšte pometnje. Iz iznetog autor izvlači zaključak: centralizacija u pripremi, decentralizacija pri izvršenju — to su dva važna imperativa prilikom izvođenja manevra u nuklearnom ratu.

Opšte je poznato da će nuklearno oružje biti bitno oružje u nuklearnoj borbi; svaki manevar treba da bude zamišljen i realizovan u obliku vatre koju bi eventualno koristio pokret, a ne više u obliku pokreta koji bi podržavala i koristila vatra. Šta bi to značilo u praksi? Po mišljenju autora, suština manevra treba da se sastoji u stvaranju uslova povoljnih za upotrebu nuklearne vatre — kako ona ne bi otišla »u prazno«. Da bi bila rentabilna, nuklearna vatra treba da se primeni protiv koncentrisanih i nepokretnih ciljeva, odnosno onih što se ne pokreću bar za izvesno — minimalno vreme. Autor smatra da je i sa klasičnim snagama još uvek moguće usporavanje neprijateljevog kretanja, ali se njegovo zaustavljanje može ostvariti samo na vrlo velikoj dubini. U odbrani i samo zemljište, prirodno ili fortifikacijski organizovano, u vezi s jakim veštačkim ili prirodnim preprekama, može da doprinese tom zaustavljanju neprijatelja; zbog toga ono dobija još veći značaj nego ranije.

U članku se ističe da sigurnost sopstvenog civilnog stanovništva umno-

gome ometa upotreba sopstvenog nuklearnog oružja. Kao što je uzaludno misliti da će masovna evakuacija stanovništva biti mogućna, isto tako treba se pomiriti s tim da na sopstvenoj i savezničkoj teritoriji upotreba nuklearnog oružja u gusto naseljenim zonama, a to će reći na celoj teritoriji Francuske — tvrdi autor, neće biti mogućna. On zaključuje da je ova neravnoteža u mogućnostima upotrebe nuklearne vatre između dve zaraćene strane — čim jedna prodre na teritoriju druge — važan faktor o kome se mora voditi računa.

Na kraju razmatranja o manevru u nuklearnom ratu autor konstatuje:

a) Pošto će nuklearna vatra igrati glavnu ulogu, kopnene snage treba da, u okviru svojih mogućnosti i zemljišta, »pripreme njeno dejstvo«, a zatim da ga dopune uništavajući ostatke neprijatelja.

b) Da bi sa uspehom mogle to da izvrše, kopnene snage treba najpre da manevruju kako bi »preživjele«; stoga će prvenstveno težiti da budu u kontaktu s neprijateljem. Ta težnja, u vezi sa potrebom za rastresitošću, neizbežno će dovesti do »mešavine« obostranih jedinica koje će se već od samog početka sukoba proširiti na veliku dubinu, te će se organi komandovanja teško moći da snađu, ako uopšte i budu još imali sredstava za komandovanje. Postojanje te mešavine obostranih snaga je razlog više za već pomenutu decentralizaciju borbenih dejstava; naravno, nju treba pripremiti ako se želi izbeći, već nekoliko časova posle početka sukoba, potpuna paraliza.

c) Što se tiče braniočeve strane, svako u toj mešavini treba da dejstvuje kako najbolje zna i može (u okviru primljenih direktiva), napadajući agresora svim postojećim klasičnim sredstvima, ponekad samo radi uznemiravanja, a ponekad radi njegovog potpunog uništenja. Ta dejstva izvodice

braniočeve jedinice često u stanju potpune izolovanosti. Prema tome, priprema za borbu u ovim uslovima sastojace se u predviđanju i organizovanju, koliko god to bude moguće, ove neizbežne mešavine. Rukovođenje borbom sastojace se, opet, u koordiniranju, pomaganju, pa čak i snabdevanju jedinica u »mešavini«, u granicama u kojima će organi komandovanja uspevati još da imaju uvida u njihovo dejstvo.

Što se tiče napadača, stvari stoje drukčije. Za njega će se problem sastojati u suštini u tome da izbegne »mešavinu«; to on može postići jedino uvođenjem svežih snaga, upućujući ih radije u zone koje uoči kao »slobodne« nego po unapred predviđenim pravcima, ne vodeći računa o »ravnanju« ili frontu. U stvari, može se računati s tim da se uspeh napada neće više materijalizovati na zemljištu u vidu zauzimanja određenog objekta, već pre u što bržem postizanju fizičkih i moralnih prednosti koje bi omogućile da što pre počnu pregovori »jačeg sa slabijim«.

Logistika. Autor započinje svoja razmatranja o logistici konstatacijom da je klasična logistika, čija je suština funkcionisanja počivala na velikim skladištima i transportu na velika odstojanja, u potpunosti zastarela, kako zbog osetljivosti takvih skladišta, tako i zbog neizbežnih oštećenja komunikacija. Zbog toga i kod velikih skladišta treba primeniti dekoncentraciju, tj. zameniti ih mnoštvom malih, »višenamenskih«, umešno raspoređenih na zemljištu. Da bi se ublažile posledice poremećaja na kopnenim komunikacijama, treba se ubuduće, po mišljenju autora, sve više oslanjati na vazdušni transport, avione sa vertikalnim poletanjem i sletanjem, na terenska vozila, pa čak i amfibijska. Kao što bi bilo uzaludno očekivati da nijedno od tih skladišta neće biti uništeno ili zapa-

ljeno ili da će se dotur (pa čak i vazdušnim putem) nesmetano odvijati, isto tako je sasvim sigurno da će na bojištu, u različitom stepenu što će zavisiti od pojedinih pravaca, vladati krajnja logistička oskudica koja bi mogla vrlo brzo da paralizuje suviše glomazne jedinice (naročito jako mehanizovane ili motorizovane). To je, po mišljenju autora, druga bitna karakteristika logistike u nuklearnom ratu. Iz iznetog on izvlači ovakav zaključak: u budućem ratu jedino će moći da opstanu obične, male i lake jedinice, sposobne da se bore s lakim oružjem i snabdevaju na zemljištu, tj. koje neće biti pretrpane mnogobrojnim komorama koje bi paralisale njihovu akciju. Pošto uvida da je taj imperativ nuklearnog rata na izvestan način u kontradikciji sa ranije navedenom potrebom za jakom mehanizacijom jedinica i pošto smatra da tu ne postoji neko opštevažee (»srednje«) rešenje za sve jedinice, autor predlaže uporedno stvaranje dva tipa jedinica: mehanizovanih i — običnih, malih i lakih (teritorijalnih), jer će i jedne i druge imati svoje mesto i ulogu u budućem ratu.

U pogledu organizacije logistike sa gledišta napadača, autor smatra da ona treba da bude još gipkija nego u odbrani, ako se ne želi da napad stane zbog nedostatka hrane, a naročito municije i goriva. Snabdevanje napadačevih jedinica iz zaplenjenih braniočevih skladišta smatra izuzetnim izvorom; ujedno je mišljenja da veći deo glavnih potreba treba doturati vazdušnim putem, ali je neophodno predvideti i minimum kopnenog transporta. Zbog prirode budućeg rata, kopneni transport treba organizovati kao pravu operaciju, tj. sa organskim sredstvima zaštite, kako ga ne bi uništili slabi neprijateljski delovi. Razmatranje o logistici završava autor sledećom konstatacijom: krajnja logistička oskudica, kako u na-

padu tako i u odbrani, biće dominirajuća crta nuklearnog rata.

d) *Subverzivni rat.* Karakteristike subverzivnog rata su, po mišljenju autora, danas svima dobro poznate. Načelno, taj rat uslovljava oružane snage na čitavoj teritoriji, što se u glavnim crtama poklapa i sa ranije iznetom karakteristikom nuklearnog rata — potrebom za rastresitošću po dubini. Dalje smatra da je jedan od logičnih rezultata nuklearnog rata, pa čak i same pretnje nuklearnim oružjem — subverzivni rat. Naime, može se pretpostaviti da će se eventualni agresor uzdržati od nuklearnog rata zbog opasnog rizika koji predstavlja, već da će za postizanje svojih ciljeva radije pokušati da podrije protivnika iznutra. Taj oblik rata je, po mišljenju autora, već počeo (on verovatno misli na situaciju u svojoj zemlji — prim. M. Jov.), pa bi se čak mogao i nastaviti u vidu »toplije« subverzivne faze. Sem toga, ako već dođe do nuklearnog rata, on će sigurno odvesti zemlju u opšti haos što će dati psihološku podršku i pogodnu priliku subverzivnim snagama da se domognu komandnih poluga zemlje. Zato autor smatra da je držanje čitave zemlje u ruci pomoću mnogobrojnih malih, lakih (teritorijalnih) jedinica neophodnost koju nameću kako nuklearni tako i subverzivni aspekti budućeg rata.

e) *Klasični rat.* Autor ističe da je, u opštem okviru nuklearnog manevra, problem dejstva malih jedinica u stvari problem klasične borbe, čak i ako se ona odvija uz podršku nuklearnih projektila male moći. Ali, kao što bi bilo uzaludno negirati čitavu revoluciju koju je donelo nuklearno oružje, isto toliko bi bilo pogrešno ako se u nuklearnom ratu ne bi koristila dosad stečena iskustva »klasične borbe« koja treba često, po mišljenju autora, da

suviše smela predviđanja u pogledu budućeg nuklearnog rata svedu na granice razumnog. Mogućnosti dejstva osnovnih jedinica koje su proverene u nekadašnjim borbama ostaju u važnosti bilo da se radi o pešadijskoj ili tenkovskoj četi, ili klasičnoj artiljerijskoj jedinici. Nasuprot tome, u okviru kopnenih operacija većih jedinica klasični rat je zahtevao koncentraciju i isturanje napred svih snaga i sredstava, a to je u izričitoj suprotnosti sa uslovima nuklearnog rata. Autor je sledećeg mišljenja: ukoliko bi zemlja raspolažala organizacijom oružanih snaga za nuklearni rat, ona bi se u slučaju potrebe mogla prilagoditi i za vođenje klasične borbe, dok bi obratan slučaj bio teže izvodljiv.

ASPEKTI BUDUĆE BORBE NA KOPNU

Autor smatra da bi danas svaka eventualno zaračena strana koja raspolaže kompletnim nuklearnim naoružanjem mogla da otpočne nuklearna dejstva po čitavoj teritoriji protivnika. Strana koja se odluči na agresiju može da je izvrši trenutno, ali i ona koja je spremna samo na reagovanje (da uzvratil udarce) može to da preduzme sa vrlo malim zakašnjenjem, tako da obe strane imaju, bar u početku, izgleda da ostvare svoje ciljeve. U toj strategijskoj vazdušno-nuklearnoj bici ne učestvuju kopnena sredstva, ali će ta bitka, po mišljenju autora, trasirati opšti okvir buduće bitke i od njenog ishoda zavisice vrednost snaga i sredstava koji će se sukobiti na zemlji. Autor posebno ističe da ta strategijska bitka u vazduhu prelazi okvire razmatranja u ovom članku; međutim, ne treba izgubiti iz vida njene eventualne posledice.

Napadač, po mišljenju autora, ne bi smeo da na suviše jasan način materijalizuje pravac svog glavnog udara na zemljištu, već bi u početku morao da

razvija napad na širokom frontu i na više pravaca istovremeno (kako bi »rasuo« protivdejstva branioca). Napad bi mogao da počne sistematskom nuklearnom akcijom, a da se nastavi nadiranjem oklopnih snaga koje bi, u okviru izvesne rastresitosti, težile da prodru što dublje u braničev raspored kako bi izazvale rasulo, uništile organe komandovanja, sredstva za lansiranje atomskog oružja, dejstvovala po komunikacijama i »uvukle se« u njegov raspored, čime bi se ujedno zaštitile od njegove nuklearne vatre.

Pošto nuklearni protivudar branioca (taktički ili strategijski) može da usledi u kratkom roku, napadač mora težiti da što pre postigne maksimalne rezultate, te će njegovi čelni delovi napredovati što brže, bez zadržavanja radi savladivanja pojedinih otpora. Iako bi ovi čelni, mehanizovani, delovi bili delom snabdeveni iz vazduha, teško bi se moglo prihvatiti gledište da takvi duboki prodori ne bi zahtevali i snabdevanje kopnenim putem. Od ovog, vrlo šematskog, aspekta borbe prvog napadačevog ešelona na zemlji ne treba odvajati vazdušno-nuklearni aspekt bitke »na odstojanju« (koji će dezorganizovati sistem veza, komandovanja, komunikacija i snabdevanja), kao ni subverzivni aspekt (koji će izvoditi delovi snaga određeni za to još u doba mira).

Autor smatra da uprkos svoje uopštenosti, ova šema dozvoljava da se dobije predstava o okviru u kome treba da deluje branilac, s obzirom na to da on neće moći da izbegne prve nuklearne udare niti prodore napadačevih oklopnih snaga, pošto će ovaj imati inicijativu, te se mora potruditi da smanji posledice toga i da od velikog prostora koji treba da brani napravi svog »saveznika« umesto »neprijatelja«. Na prvom mestu, branilac treba da isturi unapred samo slabiji raspored mehanizovanih snaga, vrlo male gustine, ka-

ko bi mogao, počev od momenta uzbu-
ne, da ih stalno premešta i time ob-
mane napadača i umanji dejstvo nje-
gove početne nuklearne vatre. Prven-
stveni zadatak ovog prvog ešelona je
izviđanje i osmatranje neprijateljevih
snaga.

Nuklearni protivudar branioca, uz
sadejstvo vazduhoplovnih snaga, treba
prvenstveno usmeriti na nuklearna
sredstva napadača, a zatim na njegovu
pozadinu i mesta kuda mora obavezno
da prođe (na primer, tesnace). Protiv
čelnih, vrlo pokretnih, delova napada-
ča treba očekivati vrlo ograničeno dej-
stvo nuklearne vatre, i to lokalno i u
dobro ograničenim zonama predvide-
nim i pripremljenim još u doba mira.
Na dobro prolaznom zemljištu ovaj
prvi, mehanizovani, ešelon branioca
treba, u stvari, samo da izviđa i osma-
tra neprijateljeve snage. Autor je mi-
šljenja da snage tog braničevog eše-
lona treba da prave dosta velike sko-
kove kako ne bi bile prestignute (na-
ročito noću) ili uvučene u sudare s
nadmoćnijim neprijateljem. Pošto bi
snage tog ešelona u ovom slučaju bile
praktično lišene snabdevanja, postoji
rizik da bi njihovo dejstvo bilo iluzor-
no, odnosno bilo bi uzaludno očekivati
da će (sem izuzetno) biti u stanju da
zadrže napadača.

Zatim autor razmatra kakav bi tre-
balo da bude dalji postupak branioca,
bar u glavnim crtama, i zaključuje da
bi bio prilično raznovrstan — zavisno
od zemljišta:

a) U dobro prohodnoj zoni u koju
bi prodrle napadačeve snage, treba pri-
premiti protivofanzivu oklopnim i me-
hanizovanim snagama iz dubine koje
su, zahvaljujući svom znatno povuče-
nom početnom rasporedu, uspele da
izbegnu prve nuklearne udare i po-
četnu konfuziju. One bi mogle da za-
dadu snažne udarce neprijatelju izdu-
ženom po dubini, naročito ako bi imale,
makar i delimično, nuklearnu podr-

šku. Utvrditi unapred cilj i obim takve protivofanzive je nemoguće jer će to zavistiti od zemljišta, angažovanih sredstava itd. U toku samog izvođenja protivofanzive nuklearna vatra protiv prvih neprijateljevih ešelona imala bi ograničenu ulogu (sem izuzetno); nasuprot tome, nuklearne udare protiv pozadine (osa snabdevanja itd.) trebalo bi izvoditi što duže jer mogu da dovedu do »zagušivanja« neprijateljevog napada (prodora).

b) Ako se zona neprijateljevog prodora završava teže prohodnim zemljištem, naročito većim prirodnim preprekama (na primer, planinskim lancima), treba pripremiti nuklearne udare kako bi se neprijateljeve jedinice uništile ili bar prorodile. Ova bitka, uz korišćenje prepreka, od bitnog je značaja za odbranu, jer i ona sama može dati povoljne rezultate i dovesti do zaustavljanja neprijatelja; stoga mora biti detaljno pripremljena, a prepreke ojačane svim sredstvima (eventualno i nuklearnim minama). Delovi neprijatelja koji bi, uz pomoć nuklearne vatre, uspeli da savladaju tu baražnu zonu i nastavé napredovanje, morali bi da naiđu na sistem običnih (malih, teritorijalnih) snaga, raspoređenih u vidu prilično elastične »mreže« tzv. kadrijaža.² Te snage bi, koristeći maksimalno zemljište, razaranja i zaprečavanja imale zadatak da ometaju delove neprijatelja koji nadiru i da ih uhvate u »mrežu« svog rasporeda. Autor ističe da bi takve teritorijalne snage — koje bi primenjivale uglavnom principe gerilskog ratovanja, napadale uvek i odvajale se odmah potom od neprijatelja, ometale njegovu snabdevanje, po-

znavale potpuno svoj teren i izvore, raspolagale malim ukopanim skladištima i ne bi nikad nudile rentabilan cilj protivnikovoj nuklearnoj vatri — bile sposobne da opstanu i nanose ozbiljne udarce neprijatelju, smanjujući postepeno njegovu udarnu moć.

U dubini te zone koju bi kontrolisale lake (teritorijalne) snage, raspoređene u obliku kadrijaža, moći će pojedine mehanizovane snage da napadaju delove neprijatelja koji bi uspeli da izbegnu »mrežu« kadrijaža teritorijalnih snaga. S obzirom na to da te mehanizovane snage treba da deluju u okviru već pomenute »mreže« kadrijaža, da nalaze kod »lokalnih« trupa pomoć svake vrste, pa eventualno i pojačanja, kao i da se koristeći do maksimuma iznenađenje i poznavanje terena, sukobljavaju sa već istrošenim neprijateljem — one moraju da budu lake i sposobne za manevrovanje, spremne da u najkraćem roku stupe u dejstvo. Rezimirajući svoje izlaganje, autor dolazi do zaključka da se konačno uništenje neprijatelja može postići samo ako:

zauzimanje pojedinih delova teritorije ne bude bitno uticalo na sistem sopstvenih snaga u celini;

svaki deo oružanih snaga (pošto je preživio nuklearni udar) napada neprijatelja gde god ga nađe, sredstvima kojima raspolaže, prelazeći na gerilski način borbe ukoliko to nije već učinio (pošto je iscrpao sve svoje »regularne« borbene sposobnosti);

velika decentralizacija komandovanja bude od početka predviđena, što ne isključuje (koliko to bude moguće) brigu viših instancijskih za koordinacijom snage vrste; pri tome bi se moralo voditi računa o teškoćama veze i saobraćaja.

Pored iznetih oblika silovite ofanzive mehanizovanim snagama, nisu isključene ni druge vrste ofanzivnih akcija, elastičnije, koje bi izvodile lake

² U članku »Francuska kontragerila u Alžiru«, objavljenom u *Vojnom delu* br. 12/1962. god., nailazimo prvi put, na strani 99 i 100, na termin »kadrijaž«, u stvari, sistem uporišta (»kadrijaža«) koji su pripadnici Nacionalno-oslobodilačke armije Alžira primenjivali u borbi protiv francuskih oružanih snaga. Nije jasno da li se, i u kojoj meri, pojam »kadrijaža« objašnjen u tom članku poklapa sa shvatanjem »kadrijaža« autora ovog članka generala Noarea. — Prim. M. Jov.

jedinice na teže prohodnom zemljištu (pošumljenom ili planinskom), bilo radi zauzimanja (osvajanja) izvesnih objekata za svoj račun, bilo radi otvaranja puta za sledeće, jače, mehanizovane ili vazdušno-desantne snage. I ovde se protivdejstvo ne može zamisliti bez mnogobrojnih i duboko ešeloniranih lakih (terorističnih) snaga koje će dejstvovati ofanzivno protiv svih infiltriranih snaga, kao i protiv njihove pozadine. Za braniočeve nuklearne projekte veće moći, bez sumnje, neće se naći rentabilni ciljevi među napadačevim prednjim delovima, ali će se oni korisno primeniti protiv njegove pozadine, komunikacija i skladišta.

Autor smatra da se ovi različiti aspekti borbe, predstavljeni u članku vrlo šematski, mogu vrlo različito kombinovati, u zavisnosti naročito od zemljišta, ali pri tome ne treba gubiti iz vida imperativne nuklearnog rata izložene u prvom delu članka. Da bi se oni upotpunili, neophodno je podsetiti ukratko na posledice ostalih oblika neprijateljeve aktivnosti. Autor je mišljenja da će strategijska vazdušno-nuklearna bombardovanja, čak i ako se ne budu sistematski izvodila u vidu »terorističkih« napada protiv gusto naseljenih centara, prouzrokovati ozbiljne poremećaje na celoj teritoriji zaraćenih strana (kao ciljeve tih bombardovanja autor navodi aerodrome, rafinerije nafte itd., uglavnom sve ono što može da parališe sistem oružanih snaga u celini). Ova bombardovanja izazvaće, bez sumnje, masovne štete i gubitke; veliki deo žive sile biće zauzet prvenstveno otklanjanjem ili ograničavanjem njihovih posledica.

Na osnovu iznetih zapažanja, autor na kraju članka definiše neke zajedničke karakteristike buduće bitke:

a) Neprijatelj se može pojaviti iznenada na razne načine i na svakoj tački teritorije. Bilo da se prvo pojavi kopnenim ili vazdušnim putem ili da

je tu već »ukorenjen«, njegove akcije biće usko povezane; konačno, postoji samo jedan neprijatelj i njemu treba suprotstaviti jedinstven sistem oružanih snaga i komandovanja.

b) Kao što je neprijatelj jedan, tako je i bitka jedna. Ogromni delovi nacionalne teritorije naći će se vrlo brzo — i to u različitom obliku, ali svakako bez neke međusobne veze — u borbi s neprijateljem. Ta raštrkana dejstva, povezana s teškoćama veze i saobraćaja, onemogućiće rukovođenje bitkom u ranijem smislu reči, sem kod relativno malih jedinica.

c) U toj bici na kopnu, teškoće u održavanju veze, u komandovanju i saobraćaju, kao i velika razaranja do kojih će doći vrlo brzo usled prvih nuklearnih udara, nametnuće organima komandovanja sasvim nove probleme koje će oni često morati da rešavaju improvizacijama pomoću raspoloživih sredstava. Izgleda da će u ovim uslovima »koordinirana i sređena« faza borbi biti vrlo kratka. Međutim, »nesređena« faza borbi biće utoliko duža ukoliko zemlja bude želela da se duže bori i ukoliko oružane snage budu preduzele potrebne mere za njeno duže trajanje. Ne treba zaboraviti da će i napadač imati teškoće, ako ne iste, ono bar iste prirode kao i branilac. Sama činjenica da će branilac morati da istraje, postižući lokalne uspehe, može da oduzme preimućstvo napadaču koje je očekivao od svoje početne akcije i da ga liši prvih uspeha na koje je računao radi ostvarivanja svojih namera, utoliko pre ako bude morao da se suprotstavi operacijama raščišćavanja ili diverzija, na više ili manje udaljenim bojištima.

d) Teškoće u vođenju borbe koje se mogu predvideti pokazuju važnost priprema za rat još u doba mira. Pri tome treba dobro razlikovati:

šta može i treba da bude detaljno pripremljeno u okviru čitave teritorije,

još u doba mira, jer će to tesno usloviti ono što bi se moglo nazvati opštom infrastrukturom bitke;

šta može biti pripremljeno u okviru armije, radi što boljeg izvršenja zadatka oružanih snaga u celini, imajući u vidu da predviđanja mogu biti jako »poremećena« već od samog početka sukoba;

najzad, šta razumno ne može biti unapred prihvaćeno.

Bilo bi uzaludno vršiti još pre početka sukoba i apstraktnu podelu pojedinih elemenata na ove kategorije, ali bi, na primer, u prvu kategoriju spa-

dali: organizacija terena, početna lokacija snaga i način njihovog dejstva, uslovi za upotrebu nuklearne vatre, logistička organizacija i dr., a u zadnju — svi pokreti velikog obima, i u glavnim crtama, odviše složeni manevri snaga.

Sve pripreme za rat treba da budu centralizovane i pod rukovodstvom najvišeg organa oružanih snaga, pri čemu treba ponekad ići i u detalje. Ali ne treba zaboraviti da će samo njegovo vođenje biti decentralizovano; prema tome, treba »centralizovati pripremu decentralizacije«.

M. Jov.

MALE JEDINICE U PROTIVGERILSKIM DEJSTVIMA

Protivgerilska dejstva su, bez sumnje, sastavni i najvažniji deo specijalnog ratovanja. Značaj tih dejstava najbolje se može shvatiti ako se ima u vidu pažnja koja se danas poklanja u mnogim zemljama, a posebno u SAD, svestranom i temeljnom proučavanju gerile, koja će u novim uslovima predstavljati normalnu i stalnu pojavu eventualnog budućeg rata.

Na takvo gledanje mnogo su uticala iskustva iz drugog svetskog rata, a posebno iz borbe protiv raznih oslobodilačkih pokreta naroda Afrike i Azije. Na osnovu ocene nekih stranih vojnih autora proizilazi sledeće: dobro organizovana i vešto vođena gerila može da odigra važnu ulogu u ratu, eventualna upotreba atomskog oružja nudi povoljne uslove za stvaranje i razvoj gerile, i, gerila će u budućem ratu zahvatiti čitave teritorije pojedinih zemalja.

Neki autori čak smatraju tu vrstu ratne aktivnosti — gerilu opasnijom i efikasnijom i od samog atomskog oružja.¹

Ne upuštajući se u analizu drugih faktora koji neosporno takođe utiču na takvu ocenu i donošenje izvesnih konkretnih mera, možemo uočiti da, u celini gledano, problem protivgerilskog ratovanja zauzima jedno od glavnih mesta u doktrini upotrebe snaga NATO-a, a posebno američkih. Tako je, na primer, za snage američke KoV

U članku su izneseni stavovi i podaci iz sledećih materijala: *Marine Corps Gazette*, SAD, od januara, jula, avgusta, septembra i oktobra 1962. godine; *Army, SAD*, od novembra 1962. godine i *Rivista militare*, Italija, od marta 1962. godine.

¹ *Rivista militare*, Italija, od marta 1962. godine.

obrazovan Centar za specijalno ratovanje u kome se obučavaju i slušaoci drugih vidova i rodova. U okviru centra postoji škola za specijalno ratovanje, trupne jedinice za primenu te obuke i drugi nastavni elementi. U SAD se ujedno ističe da je za prelaz na specijalnu protivgerilsku obuku potrebno dobro obučeno ljudstvo, uvežbano u svim načinima dejstva, kao i da tu obuku treba naročito izvoditi sa malim jedinicama,² tj. na nivou voda — čete.

Neka od tih gledanja o upotrebi malih jedinica u protivgerilskim dejstvima, koja će verovatno biti i ozvaničena u novom američkom pravilu za protivgerilska dejstva malih jedinica, pokušali smo da razmotrimo u ovom članku.

Pri razmatranju cilja protivgerilskih dejstava navodi se: »Dejstva protiv gerilaca karakterišu se napadnim akcijama malih jedinica. Ona se izvode mnogobrojnim odeljenjima, vodovima i četama koji dejstvuju neprekidno kroz rejone u kojima se nalaze gerilci«.³ Radi opravdavanja svojih stavova o potrebi korišćenja malih jedinica u borbi protiv gerilaca, odnosno da bi

² Specijalne snage SAD koje se predviđaju (određuju) za protivgerilska dejstva obuhvataće, pored malih, i krupnije jedinice što će zavistiti od više faktora, a prvenstveno od jačine i aktivnosti gerilskih snaga i cilja koji se želi postići protiv-gerilskim dejstvima. Predviđeno je da se ove jedinice formiraju od postojećih formacijskih jedinica, prvenstveno od pešadijskih snaga američke KoV i mornaričke pešadije, a njihova jačina i borbeni sastav treba da se prilagode prvenstveno karakteristikama zemljišta u predstojećem rejonu dejstva, kao i drugim uslovima.

³ *Casopis Marine Corps Gazette*, SAD, od 1962. godine, u opštem delu »Projekta novog pravila za protivgerilska dejstva malih jedinica«.

pokazali praktične rezultate tog dejstva manjih jedinica, američki vojni autori ističu neke primere⁴ koji u osnovi imaju ove zajedničke karakteristike:

jedinice manjeg formacijskog sastava (vod — četa) bile su angažovane na području Filipina i Malaje u različitim slučajevima kao: za gonjenje i uništenje manjih gerilskih delova posle preduzete akcije jačim snagama; u rejonima gde su gerilske snage bile brojno male; u akcijama u naseljenim mestima u koja su gerilci dolazili radi hrane ili obaveštajnih podataka, kao i u drugim slučajevima kada se pretpostavljalo da će se manjim jedinicama postići dobri rezultati;

obaveštajna služba imala je značajnu ulogu pri dobijanju informacija o gerilskim jedinicama i brzom intervenisanju sopstvenih jedinica; ona je nastojala da pridobije civile za svoje agente i jedan od njenih glavnih ciljeva bilo je ubacivanje svojih ljudi u redove gerile;

za prebacivanje manjih jedinica u rejone dejstva korišćena su prevozna i prenosna sredstva, naročito helikopteri, što je, pored dobre obaveštajne slu-

žbe, omogućavalo i brzu intervenciju u udaljenije rejone;

veza sa jedinicama na zadatku (i na duže vreme) dobro je bila organizovana, kao i snabdevanje hranom, radi čega su korišćeni i mesni izvori;

akcije manjih jedinica u specifičnim slučajevima, a naročito na pravcima kretanja gerilaca, bile su dosta duge i za neke jedinice trajale su i više meseci;

vatrena podrška malih jedinica, u zavisnosti od karaktera zadatka i rejonu dejstva, izvođena je avionima, artiljerijom i minobacačima, često i u noćnim akcijama;

kao osnovni načini dejstva malih jedinica pominju se patroliranje, koje za jednu jedinicu može da traje duže vreme, i postavljanje zaseda u rejone gde će gerilci verovatno naići.

U projektu ovog pravila za upotrebu malih jedinica u protivgerilskom ratu postavljena su i razmotrena sledeća pitanja: organizovanje baza za patroliranje i njegovo izvođenje, primena zaseda, postupak protiv zasede koju gerilci postavljaju i postupak pri pretresu pojedinaca.

Organizovanje baza za patroliranje.

Zbog potrebe da se rejon dejstva gerilskih snaga potpuno obuhvati, predviđa se uspostavljanje privremenih baza za patroliranje na izvesnom odstojanju od matičnih jedinica. Te baze obrazuju čete i manje jedinice, a drže ih posednute po nekoliko dana. Radi obmanjivanja, te baze se posedaju tajno. U vezi s tim predviđa se sledeće: a) marš-rutu do baza treba birati na osnovu foto-snimka, karte ili izviđanja sa zemlje i iz vazduha; u njemu (avio-izviđanju), ako je potrebno, učestvuje i vođa patrole; b) marš do baza, po mogućnosti, treba izvoditi noću, s tim da se obilaze naseljena mesta na pravcima kretanja; ako je to potrebno, patrola zadržava stanovnike koje sretne u nekom važnom rejonu, a one koje ne

⁴ a) 1950. godine, u protivgerilskim dejstvima filipinske armije, posle uspelog razbijanja i odbacivanja gerilaca iz njenih rejona, korišćene su male jedinice (vod — četa) za njihovo gonjenje i hvatanje koje su prethodno bile pripremljene za takve zadatke.

b) Karakterističan primer upotrebe male jedinice predstavlja akcija voda 17. bataljonske borbene grupe u širem rejonu Manile 16/17. avgusta 1954. godine. Ta akcija je izvedena protiv grupe od 10 gerilaca koji su, prema podacima agenata, bili u jednoj kolibi. Prebacivanje voda je izvršeno vozilom i pošto je stigao u određeni rejon (oko 2 km od cilja), uzeti su civili kao vodiči za dalje kretanje. Vod je bio podeljen na dve grupe — jurišnu, koja je napala objekat, i grupu u zasedi, koja je zatvorila pravce povlačenja gerilaca. Uspeh je bio potpun.

c) U operaciji *Nassau*, koja je izvođena u Malaji od decembra 1954. do septembra 1955. godine, učestvovao je bataljon koji je svoj rejon podelio na četne. U određenim rejonima vršeno je intenzivno patroliranje i postavljanje zaseda tako da su neke grupe bile neprekidno u zasedi i po 45 časova. Rejon je bio tučen avijacijom i artiljerijom radi iznuravanja i nabacivanja gerilaca na zasede. U toj akciji koja je trajala oko 10 meseci ubijeno je i zarobljeno 35 gerilaca, a utrošeno oko 60.000 granata, 30.000 mina i 2.000 avio-bombi. I pored toga, ta akcija je smatrana uspešnom.

može izbeći zavarava marševanjem u nekom drugom pravcu; c) ispred glavnine jedinice (patrole) isturaju se izviđači i baza se poseda što brže i prikrivenije; d) do baze treba da vodi samo jedna staza koja mora biti maskirana i obezbeđena, kao i sam rejon baze; e) mora se voditi računa o tome da se baza postavlja dalje od rejona u kojima se vrši patroliranje po danu; f) ako je patroli potrebno da loži vatru, koristi gorivo koje ne daje dim pri sagorevanju; g) danju treba stalno izviđati sa zemlje i iz vazduha.

Pri izboru mesta za bazu prvenstveno treba imati u vidu mogućnosti izvršenja konkretnog zadatka i stoga težiti njenom postavljanju u najpovoljnijem rejonu, pri čemu treba imati u vidu i sledeće: bazu posedati u tajnosti i dobro osigurati; ona mora imati dobru radio-vezu sa matičnom jedinicom; ukoliko se predviđa snabdevanje vazдушnim transportnim sredstvima, mora da postoji i pogodan rejon za bacanje potreba iz vazduha ili mesto za spuštanje helikoptera; ljudstvu treba omogućiti dobar odmor i snabdevanje pišćom vodom

Smatra se da za uspostavljanje baze sve jedinice treba da imaju utvrđen organizacioni sistem koji, kada se usavrši, omogućuje njeno brzo postavljanje. On obuhvata maskiranje staze za kretanje: zatim, posedanje mesta boravka (određivanje svakom odeljenju rejona koji treba da posedne, načina i mesta osiguranja jedne vatrene grupe, načina ukopavanja — izradu zaklona i skloništa, raščišćavanja radi vatrene dejstva i maskiranja svih radova, postavljanja stražara ispred odbrambenog položaja odeljenja i određivanja dopunskih stražara); stanje pripravnosti patrola u bazi (smatra se da sumrak i zora predstavljaju najkritičnije vreme za odbranu baze, zbog čega se predviđa da patrola bude u to vreme u potpunosti pripravnosti.

Uzbunama radi uvežbavanja ljudstva patrola pridaje se veliki značaj, a posebno se vodi računa o ugovorenim znacima pri pojavi neprijateljevih ili sopstvenih delova. Ti znaci treba da budu poznati samo ljudstvu patrola. Predviđeni su i postupci u vezi sa napuštanjem baze koji su usmereni na to da se rejonu baze da prvobitan izgled.

Patroliranje. Opšti principi upućuju na to da ako se žele uspešna dejstva protiv gerilaca, treba koristiti patrola obrazovane od malih jedinica. Kod zadataka »uspostavljanja kontakta sa gerilcima«, za patroliranje treba prvenstveno angažovati pešadijke jedinice. Posebno se ističe da ljudstvo za patrola mora biti svestrano obučeno — u izviđanju, postavljanju zaseda, vođenju borbe i gonjenju.

Organizovanje patroliranja se decentralizuje i može se preneti na niže jedinice, s tim što za neke specijalne zadatke i viši štabovi upućuju patrola. Na samu decentralizaciju nadležnosti utiče više faktora, od kojih su najznačajniji: zemljište, aktivnost gerilaca, mogućnosti sadejstva i opšte mogućnosti jedinica u pogledu organizovanja patrola. Teži se da bataljon dobije rejon dejstva koji najčešće treba da podeli na četne, čime bi se omogućilo skladno sadejstvo svih patrola, a posebno pri eventualnom gonjenju gerilaca kada patrola treba da prelaze iz jednog rejona u drugi. I u uslovima decentralizacije posebno se ističe nužnost da viša komanda mora blagovremeno biti obaveštena o dejstvu svih patrola.

Komande koje planiraju upućivanje patrola naročito obraćaju pažnju na sledeće: rejon dejstva patrola mora se detaljno izvideti; vođa patrola mora se blagovremeno upoznati sa zadatkom, snabdeti se potrebnim foto-snimcima i kartama predstojećeg rejona dejstva i obezbediti se potrebnim specijalistima za rad; metod upoznavanja ljud-

stva sa zadatkom, vremenom i korišćenjem sredstava za upućivanje patrola značajan je radi osiguranja pune bezbednosti; važna je i detaljna razrada plana dejstva patrola i organizacija sadejstva, kao i inspekcija svih mera koje komandir patrola treba da preduzme radi uspešnog izvršenja zadatka.

Komandir patrola (voda), po prijemu naređenja za dejstvo, usmerava svoj rad, između ostalog, na: potpuno shvatanje zadatka, a naročito na načine održavanja veze sa višom komandom; razmatranje organizovanja sadejstva sa susednim patrolama i komandom i jedinicama podrške; izbor ljudstva, sastav i jačinu patrola, pri čemu vodi računa o psihičkom momentu i što potpunijoj obučenosti; organizovanje i zadatke borbena-izviđačkih elemenata, pri čemu se, u okviru voda, određuju tri taktičke grupe, kao i na izbor marš-rute u odlasku i povratku; objekte u rejonu dejstva patrola, na postupak u rejonima gde pretila opasnost, kao i postupak pri uspostavljanju kontakta sa gerilcima, a naročito pri nailasku na zasedu.

Posle izvršene procene komandir voda usmeno saopštava sva ta i druga pitanja ljudstvu patrola.

Predviđa se poseban način prihvatanja patrola po izvršenom zadatku. Pri tome treba izbegavati kontakt sa drugim jedinicama koje se pripremaju za patroliranje radi sprečavanja uticaja ljudi iz patrola koja se vraća sa zadatka na moral tog drugog ljudstva kome tek predstoji patroliranje.

Isto tako se predviđa i poseban postupak u iskorištavanju podataka od patrola; u tu svrhu se koriste i kvalifikovani oficiri koji se služe kartama ili pripremljenim reljefom.

Na osnovu podataka prikupljenih od vođe patrola, podnosi se pismeni izveštaj koji potpisuju komandir patrola i oficir koji vrši ispitivanje (on ujed-

no daje svoja zapažanja i ocenu o izvršenom zadatku patrola).

U toku izvršenja zadatka patrola predviđa se i njen postupak pri napadu na kuće u kojima se nalaze pojedinci ili grupe gerilaca, kao i na njihove logore. Kod planiranja takvih dejstava posebno se ističe tajnost pripreme i dovođenja patrola do objekta napada kako je ne bi otkrili civili (rodbina ili simpatizeri gerilaca), ili lavež pasa i glasovi drugih životinja.

Zasede. Dejstvom iz zaseda treba da se postigne iznenadni napad sa maskiranih položaja na gerilce u pokretu. U člancima na početku navedenim, razmatraju se dva načina (tipa) organizovanja zaseda i to: a) blagovremeno pripremljena zaseda koja se izvodi po planu, kao poseban način dejstva; za takve zasede se naročito uvežbava ljudstvo; i b) zaseda na brzu ruku, gde je vreme za planiranje, izviđanje i pripremu položaja minimalno.

Oba načina postavljanja zaseda karakterišu se: planiranjem i skraćenim organizacionim procesom, obukom u tehnici postavljanja zaseda, izborom dobrog vatrenog položaja, rasporedom jedinice, prikrivenošću i tajnošću mesta zaseda, kao i disciplinom za vreme dejstva.

Blagovremeno pripremljena zaseda. Za primenu tog načina zaseda postoje neki osnovni principi: svi prilazi mestu zaseda treba da budu kružno obezbeđeni, tj. posednuti, jer gerilci mogu naići iz neočekivanog pravca; raspored u zasedi treba duboko postaviti kako bi se uspešno deistvovalo na gerilce, zbog čega je potrebno formirati više manjih grupa veličine streljačkog odeljenja; radi prikrivenosti posedanja rejonu zaseda svaki vojnik poseda svoj zaklon otpozadi, a komandir jedinice proverava da li su svi tragovi maskirani i da li vojnici mogu uspešno otvarati vatru iz svojih zaklona.

Grupa u zasedi može da se angažuje na dva načina: u rejonu, kada se kružno posedaju svi pravci, ili na jednom pravcu, najčešće, na brzu ruku; varovatan nailazak gerilaca uslovljava taj drugi način. I u tom slučaju zaseda treba da bude kružno postavljena.

Pri planiranju blagovremenog postavljanja zasede najveći uticaj imaju podaci o gerilskim jedinicama koji se dobijaju pomoću patrola i agenata, izviđanjem, proučavanjem karata itd. Pri proučavanju podataka izvode se zaključci o jačini gerilske jedinice (patrole), vremenu i pravcu pokreta, načinima obezbeđenja i odstojanjima između vojnika, o gerilskoj taktici i načinima reagovanja gerilaca kada upadnu u zasedu. Na osnovu tih zaključaka bira se mesto postavljanja zasede, određuje sastav jedinice, kao i marš-ruta i vreme upućivanja koje obavezno treba da bude noću, potrebna saradnja sa sopstvenim patrolama u rejonu zasede i rejon prikupljanja za sve delove po izvršenom zadatku. Također se planira avio-izviđanje rejona gerilaca odakle se očekuje nailazak jedinica u rejon sopstvene zasede.

Komandir zasede upoznaje svoje ljudstvo sa jednim delom zadatka još u logoru, dok sva ostala pitanja reguliše na mestu zasede.

Radi što boljeg uspeha zasede, pripreme svih grupa izvode se na drugom zemljištu, od kojih se poslednja obavezno izvodi noću ukoliko se predviđa noćna zaseda. Kada jedinica u jednom rejonu treba duže vreme (više od 12 časova) da bude u zasedi, predviđa se smena grupa, odmor i pozadinska podrška (ishrana) koja se organizuje u povoljnom rejonu i to podalje od mesta zasede. Odmor u zasedi obezbeđuje se i podelom jedinice u tri grupe, od kojih je jedna na položaju, druga u rezervi, a treća na odmoru. Ako je streljačko odeljenje u zasedi, istovremeno se celo odmara (u drugom rejonu) u

vreme kada se ne očekuje nailazak gerilaca i tada se samo obezbeđuje.

Pored svih mera budnosti, predviđa se i to da ljudstvo grupe na položaju ne puši i ne dobija kuvanu hranu.

U člancima se ističe da se vatra otvara tek onda kada gro gerilaca uđe u zonu ubitačne vatre.

Pri postavljanju noćnih zaseda, pored opštih gledanja iznetih u slučajevima blagovremene zasede, treba imati u vidu i sledeće: naoružanje treba da bude automatsko i opremljeno infracrvenim uređajima; položaje zasede treba posedati pred veče; ljudstvo u zasedi ne bi trebalo pokretati, jer se to može shvatiti kao pokret gerilaca; rastojanja između vojnika i grupa manja su nego po danu; rukovođenje zasedom treba da bude prilagođeno noćnim uslovima; veštačko osvetljavanje, ako noć nije dovoljno jasna, treba da omogućiti uspeh zasede; u tu svrhu se predviđaju svetleća zrna, rakete, ručne bombe, tromblonske mine, minobacačke mine sa padobranom, artiljerijska zrna i svetleće bombe sa padobranom. Predviđa se osvetljavanje i plotunskom vatrom.

Kod blagovremeno organizovanih zaseda planira se i postavljanje prepreka, naročito protivpešadijskih mina, i to na mestima gde se predviđa zaustavljanje glavnine, u rejonima koje je teško tući vatrom, kao i na pravcima verovatnog povlačenja gerilaca.

Zasedu na brzu ruku organizovaće najčešće vođa patrola kada se, u toku izvršenja zadatka, otkrije prisustvo ili pokret gerilaca. U tom slučaju čelni izviđači prikriveno obezbeđuju razvoj patrola i posedanje položaja. Otvaranje vatre od strane vođe patrola, pošto su gerilci upali u zasedu, biće ujedno i signal za dejstvo ostalog ljudstva.

Postupak protiv zasede koju gerilci postavljaju. Opšti principi nalažu starijini male jedinice, naročito patrola, da pri organizovanju pokreta, pored

određivanja marševskog poretka (sa osiguranjem), utvrdi i način komandovanja i veze, kao i postupak u slučaju da jedinica naiđe na zasedu.

Delovi za osiguranje moraju da budu dovoljne jačine kako bi izdržali borbu sa gerilcima u zasedi dok ne stigne glavnina kolone. Kada zaseda propusti osiguravajuće delove, oni u toku borbe sadejstvuju glavnini napadom na bokove i pozadinu zasede. Začelno osiguranje podržava glavninu na taj način što obuhvata jakom vatrom jedan od bokova zasede. Obuhvatni manevar sa okruženjem zasede biće najčešći vid, odnosno način napada, zbog čega je potrebno da se pri planiranju pokreta predvide delovi za vezivanje i snage za izvršenje obuhvata, odnosno okruženja.

Također se predviđaju delovi u punoj pripravnosti koji bi na najbrži način (eventualno i helikopterima) mogli da intervenišu i pruže pomoć jedinici koja upadne u zasedu.

Za jedinice koje za transport koriste vozila predviđaju se i posebne vežbe u iskrcavanju iz vozila, kao i postupak pri nailasku na zasedu. Naročito treba istaći ulogu starešina u takvim slučajevima i brzo reagovanje u protivdejtstvima.

Postupak pri pretresu pojedinaca.
Osnovna načela pri pretresu pojedinaca u prvom redu nalažu pravilan postupak vojnih ili policijskih organa radi što uspešnijeg izvršenja tog zadatka. Materijal obaveštajnog karaktera, razni delovi opreme i naoružanja, kao i drugo što se oduzima, treba da se evidentiraju i pošalju pretpostavljenoj komandi.

Tokom obuke jedinica u pretresanju ukazuje se na mogućnost nepotpunog povezivanja političkog stanja na određenoj teritoriji, što otežava raspoznavanje gerilaca i njihovih simpatizera među civilima. Zbog toga se zahteva veća opreznost pri saslušavanju i

pretresu pojedinaca, a naročito u hitnim postupcima, pa se predviđaju i odgovarajuće mere kao:

a) da bi se izbeglo svako iznenađenje, obavezno se određuje vojnik da štiti lice koje vrši pretres;

b) kod brzih pretresa, leđa sumnjivog lica okreću se prema vojniku koji vrši pretres i potom se opipavanjem vrši pretres celog tela; vojnik koji štiti prethodno zauzima najpovoljniji položaj;

c) postavljanje sumnjivog lica iza zid, vozilo ili drvo, odnosno u položaj koji pruža veću bezbednost onome koji pretresa, naročito kada dva vojnika vrše pretres većeg broja sumnjivih lica. Za taj pretres se predviđa sledeći postupak:

organ koji pretresa prilazi sumnjivom licu sa strane, pri čemu vodi računa o položaju svog oružja kako ono ne bi bilo pristupačno sumnjivome;

pomoćnik (vojnik) koji štiti pretres drži sumnjivo lice na nišanu i vodi računa da svoj položaj menja kako se pomera i lice koje vrši pretres, odnosno da mu sumnjivo lice ne bude zaklonjeno, a o tome vodi računa i lice koje vrši pretres;

sama tehnika pretresa ne može se unapred predvideti za sve slučajeve, ali je načelno utvrđen red pretresa koji ide od kose pa naniže, pri čemu se ne ispušta iz vida ni jedan deo tela ili opreme;

d) pri istovremenom pretresu više sumnjivih lica koja se postavljaju iza zid, dovoljno odvojena jedno od drugog, vojnik koji štiti lice koje pretresa nalazi se na potrebnom udaljenju sa oružjem na gotovs. Pretres se vrši sa desne strane.

Pretres sumnjivih civilnih lica najčešće će vršiti patrola pri izvršavanju svog osnovnog zadatka, kao i druge manje jedinice pri nailasku, za vreme gonjenja, na naseljena mesta koja su bila u rejonu gerilaca.

Đ. T.

ŠKOLOVANJE STAREŠINSKOG KADRA BUNDESVERA

Osnovna karakteristika sistema do-
bijanja starešinskog kadra Bundesve-
ra, po kome se on ujedno i bitno raz-
likuje od većine ostalih armija, jeste
da kandidati za aktivne i rezervne ofi-
cire i podoficire, svih vidova oružanih
snaga, prvo stupaju u trupne jedinice
sa ostalim ljudstvom koje odlazi na
vojnu službu bilo dobrovoljno bilo na
odsluženje obaveznog vojnog roka, i
sa njime provodi određeno vreme na
vojnoj obuci. Oni koji taj period obu-
ke u trupi završe uspešno, izdvajaju se
i s njima se zatim organizuje posebna
nastava, najpre u trupi, a zatim u ško-
lama. Takav sistem obuke starešina po-
stojao je u principu u nemačkoj vojsci
i pre II svetskog rata, odnosno, on je
na toj osnovi sproveden još od XIX
veka.

ŠKOLOVANJE STAREŠINA KOV

Lica koja se dobrovoljno jave za
prekoročnu službu, a žele da postanu
aktivni podoficiri, učestvuju zajedno
sa vojnicima obaveznog vojnog roka u
tromesečnoj opštoj osnovnoj obuci, a
potom provode zajedno s njima još tri
meseca na »punoj obuci«. U toku nje
prati se njihov rad i uspeh i ocenjuje
spособnost za podoficirski poziv. U tre-

*Članak je sastavljen na osnovu podataka iz
sledjećih izvora: Vojna enciklopedija;
Gesetz über die Rechtsstellung der
Soldaten — skraćeno — Soldatenge-
setz (Zakon o pravnom položaju vojnika —
skraćeno — Zakon o vojniku) od 19. III 1956.
godine sa docnije tri izmene i dopune; H. Jahn
& K. Neher: Taschenbuch für Wehr-
fragen 1959. — Bonn 1959; H. Jahn, K.
Neher & H. Pfeill: Taschenbuch für
Wehrfragen 1960/61. — Frankfurt am
Main, 1960.*

ćem tromesečju prikupljaju se u po-
sebnu nastavnu grupu oni vojnici koji
su ocenjeni kao sposobni za zvanje po-
doficira, radi sticanja osnovnih zna-
nja koja obavezno moraju imati ni-
že starešine za uspešno vršenje službe
u okviru čete (baterije). U četvrtom
tromesečju ovi kandidati pohađaju po-
seban trupni podoficirski kurs na ko-
me se temeljno pripremaju za podofi-
cirsku službu. Oni koji uspešno polože
ispit postaju podoficirski pripravnici i
dalje vreme provode na praksi u trupi.
Tek posle 16 meseci vojne službe pro-
izvode se u prvi podoficirski čin koji
se naziva »podoficir« (*Unteroffizier*).
Podoficiri prekoročne službe mogu
konkurisati i za zvanje podoficira od
karijere (aktivnog podoficira). Primlje-
ni kandidati se upućuju na poseban
tromesečni kurs za narednike (*Feld-
webel* — stariji vodnik) u trupnoj ško-
li odgovarajućeg roda. Uspešno polože-
ni završni ispit na tom kursu i navrše-
nih 25 godina starosti uslovi su za una-
pređenje u čin starijeg vodnika, kao i
za prijem u aktivnu podoficirsku slu-
žbu. Posle određenog broja godina
podoficirske službe, sposobni stariji vo-
dnici I klase (*Hauptfeldwebel* — glavni
narednik) upućuju se na kurs za štab-
ne narednike (*Stabsfeldwebel*).¹ Posle
uspešno položenog ispita oni vremenom
mogu dostići i najviši podoficirski čin
— višeg štabnog narednika. U KoV
Bundesvera inače postoji ukupno sed-
dam podoficirskih činova. Podoficiri i-

¹ Odgovara približno činu zastavnika u JNA.
— Prim. V. K.

maju pravo konkurisanja i za zvanje oficira.

Rezervni podoficiri se dobijaju na sličan način. Posle prvih 6 meseci obuke izdvajaju se oni koji su ocenjeni da bi mogli da postanu rezervni podoficiri i sa njima se u drugom nastavnom polугоду u trupi izvodi posebna podoficirska obuka koja se završava dvomesečnim podoficirskim tečajem. Posle položenog ispita kandidati postaju podoficirski pripravnici. Oni koji su se obavezali na rok od 18 meseci, proizvode ostalo vreme na praksi u trupi i proizvode se po odsluženju roka u čin rezervnog podoficira. Međutim, vojnici koji su služili samo jednogodišnji obavezni rok proizvode se u čin rezervnog podoficira tek posle uspešno završene dve vežbe u trajanju od po mesec dana. Posle zavođenja vojnog roka od 18 meseci u 1962. godini, ta druga alternativa biće primenjena svakako samo kod onih koji su služili dotadašnji jednogodišnji rok.

Kandidati za *aktivne oficire* obučavaju se u toku prve godine isključivo u trupi. Zajedno sa ostalim ljudstvom obaveznog vojnog roka učestvuju u opštoj osnovnoj obuci i na prva tri meseca »pune obuke«. Posle toga roka se, pod komandom posebno određenog oficira, prikupljaju u odvojenu nastavnu grupu u kojoj se obučavaju za dužnosti nižeg starešine (podoficira) i pomoćnika nastavnika. Kandidati koji uspešno završe tu jednogodišnju nastavu postaju oficirski pripravnici (*Fahnenjunker*). Zatim se oficirski pripravnici svih rodova upućuju na jednu od tri oficirske škole KoV (u Hanoveru, Hamburgu i Minhenu), gde u toku od 9 do 12 meseci stiču opšta znanja potrebna oficiru. Nastava se izvodi iz sledećih predmeta: taktike, unutrašnjeg rukovođenja (moralno-političkog vaspitanja), logistike, vojne istorije, kao i predmeta opšte naobrazbe i jednog od glavnih jezika: engleskog, fran-

cuskog ili ruskog. Na praktičnoj obuci treba da se osposobe za dužnosti nižeg starešine borbenih trupa koje sačinjavaju pešadija i oklopne jedinice. Ukoliko polože ispit, oni se, kao zastavnici,² upućuju na dalje školovanje, u trajanju od 6 meseci, u stručnu školu odgovarajućeg roda. Te se škole nazivaju trupnim školama i u njima zastavnici dobijaju potrebna stručna znanja za položaj komandira vođa dotičnog roda vojske, a potom se upućuju na praksu u trupu. Posle 36 meseci vojne službe zastavnici se proizvode u čin potporučnika. Za oficire pojedinih rodova, na primer, avijacije KoV i tehničkih trupa, stručno školovanje traje duže, tako da se proizvodstvo u čin potporučnika vrši u toku samog školovanja. Dalje usavršavanje oficira KoV postiže se trupnom službom i nizom kurseva koji prethode postavljenju na svaki viši položaj, tj. na kursovima za komandire četa (baterija) i komandante bataljona. Unapređenje u čin višeg oficira uslovljeno je takođe uspešno završenim posebnim tečajem i položenim ispitom na kraju. Postavljenje na položaj komandanta združene jedinice (brigade, divizije) uslovljeno je stažom kod raznih rodova oružja i u stručnim trupnim školama, kao i uspešno završenim tečajem na odseku KoV Komandne akademije Bundesvera (u Hamburgu). Za štabne funkcije usavršavaju se, na Komandnoj akademiji Bundesvera, naročito sposobni oficiri, čina poručnika i kapetana, koji su najmanje dve godine komandovali četom (baterijom). U tu akademiju se primaju kandidati koji polože odgovarajući prijemni ispit. Njihovo školovanje traje 2 godine. Po uspešno završenoj nastavi slušaoci se raspoređuju kao pripravnici na odgovarajuće generalštabne dužnosti, a ako uspešno završe taj staž, postavljaju se na taj položaj.

² Zastavnik (*Fähnrich*) je približno ravan činu starijeg vodnika, ali ne odgovara činu zastavnika u JNA — Prim. V. K.

Rezervni oficiri KoV dobijaju se analogno dobijanju ostalih starešina. Kandidati za to zvanje biraju se među vojnicima na obaveznom roku, posle završene šestomesečne obuke. U toku drugog nastavnog polugođa oni se, kao i kandidati za aktivne oficire, izdvajaju u posebnu nastavnu grupu u kojoj se obučavaju za komandire odeljenja i pomoćnike nastavnika. Ta nastava se završava njihovim uključivanjem u posebni dvomesečni kurs za niže starešine. Po odsluženju vojnog roka izabrani kandidati postaju rezervni oficiri pripravnici. U toku vežbi oni pohađaju tromesečni kurs na stručnoj trupnoj školi odgovarajućeg roda, posle čega polažu ispit za čin rezervnog oficira. Kandidati koji su se obavezali na vojni rok od 18 meseci odlaze posle 9 meseci trupne izobrazbe na tromesečni kurs jedne od tri oficirske škole KoV, zatim na tromesečni kurs u stručnu trupnu školu svog roda, a zatim se ponovno vraćaju na praksu u jedinicu svog roda. Po odsluženju vojnog roka od 18 meseci otpuštaju se iz jedinice kao rezervni potporučnici. Prva grupa rezervnih oficira (sa jednogodišnjim obaveznim vojnim rokom) dužna je da izdrži 18 meseci vežbe, a druga (sa obaveznim vojnim rokom od 1½ godine) svega 12. S obzirom na usvajanje (prošle godine) obaveznog vojnog roka od 18 meseci, ubuduće će postojati svakako samo ova druga vrsta rezervnih oficirskih pripravnika.

U KoV Bundesvera postoje sledeće stručne trupne škole rodova oružja: pešadijska, oklopnih jedinica, protivoklopna, artiljerijska, inžinjerijska, ABH-odbrane, jedinice veze, avijacije KoV, protivvazdušne odbrane za KoV i RV, dve tehničke (jedna od njih je ranije bila intendantska) i vazdušnodesantna. Tehničke škole obuhvataju sve tehničke grane, sem veze, kao i intendantsku granu.

Svaki vojnik ratnog vazduhoplovstva, pa prema tome i svi kandidati za podoficire i oficire, prolaze kroz opštu osnovnu obuku u jednom od 4 vazduhoplovna nastavna puka, a vojnici protivvazdušne odbrane u protivaviionskim bataljonima. Za dobrovoljce koji su se javili na prekoročnu službu, u koje spadaju i kandidati za oficire i podoficire, ta obuka traje 3 meseca, a za vojnike na obaveznom roku od jedne godine svega 6 nedelja. S obzirom na produženje vojnog roka, kao što je to već pomenuto, vreme opšte osnovne obuke biće svakako izjednačeno za sve vojnike RV. Cilj te osnovne obuke je osposobljavanje vojnika za samoodbranu na terenu.

Po završenoj opštoj osnovnoj obuci upućuju se *kandidati za podoficire* na stručne kurseve, a delom i na praksu u trupu, odnosno na odgovarajuću dužnost, u ukupnom trajanju od 6 meseci, a potom na šestonedeljni (u PVO dvanaestonedeljni) podoficirski pripravnčki kurs odgovarajuće struke. Posle 12—16 meseci vojne službe oni se proizvode u prvi podoficirski čin. Za unapređenje u čin narednika, a docnije i u čin štabnog zastavnika, izabrani kandidati moraju da završe šestonedeljne kurseve i na kraju polože odgovarajuće ispite.

Kandidati za aktivne oficire i oficire sa ograničenim vremenom aktivne službe (najviše 12 godina) po završenoj tromesečnoj opštoj osnovnoj obuci pohađaju tromesečni tečaj za niže starešine, a potom odlaze na šestomesečno školovanje u Vazduhoplovnu oficirsku školu u Nojbibergu. Kada je uspešno završe postaju oficirski pripravnici i upućuju se na stručnu obuku — zavisno od roda RV. Obuka se završava: za oficire pilote posle 2½, za tehničke oficire RV posle 4½, za oficire veze RV posle 4½, za oficire PVO posle 3 i za

opšte vazduhoplovne oficire posle 2½ godine. Oficirski pripravnici unapređuju se u čin zastavnika posle 18 meseci službe, a u čin potporučnika posle 2 godine službe. Oficirski pripravnici za pilote prolaze kroz razne stepene letačkih škola u ukupnom trajanju od 1½ godine. Pripravnici za tehničke oficire odlaze, po završenoj Vazduhoplovnoj oficirskoj školi, prvo na šestomesečnu praksu u industriji, a zatim pohađaju 3 godine Višu vojnu vazduhoplovnotehničku školu u Nojbibergru (6 semestara po 4½ meseca), s tim da posle svakog semestra odlaze na trupnu praksu u trajanju mesec do mesec i po dana. Posle svake godine daje im se mesec dana odmora. Po završenom trećem semestru pripravnici se mogu školovati u dva pravca: prvi obuhvata vazduhoplovni, oružni i auto-tehnički smer, a drugi elektroniku, radarstvo i elektrotehničke veze. Oficirski pripravnici veze upućuju se po završetku Vazduhoplovne oficirske škole na osnovni tečaj jedne tehničke škole, a zatim se specijalizuju na školama za radarstvo, radio, telefoniju i telegrafiju. Oficirski pripravnici PVO vraćaju se po završetku Vazduhoplovne oficirske škole u protivavionske jedinice na praktični staž, a potom se upućuju na stručni tečaj Škole PVO u Rendsburgu.

ŠKOLOVANJE STAREŠINA RM

Kod sistema školovanja za ratnu mornaricu polazi se od načela da celokupno ljudstvo, pa i starešine, moraju ovladati savremenom tehnikom koja je u ratnoj mornarici naročito komplikovana i mnogostruka; s druge strane, to ljudstvo treba osposobiti za borbu protiv prirodnih elemenata na moru, tj. ono treba da stekne odgovarajuće pomoračke sposobnosti. U tu svrhu posebna pažnja se posvećuje problemu ukrcavanja ljudstva na brodove, u nastojanju da 70% pripadnika RM bude

ukrcano, pa makar i na posve malim i pomoćnim brodovima.

Svi kandidati za starešine ratne mornarice prolaze prvo kroz tromesečnu osnovnu vojnu obuku, a potom počinje njihovo stručno usavršavanje.

Kandidati za podoficire, po završenoj osnovnoj vojnoj obuci, pohađaju prvo tromesečni mornarski tečaj, a potom se godinu dana obučavaju praktično na brodu ili kopnu, zavisno od njihove stručne specijalnosti. Posle šestomesečne obuke unapređuju se u čin kaplara (desetara). Po završenoj praktičnoj obuci u jedinicama, podoficirski kandidati posećuju šestomesečni 1. stručni tečaj, a u nastavku tromesečni podoficirski tečaj. Pri tom se usavršavaju za jednu od sedam stručnih grana, a u tom okviru za jednu od 27 stručnih specijalnosti. Zatim odlaze na dve godine na službu u jedinice na moru ili kopnu. U čin podoficira se proizvode posle 2½ godine vojnornaričke službe. Lica koja su se opredelila za stalnu aktivnu službu, a pod uslovom da budu i izabrana, pohađaju 2. stručni tečaj koji, zavisno od stručne grane i specijalnosti, traje 6—12 meseci, a zatim i tromesečni tečaj za viši čin,³ u koji mogu biti unapređeni posle ukupno 5½ godina vojne službe. Nakon 12—13 godina praktične službe na brodu i kopnu, odnosno posle ukupno 18 godina mornaričke službe, podoficiri koji budu izabrani pohađaju mesec i po dana opšti i šestomesečni do dvanaestomesečni 3. stručni kurs. To im omogućuje da budu unapređeni u viši čin⁴ kao i da dobiju naredni, ujedno i najviši čin mornaričkog podoficira.

Nastoji se da *kandidati za aktivne mornaričke oficire* dobiju što šira vojnopomorska i tehnička znanja i tek

³ Odgovara činu starijeg vodnika u JNA — Prim. V. K.

⁴ Odgovara činu mornaričkog zastavnika u JNA — Prim. V. K.

potom se specijalizuju. Posle tromesečne osnovne vojne obuke kandidati se ukrcavaju na školski jedrenjak gde ostaju na obuci 3 meseca. Po završenoj plovidbi oni postaju kaplari (desetari) i pohađaju tromesečni tehnološki tečaj, a zatim se ponovno ukrcavaju na školski brod na kome ostaju 6 meseci. U tom periodu se proizvode (posle godinu dana mornaričke službe) u čin mornaričkog kadeta. Zatim odlaze na devetomesečno školovanje u Vojnopomorsku školu (u Mirviku), a za to vreme stižu čin mornaričkog zastavnika. Posle toga se 3 meseca školuju u Školi za vezu i radarstvo, 4 meseca u Pomorskotehničkoj školi i 2 meseca posećuju jedan od pet tečajeva mornaričkog naoružanja (artiljerijski, torpedni, minski itd.). Posle toga se ukrcavaju, kao mornarički potporučnici, na ratne brodove gde tri meseca obavljaju dužnosti mornaričkih oficira. Posle 6 godina vojnopomorske službe postaju mornarički poručnici i tek tada se definitivno opredeljuju za jednu od pet mornaričkih oficirskih funkcija (rodova): operativnu, brodotehničku, oružnotehničku, mornaričke avijacije ili logistike.

Kandidati za rezervne mornaričke oficire, kao i za mornaričke oficire sa ograničenim trajanjem aktivne službe (najviše 12 godina) odlaze posle 3 meseca osnovne vojne obuke na tromesečni tehnološki tečaj, a potom na šestomesečni staž na brodu. Po završetku te obuke postaju mornarički kadeti i stupaju na šestomesečno školovanje u Vojnopomorsku školu u Mirviku. Kandidati za rezervne mornaričke oficire završavaju time svoj vojni rok i odlaze u građanstvo kao rezervni mornarički zastavnici. Kandidati za mornaričke oficire ograničenog trajanja aktivne službe, međutim, produžavaju školovanje još 6 meseci i proizvode se, zatim, u čin mornaričkog potporučnika.

Komandna akademija Bundesvera u Hamburgu daje odgovarajuća znanja za komandne i štabne dužnosti u komandama združenih sastava svakog vida Bundesvera posebno, kao i kombinovanih sastava dva, odnosno sva tri vida oružanih snaga.

Logistička škola Bundesvera u Hamburgu daje aktivnim oficirima i podoficirima specijalna znanja iz pozadinske službe (putem raznih tečajeva). Težište školovanja leži, međutim, na usavršavanju rezervnih kadrova za dužnosti u logističkim (pozadinskim) štabovima. Školi je prikomandovan logistički nastavno-opitni bataljon.

Škola za unutrašnje rukovođenje (moralno-političko vaspitanje) u Koblencu upoznaje starešine Bundesvera sa zadacima i metodima savremenog rukovođenja ljudima i moralno-političke orijentacije. To je ujedno mesto za razmenu iskustava, a i za istraživačke i naučne radove na tom polju. U tu svrhu školi je pridat i poseban naučnoistraživački štab. U školi se održavaju kursevi za komandante združenih jedinica, za oficire kandidate za generalštabne funkcije, za nastavnike, komandire četa i oficire *S 1* (za personalnu službu) štabova bataljona, pukova i brigada. Održavaju se i zajednički tečajevi sa licima koja su na sličnim dužnostima u građanstvu. Načelno svaki oficir Bundesvera treba da prođe kroz jedan od tečajeva te škole.

Sanitetska škola Bundesvera u Minhenu zajednička je za sva tri vida oružanih snaga i u njoj se usavršavaju sanitetski oficiri, podoficiri i vojnici u svim onim oblastima za koje nije moguće organizovati nastavu u trupnim jedinicama i ustanovama. Popuna Bundesvera lekarima, stomatolozima, farmaceutima i veterinarima vrši se licima koja su diplomirala na fakultetima

u građanstvu, a imaju čin rezervnog potporučnika.

U vojnopolicijskoj školi u Sonthofenu obučava se ljudstvo za vojnu policiju koja je poseban rod oružja u okviru komandnih trupa. Popuna oficirima vrši se iz sva tri vida Bundesvera, ali je njihovo ostajanje u tom rodu oružja vremenski ograničeno. Oficiri se upućuju na dužnosti u jedinice vojne policije pošto prethodno izvrše odgovarajući tečaj u toj školi.

U Sportskoj školi Bundesvera u Sonthofenu usavršavaju se starešine sva tri vida oružanih snaga za nastavnike i pomoćnike nastavnika telesnog vaspitanja, kome se, u okviru vojne obuke, daje važno mesto.

Iz napred iznetih podataka vidi se da je Savezna Republika Nemačka u potpunosti izgradila sistem popune i usavršavanja starešinskog kadra koji je se oduvek smatrao stubom nemačke vojske, a donedavno i stubom nemačke države uopšte. Taj sistem se sprovodi na istim militarističkim osnovama i tradicijama kao u doba carske Nemačke, vajmarskog Rajhsvera, kao i Hitlerovog Vermahta, uz potrebno prilagođavanje savremenim uslovima. Sama ta činjenica zaslužuje svestranu pažnju i zahteva proučavanje (praćenje) svega toga jer novi mehanizam nagoveštava istu ratnu opasnost kakvu su predstavljale nemačke oružane snage i u prošlosti.

V. K.

BIBLIOGRAFIJA

LIKA U NOB 1941.

U IZDANJU BIBLIOTEKE »IZ RATNE PROŠLOSTI NAŠIH NARODA« VIZ JNA »VOJNO DELO«, BEOGRAD 1963. KNJIGA IMA 732 STRANE, A CENA JOJ JE 1.250 DINARA

Zbornik sećanja 57 učesnika sa 58 originalnih napisa. U ovoj knjizi, koja obuhvata veoma raznovrsne aktivnosti narodnooslobodilačkog pokreta (rad partijskih, omladinskih i drugih organizacija, preseke vojno-političke situacije u pojedinim srezovima, formiranje jedinica i njihova dejstva, rad štabova, najznačajnije borbe, likove boraca i dr.), autori svojim opisima i živopisnim stilom daju impresivnu sliku autentičnih događaja u Lici 1941. godine. U njoj je reljefno prikazan razvoj ustanka u svim njegovim fazama: od teranja golorukog naroda u šumske zbegove i na ustaške klanice do stvaranja organizovane revolucionarne vojske, koja već 1941. godine pod rukovodstvom KPJ oslobađa najveći deo ove pokrajine. Delo je obogaćeno sa 16 umetničkih priloga, više vinjeta, 8 faksimila, nekoliko dokumentarnih fotografija i skica i registrima imena ličnosti, vojnih jedinica i geografsko-topografskih naziva.

SRETA SAVIĆ

SREM U NOB

U IZDANJU BIBLIOTEKE »IZ RATNE PROŠLOSTI NAŠIH NARODA« VIZ JNA »VOJNO DELO«, BEOGRAD 1963. KNJIGA IMA 542 STRANE, CENA JOJ JE 1.200 DINARA

Knjiga daje iscrpan pregled razvoja narodnooslobodilačke borbe na teritoriji Srema od 1941. do 1945. godine, zahvatajući i dejstva sremskih jedinica u istočnoj Bosni, Slavoniji, Srbiji, Banatu i Bačkoj. U njoj su iznete i sve specifičnosti borbe koje su došle kao posledica geografskog položaja i topografskog sklopa Srema, odnosno nacionalnog sastava i ekonomske strukture njegovog stanovništva.

U delu je iznet rad Partije pod veoma teškim uslovima okupatorovog i fašističkog terora; formiranje prvih odreda i njihovo prerastanje u brigade i divizije. Pored dinamike borbe i opisa događaja, čitalac može jasno da sagleda privrženost stanovništva ovog područja narodnooslobodilačkoj borbi i njegove žrtve u toku fašističke okupacije.

Pisano na osnovu arhivske građe, objavljene literature i ličnih sećanja, delo predstavlja značajan prilog istoriografiji NOR-a, posebno u pogledu iskustava iz organizovanja ustanka i borbi pod specifičnim uslovima ovog područja. Obogaćeno je sa 11 skica, 36 dokumentarnih fotografija i registrima imena ličnosti, naziva mesta i vojnih jedinica.

PROBOJ ORGANIZOVANE ODBRANE

(RAD GRUPE AUTORA IZ VOJNE AKADEMIJE »M. V. FRUNZE«)

U IZDANJU »VOJNE BIBLIOTEKE — INOSTRANI PISCI« VIZ JNA »VOJNO DELO«, BEOGRAD 1963. 32. KNJIGA, STRANA 483, SA 41 SKICOM U POSEBNOJ SVESCI, CENA 1.000 DINARA.

Ova zbirka obuhvata 11 karakterističnih primera dejstava pojedinih pešadijskih divizija i korpusa, u sastavu viših jedinica Sovjetske armije, u uspešnim probojima organizovane odbrane u periodu od decembra 1941. do aprila 1945. Ovi su primeri uzeti iz značajnih operacija, kao što su staljinsgradska, belgorodsko-harkovska, sevastopoljska, berlinska i dr., koje su vođene u raznim vremenskim i zemljišnim uslovima. Oni prikazuju kako su se sticala iskustva i usavršavali metodi pripremanja i izvođenja proboja organizovanog fronta.

Zbirku su sastavili nastavnici, asistenti i slušaoci Vojne akademije »M. V. Frunze« na osnovu arhivskih dokumenata, a na kraju, kao prilozi uz članke, objavljene su originalne ratne zapovesti, planske tablice borbe i drugi dokumenti.

Način izlaganja primera je u izvesnoj meri šematizovan, ali to olakšava čitaocima da kritički proučavaju svaki posebno.

NAORUŽANJE KOPNE NE VOJSKE

(OD GRUPE OFICIRA JNA)

U IZDANJU »BIBLIOTEKE VOJNIH UDŽBENIKA I PRIRUČNIKA« VIZ JNA »VOJNO DELO«, BEOGRAD 1963. KNJIGA IMA 678 STRANA SA 728 SLIKA. CENA 1.000 DINARA.

U knjizi je na vrlo pregledan i popularan način obrađeno savremeno naoružanje pešadije, artiljerije, oklopnih jedinica, protivvazdušne odbrane, inženjerije, ABH-odbrane i jedinica veze. U knjizi se razmatra raznovrsno naoružanje svih savremenih armija u svetu — počev od puške i mitraljeza, pa do atomskih topova i najsavremenijih raketa; u njoj su prikazane najnovije vrste tenkova, oklopnih transportera, ABH-sredstava; zatim, inženjerijske mašine, elektronska sredstva veze itd. Pored toga, na vrlo pristupačan način iznete su i osnovne karakteristike i mogućnosti navedenog naoružanja i vojne opreme, kao i načini zaštite od njihovog dejstva. Lak i popularan stil i mnogobrojne ilustracije omogućavaju lako razumevanje materije.

Knjiga je namenjena aktivnom i rezervnom boračkom i starešinskom sastavu Armije, kao i pripadnicima Narodne milicije, Civilne zaštite i Predvojničke obuke. Isto tako, ova knjiga vrlo korisno može poslužiti raznim društvenim organizacijama, preduzećima itd., kao i svakom našem građaninu.